

Tartalomjegyzék

Szerkesztői előszó	- 7 -
Antoine de Saint-Exupery: O cino kajoro	
O boldipe kerdas: Rostás-Farkas György.....	- 11 -
Charles és Mary Lamb: Shakespeare paramichi Romeo thaj Julia	
O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán.....	- 32 -
Charles és Mary Lamb: Shakespeare paramichi Suntoivan ratyako suno	
O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán.....	- 50 -
Biblia – Nyevo teshtamento	
O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán	- 65 -
William Shakespeare: Hamlet – o danicko cino kraj	
O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán.....	- 67 -
Madách Imre: Le Manusheski Tragedija.....	
O boldipe kerdas: Nagy Gusztáv.....	- 69 -
Ernest Hemingway: O phuro mashari thaj e mara	
O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán.....	- 93 -
Kertész Imre: Bizhelyakipe.....	
O boldipe kerdas: Rostás-Farkas György, Ifj. Rostás- Farkas György	- 133 -
Dr. Karsai Ervin: O Tromano Zoga	- 168 -

Szerkesztői előszó

Tisztelt Olvasó!

Szöveggyűjteményünk azzal a céllal látott napvilágot, hogy a romani (lovári) nyelvet tanulóknak segítséget, a lelkes érdeklődőknek pedig kellemes, elgondolkodtató olvasmányélményt nyújtson. Mint ahogy minden gyűjtemény, e kötet is egy kicsit a szerkesztő szubjektív választásán alapul: választásokon, melyek élményekhez kötődnek, véletlenszerűen megélt pillanatokhoz, melyek aztán egész életünkben visszatérő motívumokként vannak jelen. A magyar - és a világirodalom legszebb meséi, történetei, legnagyobb drámái, legigazabb bölcsességei jelennek meg e könyv lapjain. A roma közösség tagjaként nagy öröömre szolgál, hogy anyanyelvemen is olvashatók már a klasszikusok, s hogy lovári nyelvű olvasmányaink köre napról napra bővül.

Exupery felnőtt-meséje mindannyiunk gyermekkorának meghatározó olvasmánya, mely aztán többször vissza-visszatér „fölnőttként is” mindennapjainkba. Csakúgy, mint a *Szentivánéji álmom*, vagy a *Rómeó és Júlia* témavilága - összes harcával, beteljesületlenségével, igaz vagy igaznak hitt szeretetével-szerelmével. Eligazítást, nyugvó- és kiindulópontot találunk az Új Testamentum himnuszában; örök kérdésfeltevést, az univerzum nagy talányait kutathatjuk a *Hamlet* vagy a Nagy Gusztáv által fordított *Az ember tragédiája*

létösszegző gondolatai közt. A végtelen küzdelem és kitartás meghatározó lenyomataként Santiago, az öreg halász története elevenedik meg *Vesho-Farkas Zoltán* nagyszerű fordításában; a *Rostás-Farkas* generáció odaadó munkájának köszönhetően Nobel-díjas szerzőnk, *Kertész Imre Sorstalanságából* közlünk részleteket. A roma közösség talán elsőként megszületett eposza *A Bátor Zoga Dr. Karsai Ervin* tollából, mely a hiánypótló kezdeményezésen túl a közösségi összefogást, a cigány kulturális értékek ötvözésének kísérletét is magában foglalja.

A romani nyelv sokszínűségét tükrözi a szövegek helyesírása, mivel a fordítóknak/alkotóknak az általuk beszélt dialektusok minél pontosabb lejegyzésére irányuló erőfeszítései eltérő írásmódot eredményeztek. Jómagam is eltérő dialektusban beszélek, a szövegek értelmezését azonban nem hátráltatja a déldunántúliak által beszélt nyelv mássága. A romani nyelv sztenderdizálási folyamata évek óta az érdeklődés középpontjában áll mind a nyelvészek, mind a roma közösségek tagjai, mind pedig a nyelv iránt érdeklődők körében, végső eredményre még nem vezetett. Minden fordítás, minden alkotás egy-egy újabb bővítési kísérlet, mellyel a nyelv jelenlegi állapotának jobbítását, változtatását kívánják a szerzők elősegíteni. Természetes, hogy a nyelv megújítása vitás kérdéseket eredményez, hiszen a közösség által beszélt nyelvhez képest számos új elemmel gazdagodik. A cél éppen az, hogy a kezdeményezések mind a nyelvet tanítók, mind pedig a nyelvet tanulók körében újabb és újabb értelmezési lehetőségeket,

újítási törekvéseket konstruáljanak, elősegítve ezzel a nyelv sztenderdizálását.

Azoknak az alkotóknak, fordítóknak, akik szövegeiket a rendelkezésünkre bocsátották, tisztelettel köszönöm, hogy lehetőséget biztosítottak a romani (lovári) szakszövegolvasó szeminárium tankönyvi alapjainak letételéhez. Arra törekedtem, hogy lehetőleg minden jelentős romani (lovári) nyelvű szerzőnk szerepeljen gyűjteményünkben. Ha kimaradt valaki, azt részint saját hibám és figyelmetlenségem okozta, s ezt a következő kötetben pótolni igyekszem. Sajnos előfordult az is, hogy jeles szerzőnk nem adott engedélyt a kötetben való megjelenéshez. Ezt nagyon sajnálom nemcsak a magam, hanem a nyelvvel, az irodalommal megismerkedni kívánó hallgatóink miatt is.

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán folyó romológia szakos képzés a roma közösség értelmiségévé váló fiataljainak, népünk ügyei iránt elkötelezett nem roma diákjainknak ismereteihez járul hozzá ezen értékes szemelvények közlésével. Kötetünket megismerik és felhasználják az ország többi felsőoktatási intézményében is, szélesebb körben tehát, mint amelyhez ezen írások eddig eljutottak. Meggyőződésünk, hogy szolgálatot teszünk ezzel a roma kultúra magyarországi megismertetésének és megbecsülésének. A romológia szak a 2005/2006-os tanévtől már tanárképes is, tehát felelősek vagyunk azért, hogy a jövő romani nyelvet és kultúrát oktató tanárai milyen képet kapnak a mi nyelvünk

szépségeiről, alkalmazkodó képességéről,
kultúránkról.

Minden Olvasónak szeretettel kívánom, hogy a
kötetben hasznos olvasmányokra/tudásra, kellemes
élményekre, jó szórakozásra leljen!

Pécs, 2004. november

Antoine de Saint-Exupery: O cino kajoro

O boldipe kerdas: Rostás-Farkas György¹

(...)

8.

Sigo feder shaj pinzhardom, kadala luludya. Pe cine karjoresko bolygovo sagda sas luludya, e luludya than daba inkrenas opre, haj chi nashavenas khanyikas. Detehara kerdyile andej char, pe ratyate mule. Kado jek shukar dyes jokharsa avri luludyajlas, o sumburo o cheri zhanel. Kathar kerdyilas, kothe, haj o cino krajoro, gindosa dikhelas e vuni, so karing khanchi chi cirdelas. Kon zhanel, na variso majmicko kasht si? E kranczha baripe sigo ashilas haj e cini char luludyi kerdyilas.

O cino krajoro jakhenca dikhelas sar kerdyol peles haj zhanelas ke shukarimo avla anda leste; E luludyi feru shukarelaspe andre, ande peski sabica. Bare gindosa alosarelas peske sinuri. Lokhes hunavelaspe, lokhores lasharelas pe peste peske sirmura. Chi kamelas kasave zhungales pej luma te avel (te rakhadyol) sar e pipachura. Chi kamelas te sikadyol, feru sar majfeder ablyol. Kade! Zurales dunadi luludyi sas! Kade apol lungone dyesenca ikrelas lesko uravipe. Apol pe jek detehara, kana o Kham opre avilas voj reslas. Xastyisardas jek haj kodi phendas, voj, kon zurales shukares kerlas butyi:

- O, inke chi opre chi ushtyilas... Patyiv mangav ... inke chi na chi huladomma...

¹ Budapest, 1994. pp. 41 – 48., 78 – 87., 94 – 106.

O cino krajero chi birisardas ande peste te inkrel o mucipe:

- Soski shukar san!

- Ova? – phendas skumpones e luludyi. Haj jokharsa rakhadyilom e khamesa...

O cino krajero anda kadi sigo avri rakhlas, ke e luludyi naj variso bi phutyardi; Ba drago sas!

- Kodi gindij, akanak si e deteharake xabaneski vrama shutas karing leste luludyi na pa buteste.

- Avesas lashi te gindistu pa mande?

O cino krajero pale, ande bare gindoste pelas, sigo andas jekh bradyi, haj shordas pej luludya paji.

Kodi pale sigo azbalasles peske barimasa. Jek shukar dyes apol, kana pe peske kanre vorbijas, kodi phendas e cine karjoreske:

- Akanak aba shaj aven e tigrishura penge vudyenca!

- Pe muro bolygovo naj tigrishura – phendas pe kadi o cino krajero. – E tigrishura chi kade chi xan char.

- Me chi som char – phendas skumpones e luludyi.

- Na xolyajve...

- Chi na chi darav kathar e tigrishura. Ba kathar e cug zurales.

- Naj tu variso so avri xutyilel e balval?

„Te daran kathar e balval – gindisardas o cino krajero – dosta prikezhijaj kadi e florake. – Soski luludyi naj kadi...”

- Ratyanca shu man telaj bura. Zurales shil si kathe tute. Nasules san andre getime. Kathar me avilom... ba chi phendas majdur. Voj sar sumboro

avilas: paj kaver lumi nashtig zhanlas khanchi. Ande pesko lazhavo, ke kasavo xoxamnoj, duj-trin xassajlas, kade kamlas majbaro te avel sar o cino krajoro.

- Kaj si e avri xutyildi balval?

- Anda kode gelomtar, de vorbisas karing ma...

Pe kadi e luludyi majfeder xassalas, muk azballes leske dyos e cine krajores. Daba kamelas a luludya xoxadyilas andela. Sakofalo pe pesko jilo las, haj bi baxtales xatyarlas pes.

- Chi avilo slobodo te ashunav les – phendas pek dyes.

E luludyenge vorbi chi kana naj slobodo te ashunen. Te dikhen trubun len, haj andre te cirdas lengi sung. Muri luludyi o intrego bolygovo andre sungardas, inke chi zhanglom te loshav lake. Kade xolyavelasma kadal pecimata, ba trubusajlo, te del duma muro jilo peles... Palakodi:

- Zurales, chaladoro somas me atunchi! Anda leske butya trubusajlino te xatyaravles na anda leske vorbi. Andre sharadasma peska sungasa krujal lasma peske avlyimasa. Chi avilo slobodo te nashavtar! Ande lake chorimatura trubusajlo te xatyaravla, ke kamaimasaj karing mande. Sako luludya trubuj te xatyaras. Me ternyi somas, ba sar te zhanglomas te kamav!

9.

Kaj pesko nashipe, e chiriklyango cirdipe kerdas opre. Angla gelipe shukares kerdas pesko bolygovo.

Gindosa avri uzhardas pesko vulkani. Duj kasave trajindo vulkani sas les: lokhores shaj kiradas pe lende pesko xamasko. Sas les jekh mulo vulkani. Sar gindisardas: „Nashtig zhanas!” Avri uzhardas vi o mulo vulkani. E vulkanura avri te uzharenele, shukares, cina jagasa phabon, bi avri phagimasa trajin. E vulkanura kasavej, sar la vatrake-jaga. Ame kathe pej phuv cine sam kaj kodi, avri, te shaj uzharas e vulkanura. Anda kode keren but dosh.

O cino krajero brigasa avri uzhardas le kashteske vuni. Gindisardas, ambit chi avel palpale. Atunchi detehara mishto pele leske kadal butya. Kana majpalunes shordas e luludyen, andre kamlas te sharavel len, o rolyipe las avilas pe leste.

- Devlesa – phendas la luludyake.

E luludyi chi phendas khanchi.

- Devlesa – phendas pale.

E luludyi xassajlas jekh. De akanak na anda kodi, ke nasvalyi sas.

- Dilyi somas. – phendas pala kodi e cine krajoreske. Shukares mangav tut na xojajve pe mande. Av baxtalo!

E cine krajores palal ive las kodi, ke chi las nasul shiba.

Chi zhanlas so te kerel, ande lesko vast sas e glazha. Chi zhanlas haj chi xatyarlas e luludyako shukar kamipe.

- Haj kade si, kamav tut – phendas e luludyi. – Tu kodi inke chi na nashtig zhanes, de ande kadi me som e doshalyi. De kodi chi na chi trubuj. Ke vi tu kasavo dilo sanas sar me. Ker taves baxtalo... Muk pacha kodi glazha. Chi trubuj man.

- Haj e balval...
 - Chi na chi sim troznalyi... Luludyi som: Mishto avla mange e ratyaki shudri balval.
 - Haj e pedura.
 - Duj-trin kerma trubuj te mukhav pe mande, te kamav te pinzharav le paparugan. Kodi phenen zurales shukara si. Haj pala kodi kon avlas te dikhelma man? Anda kodi ke vi tu dur avesa. Kathar e slobodo pedura me chi darav. Vi man sima vundyi. Haj sikadas peske shtar kanre.
 - Na tordyu kathe kasave chalades – phendas leske. – Ritalilma... Phendan ke zhastar. Atunchi zha.
 Chi kamlas o cino krajoro te dikhel, ke voj rovel. Ke voj barimaski luludyi sas.
 (...)

20.

Pala kodi jekh shukar dyes, kana butajig gelas ando kishaj, pe plaja mashkar jiva, o cino krajoro opre rakhlas jekh drom.

Haj e droma sa kaj manusha ingren.

- Lasho dyes! – phendas.

Angla jekh luludyasli bar tordyilas.

- Lasho dyes! – phende le ruzhi.

O cino krajoro feri dikhelas pe lende. Sa kasave sas, sar leski luludyi.

- Tume kon san? – pushlas bari dikhlas.

- Ruzhi sam – phende e ruzhi.

- O! – phendas o cino krajoro.

Zurales brigasles hatyardas pes. Leske leski luludyi kodi phendas, ke pe luma naj la amal; haj

akanak kothe sas angla leste panzh miji, kasave sar voj, ande jekh bar!

„Sar xolyajvelas te dikhelas! – gindisardas. – Zurales xassalas haj kade kerlas, sar kon po meripe si, feri te assan pe late. Haj mange kade trubujas te kerav, sar te grizhojasla; ke shaj ke vi chachikanes merelas, feri ando lazhavo te anelma:,

Haj inke pala kodi gindisardas: „Kodi gindisardom, ke barvalo som, si ma jek najla-amal luludyi; haj dikh naj, feri jekh cini ruzha. Kadalasa haj mure trine vulkanenca, so zhikaj chang resen, savo anda lende jek shaj ke sagda sovela, shi som variso baro krajoro...”

Tele pashjilas ande char, haj maladas te rovel.

21.

Atunchi avilas e hilpa.

- Lasho dyes! – phendas e hilpa.
- Lasho dyes! – phendas patyvales o cino krajoro.

Boldaspe de chi dikhlas khanyikas.

- Kathe som talaj phabengo kasht – phendas o glaso.
- Kon san? – pushlas o cino krajoro. – Shukareske shukar san...
- Me som e hilpa – phendas e hilpa.
- Av, kheltu manca – phendas o cino krajoro. -

Kasavo brigaslo som...

- Nashtig khelavma tusa. – phendas e hilpa. Chi som inke blindome.
- O, na xolyajve! – phendas o cino krajoro. Haj palakodi kadi phendas: - Soj kodi, „blindome”?
- Tu na katharutno san, phendas e hilpa. – So rodes?

- E manushen rodav – phendas o cino krajoro. – Soj kodi ke „blindome“?
- E manushenge phendas e hilpa phurdini sile, pushke den. Saj phenav ke zurales nasul si! De len vi khanya si. Kadi si sa lenge trabi. Khannyan rodes?
- Na – phendas o cino krajoro – amalen rodav. Soj kodi ke „blindome“?
- Kasavo variso, so aba bristerde – phendas e hilpa.
- Kodi si: mashkar manusha kontaktusho te avel.
- Kontakthuso te avel?
- Kade si – phendas e hilpa. – Tu akanak chi san mange kaver sar jekh kasavo cino shavoro, sar e majbut shel haj shel mijji. Haj tu chi turbus mange. Haj chi me tuke. Tuke me feri jekh kasavi hilpa som, sar e majbut shel haj shel mijji. De tu te brindosma, atunchi jekhavreske trubusarasa. Jekhuri avesa mange ande luma. Haj vi me jekh avo tuke...
- Aba hatyarav – phendas o cino krajoro. – Si jekh luludyi... kodi, kodi gindij brindosardasma...
- O, kadi na pe Phuv sas – phendas o cino krajoro. E hilpa sagda feri dikhelas.
- Pe kaver bolygovo?
- Ova.
- Si pe kodo bolygovo jageri?
- Naj.
- Dikhesa kadi bari butyij. Haj khanya?
- Naj.
- Naj sakofalo lasho. – Baro dyi las e hilpa. Palakodi palpale gelas kaj pesko gindo: - Mange muro trajo na but sakofalo si. Me khannyan rodav, e manusha pale man roden. Jekh khannyi kasavij, sar e kaver; haj vi jekh manush kasavoj sar o kaver. Haj kade me ruciv man. Ke te brindosma, kathar kodi ablome avlas muro trajo. E ushtyavenge glasura ashunos so kathar e majbut ushtyaimatondar maj kaver avnas. E majbut ushtyavimata pe

kodi lenma, ke talaj phuv te zhav. Tyiro, sar variso gilyi, angle andas man. Palakodi dikh feri! Dikhes kodi dyivaki phuv? Me chi xav manro. Man chi turubj o dyiv. Mange pak dyivaki phuv chavel ande muri gindo kanchi. Zhanes soski brigaslij kadi? Tut kasave shukar somnakune bal si. Te brindosma, sosko mishto avlas! Atunchi pa somnakuno dyiv pe tute gindias. Haj sar kamos ando dyiv la balvalako glaso...

E hilpa chi phendaas majdur kanchi, haj butajig dikhelas e cine krajores.

- Av lasho, brindosarma! – phendas.

- Loshaimasa – phendas o cino krajoro. – Chi resav opre. Amal trubuj te rodav menge, kattyi sakofalo trubuj inke te pinzharav.

- O manush feri kodi pinzharel chachikanes, so brindosarel – phendas e hilpa. E manusha chi resen opre, ke inke variso te pinzharen. Sa kasave gada kinen kathar e shefto manushendar, so aba gataj. De kasave manusha naj, kon amales biknen, haj kade chi na haj e manushen amala. Kodi te kames te avel tu amal, brindosarma.

- Mishtoj, mishtoj, de sar? – phuslas o cino krajoro.

- But, but vrama trubuj late – phendas e hilpa. – Maj anglaj tele beshes shukares, patyivalo dur mandar, kade, ande char. Ha me atunchi anda mure jakha agor dikhav pe sagda si, lashe. De sako dyes jekh piko maj pashe.

Kaver dyes o cino krajoro palpale avilas.

- Maj mishto avilino, ke ande jekh vrama avilanas – phendas e hilpa. Ke pala mizmeri shatre chasengo avesa, me aba trine chansego aba losho. E vrama sar zhala, majfeder losho. Shatre chasengo aba zurales zhukarav tu; operakho, sosko baro avucijaj e baxt.

- Soj kodi, ke kethanipe? – phuslas o cino krajoro.

- Vi kodo kasavo varisoj, so aba bisterde – phendas e hilpa. – Kathar kodi avla majkaver jekh dyes, sar o kaver, jekh chaso majkaveri sar o kaver. Vi mure jagalen si le

kethanipura. Haj kade sako zhoine zhantar te khelen anda gav e shejenca. Haj anda kadi zhoine zurales shukar dyes si! Atunchi kaj drakha saj zhavtar. Ke e jagale feri kade sagda zhanen te khelen sako dyes kasavo avlas sar o kaver, haj mange kade chavlas ma slobodo dyes.

Haj kade o cino krajoro brindosardas la hilpa. Haj kana avilas e vrama te zhaltar:

- O! – phendas e hilpa – trubuja te rovav.

- Tu san e doshalyi – phendas o cino krajoro. – Me chi kamlom tuke khanchi nasul. Tu zuraesastu, te brindiv tut.

- Chaches, chaches – phendas e hilpa.

- Haj vi kade rovesa! – phendas o cino krajoro.

- Atunchi khanchi chi cirdan pe kanchi.

- Ba cirdom – phendas e hilpa – anda dyivaki

mosura. Haj phendas majdur: - Dikh pale e ruzhi. Hatyaresa, ke tyiroj feri pe luma o jekh. Pala kodi av palpale te das dyes jekhavres, haj atunchi anda suveniरो phenav tuke variso.

O cino krajoro gelastar te dikhel pale e ruzhi.

- Chi san kasave, sar mure ruzhi. – phendas lenge. Tu me inke chi san khanchi. Chi brindosardas tume inke khonyik, haj chi tume chi brindosarde khanyikas. Kasave san sar muri hilpa sas. Kasavi hilpa sas, sar e majbut shel haj shej mijji. Me mure amaleske shutemla, haj aba kana feri jekh si pej luma.

E ruzhi bare dikhle, voj pale phenlas majdur:

- Shukara san, ba shushe. Nashtig meren anda tumende.

Haj kade vi jekh manush shaj phenlas pe mure ruzhi kasavej sar tume. Haj o chachipe pale kodij ke voj korkori majbut kerel, sar tume sa, ke voj si kas shordom pajesa. Ke voj si, pe kaste glazha shutom. Ke voj si, kas kathar e balval ferosardom. Ke pala la te mudardom tele e khermen (kudo le dujen trinen, anda paparugi). Ke la ashundom te

rovel haj te asal, haj inke vi kodi ke chi phenlas kanchi. Ke voj si muri ruzha.

Pala kodi palpale gelas kaj e hilpa.

- Devlesa – phendas.

- Devlesa – phendas e hilpa. Dikh kathej mure andripe. Baren jekheskoj: mishto feri peske jilesa dikhel o manush. So variso barij, kodi e jakha nashtig dikhen.

- So variso bari si. Kodi e jakhora nashtig dikhen.- phendas palpale o cino krajoro, ke mishto ande peski godyi te inkrella.

- E vrama, so pe tyi ruzha kerdan: kodi shol trubus ke tyi ruzha.

- E vrama, so pe muri ruzha kerdom... phendas palpale cino krajoro ke mishto ande leski godyi te ashol.

- E manusha bisterde kado chachipe – phendas e hilpa.

- De tuke naj slobodo te bistresla. Tu avri trubuj sagda te tordyos anda kodi, so kerdan, so brindosardan. Vi anda tyi ruzha...

- Vi anda muri ruzha – phendas palpale e cino krajoro, ke mishto ande pesti godyi te ashol.

(...)

25.

- E manusha – phendas o cino krajoro pe tradine phiren, de chi zhanen, so roden. Haj pe kadi chi faj variso, faj feri boldenpe krujal...

Haj palakodi phendas:

- Chi mol khanchi...

E xalying, so rakhlam chi anelas chi pek Saharaki xalying. E Saharake xalyinga, feri ande krishalyeske xivaj. Haj kadi kasavi sas, sar jek gaveski xalying.

Haj kana gaveske chi bruma nas kathe, haj kodi gindisardom, ke na mishto dikhav.

- Zhanes soskoj? – pushlas o cino krajero. Sakofalo gata si: buvero, vedra, shelo...

Asalas, hutyildas o shelo, haj mishkisardas o buvero. O buvero cipisardas sar jekh phuro balvalako bashno, kana palal vrama opre ushtyel e balval.

- Ashunes? – phendas o cino krajero – opre ushtyavas e xalyinga, voj pale gilyabel...

Chi kamle, pharo tavel leske.

- Mukh, me kerav – phendas -, tuke kado zurales pharobj.

Lokes opre cirdom e vedra pe kava: Opre tordyardomla pe kava, kade tena perel tele. Ande mure kan inke ashunos e buveroski gilyi: ande vedra inke izdralas o paji, haj ande late, dikhlom, kothe izdralas o kham.

- Pe kado paji somas trushalo – phendas o cino krajero. – De ma te pav...

Anda jekh hatyardom, ke so rodelas!

Kaj leske vusht vazdom e vedra. Phandade jakhenca pelas. Kasavo sas kado, sar jekh baro dyes. Kado paji majkaver, sas, sar jekh varisosko pimo. Talaj cherhaja so phirdom anda kodi rakhadyilas, anda buveroski gilyi, haj anda mure vasteski zor kasavo mishto somnakalyisardas andre e krechuneske souvenirura kerchune kashtesko nuro, e dopash ratyaki gilyi haj e asalyipenge sukarimatura.

- Tumende – phendas o cino krajero e manusha ande jekh bar panzh mijji ruzhi bararen. Haj chi kade chi rakhen, so roden.

- Chi rakhen – phendom.

- Haj kana vandek ruzha haj vandek cino paji shaj rakhenasla...

- Shaj ke – phendom.

- Feri e jakha korrej – phendas o cino krajero. – Amare jilesa trubuj te roden.

Vi me pilom. Mishto pelas mange. Kana o kham opre ustyel, e kishajes advin rang siles. Akanak

vi kodola advine rangeske loshos. Vi sostar reslasma palakodi o pharipe...

- Trubuj te inkres, so phendan – phendas shukares o cino krajoro, haj aba pale kothe beshlas pashamande.

- So phendan?

- Zhanes... mujesko sastrin mura bakrake... haj kana trubuj te grizhoj mura luludya!

Angle lom anda muri posoty i mure rajzura. O cino krajoro pe lende dikhlas, haj asajlas.

- O tye majmengo maresko kasht! – phendas. – Sar e shaxange shere...

- Mukh aba!

Haj kana kasavo barimasko somas pe mure majmengo maresko kasht!

- Tyi hilpa haj... lake kan... sar shinga tavnas... haj vi bare si.

Haj pale asalas.

- Chi san patyivalo, muro cino: phendom, ke chi zhanav kaver te rajzoli j, sar puterdo haj phandado bare sap.

- Naj bajo – phendas. – E shavora hatyarenla.

Haj kade rajzolisardom jekh mujesko sastri. Haj kikidyilas muro jilo sar kothe domles leske.

- Tuke variso thajnicko gindo si tu.

Chi phendas khanchi. Kodi phendas:

- Zhanes... tehara avla jekh bersh, ke pe pelom...

Pala kodi.

- Dosta pashe kathe...

Lolo kerdyilas.

haj man, chi me chi zhanav, sostar, hutyildasma variso tunyarniko briga. De haj jekharsa ande muri godyi avilas jek pushipe:

- Atunchi pale jekh kurko detehara, kana pinzhardom tu, na feri kade phirdan kathe korkori, jekh mijja mili phuv sako beshluno thanendar? Kothe kamlan palpale te zhas kaj tele pelan?

O cino krajoro pale lolo kerdyilas.

Haj me cirdades phendom:

- Feri na anda bershesko boldipe?

O cino krajoro inke majfeder lolyilas. Chi phendas khanchi pe muro pushipe: De kana varikon lolyol, kodi sikavel, ke „kandel”.

- O – phendom leske. – kathar kodi darav...

Kodi phendas:

- Tuke akanak butyi trubuj te keres. Palpale trubuj te zhas kaj tyi mashina. Kathe zhukarav tu, av palpale tehara pe ratyate...

De me kodino ashilom. Ande muri godyi avilas e hilpa. Kon mukhel, te blindomles, kodo vi kodo shaj zhukarel ke rovela jokhar...

26.

Pasha xalying dulmutano zido cirdaspe kana kaver ratyi, pala muri butyi palpale avilom, aba dural sama lom e cine krajoro: peske punre tele mukhlas pa zidosko oprajipe. Haj ashundom, ke vorbil varikasa.

- Haj chi seros pela? – phendas. Na intregos sas kathe!

Pe kadi jekh kaver glaso shaj phendas variso, ke voj pale zurarlaspe:

- Kade, kade! Lako dyes adyes si, de lako than na kado si...

Zhos majdur karing o zido. Avral inke chi akanak chi dikhlom, chi ashundom khanyikas. De voj majdur xalaspes:

- ... kade si. Dikh feri, kaj si majanglal ando kishaj mure vurmi. Haj feri zhukar pe ma. Adyes pe ratyate kothe avo.

Aba feri bish ushtyalymata somas kathar o zido, de inke chi akanak chi dikhlom khanchi.

O cino krajoro jekh chepo vrama chi phendas khanchi palakodi kodi pushlas:

- Lashoj tyo mergo? – zhanes kodi ke, chi dukhala mange butajig?

Tordyilom, kikidyilas muro jilo, de inke chi akanak chi hatyardom khanchi.

- Akanak pale zhavtar – phendas o cino krajoro. – tele kamav te zhav kathar!

Pe kadi vi me ande zidosko telalutnipe dikhlom, haj baro dikhlom. Ke jekh sap tordylas karingo cino krajoro, jekh sas andaj but kasavo galbeno sap, kon telaj tranda minutura mudaren e manushes mure vast ande mure posotya shute, te lav angle muro shovengo, haj nashos karing lende. De o sap ashundas mure ushtyaibe haj koles palpale ando kishaj. Kade, sar jekhe nashado xalyingako mujardo abjola, haj lokhes metaluno cino glaso gelastar mashkar bar.

Inke lasho minuto resle kaj o zido, te hutuil ando kishaj e cine bigodyake krajores. Parno sas, sar o jiv.

- Haj kadi so sas? Aba akana sapenca vorbistu?

Avri puterdom lesko somnakuno korrako, so sagda pe peski vululyas haj kade phiravelas les. Kindyardom korri jakh, haj pijadom lesa jekh paji de te pushav lestar variso aba chi tromos.

Platnikes pe mande dikhlas, peske vast ande muri korr vulusardas. Hatyaros lesko ilo: kade marlas sar jekh cina ciriklyako.

- Loshav kodalake, ke zhanglan te keres tyi mashina. Akanak aba shaj zhas khere...

- Kathar zhanes?

Kodi kamlom te phenav leske ke zhanglom te kerav muri butyi.

Chi phendas khanchi pe muro pushipe. Pala kodi phendas:

- Vi me khere zhav adyes...- Haj brigasles phendas majdur: - De kodi butenca majdur... haj butenca majpharoj...

Hatyarav ke variso, bari butyi avla. Kade kikiDOM les ande mure vast, sar jekhe cine shavores: haj vi kade kasavo sas, sar variso nacholas, haj me nashtig kerav khanchi, te inkravles palpale.

Lesko dikhipe platniko sas, haj varikaj ande durutne themeste phirelas.

- So sima? Tyo bakro. Haj e bakreski shkatulya. Haj e mujesko sastrin...

Brigasles assajlas.

Zhukaros, butajig. Hatyaros, ke lokhes perdal tatyardyol.

- Muro cino vortako, tu darasas...

Kade sas, daralas, zurales daralas! De vi kade shukares assalas.

- Pe ratyate inke majfeder daro...

Pale ande mande mardas o gindo ke khanchi chi zhanav te kerav. Haj zurales dukhalas mange vi kodo gindo ke chi shunav majbut chi lesko assajipe. Ke kasavo sas voj mange, sar jekh ab ando shivatago.

- Muro cino vortako, kamav te shunav inke tyo assajipe...

De voj kodi phendas:

- Adyes pe ratyate avla jekh bersh. Adyes pe ratyate muri cherhaj pe kodo than avla, kaj jekh bersh pe phuv pelom...

- Muro cino vortako, phen, kadi feri jekh nasal lindra si, kodi historia, kado maladyipe, kado cherhajeski paramicha...

Pe kado pushipe chi phendas khanchi. Kodi phendas:

- So variso bari butyij, kodola nashtig dikhen...

- Kadej...

- Vi e luludyenca kade si. Te kames jekha luludya, varikaj pek cherhaj, mishto perel ratyi opre te dikhes po cheri. Pe sako cherhaj si jekh luludyi.

- Kadej...

- Haj vi e pajesa kade si. So danma te pav, kasavo sas, sar e gilyi, kathar o buvero haj kathar o shelo... Seros? ... Zurales mishto sas.

- Kade si...

- Ratyi opre dikhesa pe cherhaja. Muro butenca maj cino si, sar te sikavavles, kaj si. De vi maj mishtog

kade. Tuke muri cherhaj jekh avla varikaj pashaj majbut cherhaja. Haj kade sako cherhajes shukares dikhesa. Sa tye vortaki avna. Haj inke vi jekh suveniरो dav tu.

Pale assalas.

- O, muro cino vortako, sar fajma tashunav tyo assajipe!

- Kadi avla muro suveniरो... kasavo variso sar o paji...

- So kames kadalasa te phenes?

- E manushenge na jekh hatyarenpe cherhaja. Kon pe droma phiren, kodalenge sikaven o drom. Kavreng naj majbut sar cine nurora. Haj pale kavera, e godyaver manushenge (tudósoknak!) problema is. E shefteske manusheske andaleske jakha andaj somnakaj sas. E cherhaja pale chi phende khanchi. De tuke kasave cherhaja avna tu, so khanyikas kavereske...

- Sostar?

- Ke me kothe beshava pe varisaveste, haj kothe assav pe varisaveste.

Kana ratyi opre dikhesa po cheri, kasavo avla tuke, sar te sagda cherhaja assanas. Tuke, feri tuke, kasave cherhaja avnatu, so zhanena te assan!

Haj pale assajlas.

- Haj kana chi dukhala aba tyo jilo (ke kana variso vrama nachol, naschol o dukhipe), lohasa kodalake, ke pinzhardanla. Sagda muro amal avesa. Haj sagda anda jilo assasa manca. Haj varikana avri putresa tyi fejastra, feri ke kasavi voja avla tu, ... Haj tye vortake bari dikhena, kana dikhena, ke assas, kana opre dikhesa po cheri. Tu pale kodi phenesa lenge:

„Kade si, man e cherhaja sagda assaven ma!” Pe kadi kodi gindina, ke dilyajlan. Lasho khelipe avla...

Haj pale assajlas.

- Sar andaj cherhajengo than but cine klopotura lanas mandar, kasave kon zhanen te assan...

Haj pale assajlas. De pala kodi kadi phendas.

- Adyes pe ratyate... zhanes na avtar.

- Chi mukhav tu korkori.

- Kasavo avo, sar nasvalo tavos... jekh piko kasavo, sar te meros. Kade si. Na avtar, chi kamav, te dikhes les, chi kerel kattyi...

- Chi mukhav tu pe tute.

Dicholas pa leste, ke ande ginduraj.

- Anda kodi phenav... anda sap. Anda kodi te churindel tu... E sapa nasulaj. Vi anda voja dindalen...

- Chi mukhav tu pe tute.

De variso pachardas les.

- Chaches si, po dujto dindalipe aba chi na chi ashole mirgo...

Kodi ratyi chi na chi lom sama, kana gelastar. Bi glassesko nashlastar. Kana reslom les, voj zhalas majdur pe pesko drom. Feri kattyi phendas:

- O, haj tuke te san...

Haj xutyildas mure vast. De inke akanak azbalas les variso.

- Na mishto kerdam. Dukhala tuke. Kasavo avla, sar te mulomas, haj kana chi na naj chaches...

Chi phendom khanchi pe kadi.

- Hatyares? Zurales dur si. Nashtig ingrav manca muro trupo. Zurales pharobj.

Chi phendom khanchi.

- Kasavo avla, sar jekh tele shundini, dulmutani kozha. Sostar avlas brigasli jekh tele shundini kozha?...

Chi phendom khanchi.

Jekh piko gelestar leski troma, de palakodi kethane kidaspe.

- Zhanes, sosko lasho avla? Vi me dikho maj e cherhaja. Sako jekh cherhaj xalying avla, dulmutane buverosa. Haj sa den ma maj paji.

Chi phendom khanchi.

- Kasavo lasho avla! Tuke panzh mijji klopotura avna tu, mange panzh shela mijji aba...

- Haj aba chi voj chi phendas khanchi, ke rovelas.

- Kathe sam. Akanak muk te zhav maj anglal jek piko korkori.

Tele beshlas, ke daralas.

Palakodi kodi phendas:

- Zhanes... muri luludyi... sama trubuj te lav pe late. Ke voj naj zuralyi! Haj kasavi daramnij. Naj la kaver, sar lake shtar khanchi cine kanre, te lel pe peste sama ande luma...

Tele beshlom vi me, ke nas ma zor majdur pe punre te tordyuvar.

- Haj kadej – phendas. – Kattyi ferì.

Jekh piko gindilaspe, palakodi opre tordyilas. Ustyadas jekh. Me chi te mishkivma chi zhanglom.

Ferì kattyi sas: jekh galbeno abjol kaj lesko koch. Jek piko chi mishkisardaspe kade tordyolas. Chi cipisardas. Blindes mulyaldaspe, sar e kasht. Inke chi glaso chi maladas, andej kishaj.

27.

Haj kadalake aba ehta bersh nacholas. Haj me inke khanyikaske chi phendom kadi historia. Muro vortako, kana pale dikhelma loshanas, ke dikhen ma ke trajij. Me brigaslo somas, de kodi phendom: „Anda kodi, ke zurales khino som...”

Aba jekh piko majfeder som. De na mishto. De zhanav, ke palpale gelas pe pesko bolygovo, ke kana opre ustyilas o kham, nas kothe lesko trupo. De kattyas chi na chi sas kasavo pharo... Haj fajma te ashunav ratyenca e cherhagen. Sar te panzhshela mijji kloputura avnas...

De shun feri, si kathe jekh baro pushipe! Pa mujeski koshnyica, so e cine krajoreske farbosardam, tele bisterdom o brechinari! Chi kana chi birij opre te sholla pe bakri. Haj me kodi pushav ande mande: „, so sas pe bolygovo? Shajke e bakri xalas e luludya...”

Jekhar kodi gindisardom: „Na, nashtig! O cino kraj peska luludya talaj ratyi sagda talaj glazha sholla. Haj zurales lel sama pe peski bakri...” Kana kadi gindij atunchi losshav, haj cherhaja sa sukares assan.

Si kana kodi gindij: „, O manush si kana na dosta lel sama, thaj aba vi kothej e bida! Jekh ratyi bristel opre te sholl e glazha, haj ratyi biglasesko avri skepilpe e bakri...” Haj kana pe kadi gindiv atunchi e kloputura sa-sa asva kerdyon.

Bari butyij kadi. Ke vi tume kamen e cine krajores, chi tumenge naj sajekh, sar chi mange naj sajekh, ke varikaj ando galaksisho, kon zhanel, kaj, kon zhanel, karing, jekh bakri, kas chi na pinzharas, tele xal vaj chi xal tele jekh ruzha...

Dikhen opre po cheri. Haj shon opre o pushipe:
Xalas vaj chi xalas e bakri e luludya? Haj kade
chaches vaj naj, dikhena, jokhar sakofalo kaver avla...

Haj chikana, chi jekh baro manush chi
hatyarla, ke kadi soski bari butyij!

Charles és Mary Lamb: Shakespeare paramichi Romeo thaj Julia

O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán²

Duj bare familia trajilas varikana ande Verona: Le barvale Capuletura haj le Montagura. Kasavi dulmutani xolyi sas mashkarlende, ke nas chi ande jekh familia kasavo manush savo po kaver chalado tena xolyajlino. Inke vi le slugi xanaspe jekhavresa kana pe vujica rakhadyonas andar kaver chaladeskirenge slugenca. Kasave maladyimata butivar vi maripesa agorutnisajle.

O phuro Capulet raj baro vojipe inkerdas haj pe kado bute shukara rajan haj rajen akhardas. Kothe sas anda Verona sa le maj shukara sheja haj sakone manushes lashe ilesa dikhenas numa atunchi na, kana kodo Montagu sas. Pe kado kethanipe kothe sas vi e Roza le Romeovoski kamadyi, le phure Montaguvoske shaveski kamadyi. Pe kado kethanipe nas slobodo jekhe Montaguvoske te zhaltar, de le Romeovosko vortako o Benvolio opre vorbisardas les te zhantar kaj le Capuletongo kethanipe kothe te shaj dikhel peska Roza haj te lel aba sama, ke si kathar kodi shej vi maj shukar. O Romeo chi patyalas le Benvoliovoske, ke kathar e Roza si vi maj shukar shej, de kade kamelasla ke muklas opral te vorbil les. Ke o Romeo kasavo manush sas, ke kana ande varikaste andre kamelas chi zhanelas chi te sovel kathar le

² Uo.: Vesho-Műfordítások. Budapest Montessori Társaság, Budapest, 2000. pp. 112. – 126.

manusha rigate cirdelaspe numa te peski Roza te shaj
gindil mashkar pacha, savi pale les chi sama chi las
haj khanchesa chi sikavelas kamipe le Romeovoske. O
Benvolio avri kamlas te sastyarel peske vortakos anda
kado kamipe anda kado kamlas te pinzharavel les
kavera shejanca. O terno Romeo gelastar pe
Capuletongo vojipe peske vortakonca le Benvoliovosa
haj le Mercutiovosa ande januarengi garadi mosura. O
phuro Capulet patyvales andre muklasle haj kodo
phendas lenge, ke kodola shejanca shaj khelen
savenca fajle. Le phure rajesko ilo vojindo sas haj
anda kado kodo phendas, ke vi voj sharadi mosura
phiravelas kana terno sas haj shukar vorbi phenlas
kadele shejange. Pala kodo le terne linepe te khelen.
Atunchi varisar anda khanchi dikhlas o Romeo jekha
sha kasko shukaripe kasavij, ke vi e jag maj feder
phabol latar haj lako shukaripe maj feder fimlal sar le
cherhaja. Kade dikhlas ke kadi shej zurales shukar si
pe kadi phuv, kodo phendas ke pekh parno gulumbo
cirdel mashkar kale chorra. O Tybald le Capulet
rajesko nyamo ashundas kadal vorbi, haj pa lesko
glaso pinzhardas le Romeovos. Kado Tybald jekh
kecitoro turbato³ manush sas kon chi birisarlal avri ke
jekh Montagu ande sharadi mosura mashkar lende
avel. Xolyarnyikes cipilas haj tele kamelas te pusavel
le Romeovos. O phuro Capulet chi muklas ke le
Romeovos ande lesko kher te azban, ke o Romeo
patyivalo sas mashkarlende haj ke sakon lashimatasa
vorbilas pa leste. O Tybald kade nashtig kerdas

³ vad

khanchi, de colaxardas ke pe kaver thaneste te rakhela le Montaguvos chachikanes licharela les.

Kana nachilas o khelipo, o Romeo avri dikhlas ke kaj tordyol e shej. Ke e sharadi mosura haj leske gada sharavenas ke kon si kade sasles troma xutlyilel la shako vast, haj suntona khangerake phendas lake vast haj voj bi suntone vastenca te resel late atunchi voj lazhamno dromari chumidel kado sunto khangeripe.

- Skumpona dromarina – phendas palpale e shej – vi le suntos si vast haj shaj resen kodo vi kade tena chumiden kodo.

- Haj naj apol vusht la suntona haj chi le dromares? – pushlas o Romeo.

- Si – phendas e shej -, de numa rudyin kodalenca.

- Oh, atunchi muro drago sunto – das дума o Romeo – ashun muro rudyipo, haj ker kodo, te kames. Kasave shukara kamade vorbi phenenas jekhaveske kana la sheja laki dej akhardas. Atunchi o Romeo pushlas, ke kon si kadi shukar shej haj atunchi zhanglas avri, ke kadi terni shej e Julia si le Capulet rajeski shej haj kade bi lesko zhanipo le Montaguvonge dushmaneske shejake das pesko kamado ilo. Pe kado bari dikhlas, de chi kado chi zhanglas palpale te inkrel les kathar kodo tena ande shej. Zhi kade chi zhanglas te pacharelpe e Julia kana avri zhanglas ke kasa vorbisardas kodo Montagu si. Ke vi voj kasave sigasles ando Romeo kamlas sar voj ande late. Le kamipesko shukar drom dikhlas ande kodo, ke peske dushmanos trubuj te kamel.

Aba dopash ratyi sas kana o Romeo gelastar kathar Le Capuletta. De na pa buteste muklasle, ke chi zhanglas dur te zhal kathar kodo kher kaj pesko ilo muklas. Perdal xuttyilas o zido so pala kher sas. Na butajig garadyilas kothe ke e Julia avri avilas kaj e fejastra, haj kana e Julia kaj pesko muj reslas peske vastenca kodo mangelas te shaj avlas vastaji pe lako vast te shaj resel haj lako muj.

E Julia zhi tala kadi vrama kodo gindisardas ke korkori si haj kade das duma:

- Jaj mange!

Le Romeovos xolyardas ke ashundas la sha te vorbil haj lokhes kado phendas:

- Vorbisar somnakuni andyela, kade ablyos tu kothe opre ande ratyako tunyarnyikipe opral pa muro shero, sar le Devleski phakasli viacarkinnya, kana mucindes dikhen le manusha, parnyasle jakhenca po cheri kethane dikhes.

E Julia chi zhanelas ke avri ashunen lake vorbi anda kado kade vorbilas maj dur:

- Oh, Romeo sostar san tu Romeo? Phen tele pa tyo dad haj shude tyo anav! Haj tena keres: feri colaxar mange piramnyeske haj me chi avo Capulet maj dur.

Le Romeovos fajlino te del vorba glasordes, de inke kamelas te ashunel ke so phenel e shej. Kodi pale vorbilas ande peste maj dur, - de feri voj gindisardas ke korkori si.

O Romeo aba chi zhanglas maj dur muto te ashol kana ashundas le kamade vorbi haj kodo phendas la shejake te phenel les peska gugleske ake

sar kamel les ke voj chi avla chi kana Romeo maj dur voj tena kamel kodo.

E Julia maj anglal darajlas kana murshango glaso ashundas ande bar, haj chi zhanelas ke kon ashundas avri laki tajna ande ratyako gad garadines. De kana pale дума das o Romeo, e Julia apol – kade phendas – ke lake kan inke chi pile chi shel vorbi pa leski shib, de kasavo mishto ashunen le kamade, ke sigo pinzhardas po terno Romeo, haj pe leske jakha shudas ke sosko dilipe sas lestar ke perdal xuttyilas pa zido, ke mulikano than si kado les te rakhena kathe lake nyamura.

- Oh – phendas o Romeo, - maj but bida garaven tye duj jakha, sar lenge avri cirdine bish xandre. Dikh pe mande kamades haj chi resel man lengi xolyi. Muk te merav kathar lengi xolyi sar bi tyo kamipe te trajisarav.

- Sar avilan ande – pushlas e Julia – kon andastu pe kado than?

- Muro kamipe – phendas palpale o Romeo – Me chi som berari, de te avesas zhi kasavo dur sar turbato nipo: anda kasavi porteka pe mara hulyuvos me.

Lazhalylaspe e Julia – de o Romeo chi dikhelas kado ando tunyariko – kana pe kodo gindisardas ke bi kamles avri phendas pesko kamipe angla o shavo. Chachikanes avilino vi voj patyvaji sar le maj but sheja kon maj anglal kerenpe ke blinduraj haj mangavenpe, le shave tena gindin kodo ke kasavo ushores shaj aven lengi. De ande laki traba aba nas than kasave kerdyimatange, ke o shavo aba zhanelas ke so phenlas pa leste. Kade apol uzhes avri phendas

le Romeovoske, ke kamel les, de vi kodo, ke tena gindil pa late akanak ke frivolo si anda kodo, ke e ratyi kade sikadas laki tajna. Haj kodo phendas leske ke tena daral ke voj maj patyivali avla leste sar kodol sheja, kon numa sikaven ke kamen penge piramnen, de andral chi hatyaren khanchi. O Romeo aba kamelas te colaxarel lake po cheri ke patyal lake, de e Julia chi muklas, ke kodo phendas ke sigaslo si kodo colaxaripe. De o Romeo sidyarlas lake te colaxarel vi voj ke kamel les de e shej kodo phendas ke aba maj sigo leske das pesko kamipe sar voj kodo shaj gindilas.

Atunchi la shejaki dajka andre akharlas la te pashol aba tele, nachilas aba vi dopash ratyi. De e Julia sigardes phendas le Romeovoske, ke patyivales te kamel la haj te kamel romnyake te lel la, atunchi detehara bishalel varikas leste te vorbin pa colaxaripe ke kana avla, kana, kaj peske romeske punre shola pesko trajo haj kothe zhala kaj voj.

Inke butajig chi zhangline te shindyontar jekhavrestar, de palutnes varisar zhangline shukar ratyi te pehenen jekhavreske.

O Romeo aba chi zhanelas te delpe tele ke nas lindralo anda kado gelas kaj jekh khangeri te rodel le rashajes le Lórinces. Aba o Rashaj opre sas haj rudyilas. Kana o Lórinca rashaj dikhlas, ke o Romeo opre si aba pe kodo gindisardas, ke china chi pashjilas tele araty, ke variso ternimaski hatyaripe inkerdas les opre. De voj kodo gindisardas, ke anda Roza ashilas opre. De kana o shavo avri phendas ke aba la Julia kamel haj pe kodo manglasles ke inke kodo dyes te del len kethane o rashaj karing o cheri vazdas peske

vast, ke kasavo sigo boldadyilas kadale terne shavesko kamipo. Haj kodo phendas le Romeovoske, ke le terne penge jakhenca kamen na penge ilesa. O Romeo pale kado phendas le rashajeske palpale, ke butivar phendas aba vi voj leske, ke voj la Roza kamel savi les chi kamel palpale, de e Julia kamel les haj vi voj la. O Rashaj andre dikhlas ke si chachipe ande kodo so o Romeo phenel haj kodo gindisardas inke ke kado kethane dinipe mashkar le terne shajke maj pashe anel le duje familia karing jekhavreste. Anda kadal trabi kodo phendas le Romeovoske, ke kethane delles la Juliasa.

O Romeo chachikanes losshalas kadalake e Julia pale avri zhanglas, ke so kamel o shavo, ke phendas lake kodi kas bishaldas leste. Kade apol ande vrama reslas kaj o rashaj e Julia, kaj aba zhukarlas la o Romeo. Kothe kethane dasle o Lórinč rashaj haj anda kodo rudyilas, ke o cheri te assal pe kado colaxaripe haj mashkar le Capuleta haj Montagua te nacholtar e xolyi.

Palakodo e Julia khere sidyardas haj zhukarlas e ratyi te avel late o Romeo ande bar kaj aba rakhadyiline jokhar.

Zhi pe kado dyes karing o mizmeri le Romeovoske vortakura o Benvolio haj o Mercutio phirenas pel vulyici, kaj rakhadyile le Capuletonge manushenca mashkar lende sas vi o turbato Tybald kado kodo Tybald sas kon pe Capuletengo kethanipe kamlas te marelpe le Romeovosa. Kana dikhlas le Mercutiovos nasul shiba phenlas pe leste, haj ke kethane si jekhe Montaguvosa ando Mercutio zhi kasavo terno haj jagaslo rat shordyolas sar ando

Tybald anda kado vi voj zurale vorbi phendas pe leste palpale. O Benvolio pacha kamlas te kerel mashkarlende, de von chi mukenas anda pengo zhi ande kadi vrama phirelas akorde o Romeo. Atunchi o turbato Tybald karing o Romeo boldaspe haj te shaj azbal les kotoreske phendasles tele. O Romeo chi kamlas chi sar te marelpe le Tybaldesa, ke nyamo sas la Juliake haj voj te shaj chikana delas andre дума ando xape, so maskar duj familia sas. Kade apol godyaverikane vorbenca kamlas te kolyarel le Tybaldes lashe Capuleteske phendas les, sar losscipe te avlas avri te phenel kado anav pe pesko muj. De o Tybald kaske ruto sas sako Montagu, chi kamlas pe godyaverikani vorba te ashunel, kade avri cirdas pesko xanro. O Mercutio kon chi zhanelas ke soski tajna si le Romeovos, ke kade vorbisarel kadale dushmanesa kodo gindisardas, ke kado muklyipe so o Romeo kerel kodo numa anda kodo si, ke darajlas kathar o Tybald, anda kado inke maj feder xolyarlas le Capuletes te marenpe maj dur. O Tybald haj o Mercutio zhi kaj kodi vrama marenaspe zhi kaj le Mercutiovos tele chi pusadas o Tybald. Kana o Mercutio mulas, o Romeo chi Zhanglas maj dur palpale te xutyilelpe haj palpale phendas le Tybaldeske le telephende vorbimata, pala kodo zhi kaj kodo marenaspe, zhi kaj o Romeo tele pusadas le Tybaldes.

Kado mudardo maripe ande mizmereski vrama pelaspe ande Veronako mashkar haj pe viaca but manusha aviline kethane mashkar lende sas vi o phuro Capulet haj vi o phuro Montagu peska romnyasa kethane. Na pa buteste reslas vi o Hercego, kaske o Mercutio nyamo sas kas mudardas o Tybald. Anda

kodo, ke le Capuleta haj le Momtagua aba dulmut chi denas jekhavreske pacha kodo gindisardas avri o Hercego, ke savo maj angla azbadas le kavres kodo avla o doshalo. O Benvolio dikhlas sa e pecimata anda kodo o Hercego vladisardas leske ke te phenel chachikanes ke sar pelaspes o maripe. O Benvolio kado vi kedas, de e Capuleta zurales dukhalas, ke mulas lako nyamo o Tybald haj anda kado pe kodo manglas le Hercegos, ke zurales te xutyilel le mudare haj tena lel kodo ande godyi so o Benvolio phenel ke kodo le Romeovosko vortako si, haj ke vi voj Montagu si anda kado karing peste bandyol leski vorba. Kade pe pesko nyevo zhamutro cirdelas o xajipe, de chi zhanglas inke ke o Romeo lako zhamutro si, haj la Juliako rom. Pa kaver rig pale e Montaguna ferilas peske shavesko trajo, haj mangelas tena azban le Romeovos, ke las le Tybaldesko trajo, ke o Tybald aba vi kade kheldas pesko trajo angla e kris kodalasa, ke mudardas le Mercutiovos. O Hercego chi las opre la romnyange mangalyimata, ke chachi kris andas so kodo phendas avri, ke le Romeovoske trubul te mukel la Veronako foro.

Dukhasli viaca sas kadi la Juliake, kon feri duj-trin chasura sas romnyi, haj kadi kris kade dicholas, ke sagutnes shinel la kathar pesko rom! Kana ashundas e pecimata maj anglal bari xolyi las po Romeo, ke mudardas lake nyamos. But kasave vorbi phenelas pe leste save jekhavreske paradoxona⁴sas, kadal sikavenas ke sosko dukhipe marelpe ande lako ilo, de palutnes apol lako kamipe boldadyilas opral, brigasle asva pityarlas ke o Romeo mudardas lake phrales, pala

⁴ ellentmondó

kodol losshane kerdyiline ke chi mulas lako rom kas kamlas o Tybald te mudarel. Pala kodo pale brigasles asva pityardas ke nashade le Romeovos. Nashavjipe – kadi vorba maj feder dukhalas lake sar shel Tybaldesko meripo.

O Romeo pala o maripe kaj o rashaj nashal, haj kothe zhanglas avri, ke o Hercego sosko kris shindas pe leste, savo maj nasul sas leske vi khatar o meripe. Kade hatyardas, ke pa Veronaki granica maj dur luma, haj naj trajo o trajo, kana nasthig dikhel la Julia. O phuro rashaj, kon le vorbenca kamelas te nacharel leske dukhimata, de o shavo chi te ashunel chi kamelas pa kasave vorbimata, de sar le dile cirdelas peske bal, haj pe phuv vulujaspe, ke sar voj phendas anda kodo, ke zhanel kabor murmunto trubujles.

Anda kado dilo si pe avri vazdales varisar ekh viaca so kathar peski romnyi las. O rashaj atunchi sigasles tele phendales ke kasavo slabo sas. Le Tybaldes mudardas – akanak pale mudardas vi pes peska romnya, kon numa ande leste trajil? Kodo phendas leske inke, ke xolyi sas e kris karing leste, ke trubusardindo te len lesko trajo anda pecimata so kerdas, de le Hercegosko muj numa nashavjipe phendas pe leste. Mudardas le Tybaldes, de na but sas kaj kodo les te mudarel o Tybald: haj ke vi kado varisoski bax si. O Rashaj phendas le Romeovoske, ke te lel sama, ke kon kade daral kodo chorriuanes merela. Kana varisar phachilas o Romeo kodo phendas leske o Lórinç rashaj, ke te zhaltar chordanes ratyi kaj e Julia te del latar dyes pala kodo te zhaltar vorta ande Montuna, haj te zhukarel zhikaj kodi vrama, zhi kana o rashaj traba rakhel pe kodo avri te

phenel lengo kethanipe, haj kadala butyasa te kerel pacha mashkare duj familia. Ke patyalas vi ande kodo, ke o Hercego jertila le Romeovoske, kon bishvar kattyi losshasa zhala palpale sode briganca gelastar.

Le Romeovos faile rashajeske platnika vorbi. Pala kodo dyes das kathar te zhal kaj peski kamadyi, lasa te ashol sorro ratyi haj kana strafinila detehara te zhaltar ande Mantua. O lasho rashaj vorba das leske, ke iskirila leske lila, ke sar perenpe ande Verona e trabi.

Kadi ratyi o Romeo kaj romnyi hodinisardas. Lengi lossh kodo dukharlas varisar, ke na pa buteste trubuj te shindyon jekhavrestar ke vi e chiriklyi somnosare aba, ke na pa but detehara avla... O Romeo phare ilesa shindyilas latar, ba vorba das lake, ke ande sako chaso iskirila lake anda Mantua. Soldujengo ilo haj dyi pharo haj brigaslo sas, de le shaveske trubulas te sidyarel, ke dyeseski vrama te rakhenasles ande Verona kodo lesko meripe avlosas.

De kado numa o angluno nasul chershaj sas pe kadale ternenge tragedija. Numa duj-trin dyes gelastar o Romeo, o phuro Capulet raj romeste kamelas te del la Julia. Ke chi zhanelas ke leski shej aba romeste si, kade alosardas lake jekhe kavere romes le Paris grofos, jekhe rajkane manushes, kon inkerdyilino karing e Julia atunchi, kana e Julia chikana chipinzhardosa le Romeovos.

La sheja zurales daradas lake dadesko phenipe. Kade kodalasa kamelas te muntujpe kathar o kethanipe, ke voj inke zurales terni si haj na dulmut mulas lako phral o Tybald, haj inke but sakofalo opre andas anda kodo te shaj muntusajvel kathar o abav,

numa jekh muntupe ch' andas opre so chaches sas, ke voj aba romeste si. De lako dad kashuko sas pe lako sako mangajipo, kade pale vladisardas lake, ke te zhukarel e vrama ke kaver kurko zhujine romeste zhala kaj o Paris.

Ande kadi kikiadini trabaj kaj o rashaj nashlas e Julia, kon ande sagutne bida lashe vorbi delasla, O rashaj pushlas latar, ke tromal kasavi traba te kerel so daripe pityarel ande sakone manusha. E Julia kodo phendas, ke kathar zhuvindes ando murmunto hural, sar voj romeste te zhal kaj o Paris, haj ke kana trajil inke lako drago rom. Pe kado kodo phendas lake o rashaj, ke te zhal khere haj te kerel kade zurales lashi voja te avelasla, haj te kerlas kodo, so lakod ad mangel latar, pala kodi e kaver ratyi, savi anglal o colaxaripe avla, te pel avri kodala glazhako pipe so akanak del lake. Kado kodo kerla lasa, ke shtarvardestar duj chasura bi trajindi haj shudri avla lako trupo, haj kana detehara palalate avena kodo gindina, ke mulas. Atunchi la Julia sar sityiline ando puterdo kasht ingren ande familiaki kripta te praxonla. E Julia tena darala kadi traba te kerel, so kana pilas o mirgo, atunchi pala shtarvardestaj duj chasura opre ushtyola sar anda suno, de so maj anglal opre ushtyola o Lórinč rashaj zhanarla kadi butyi le Romeovosa, kon palalate avela inke kodi ratyi haj pesa ingerlala ande Mantua. O kamipe haj e dar ke kaj o Paris trubuj romeste te zhal zor das la Julia, te kerel kadi kalyi traba: kade perdal las kathar o rashaj e glazha, haj vorba das leske, ke sako falo kade kerela sar voj phendas lake.

Sar zhalas khere anda khangeri maladyilas le Paris grofosa haj phendas leske, ke leski romnyi avla. Losshalas kadalake o phuro Capulet haj leski romnyi. Haj akanak e Julia, kon na dulmut bi muklyi sas peske dadesa, akanak pale lashi muklyi kerdylas, pale peske dadeski avucija⁵kerdyilas. O intrego kher po avlino abav kidelaspe kethane. Le love chi sununas, ke kasavo abav kamle te keren so inke chi dikhline le Veronake manusha.

Tetradyine ratyi e Julia pilas kerdyari pipe. Kathar kodo daralas jekh cerra, ke mirgo dasla o rashaj numa anda kodo te muntusajvel kathar kodo ke voj dasle kethane le Romeovosa. De pala kodo ande laki goydi avilas, ke sakon suntone manusheske pinzharel le rashajes. Pala kodo pale pe kodo gindisardas, ke shajke maj sigo opre ushtyola sar o Romeo kothe resela haj atunchi kothe avla mashkar mule korkori ande kripta sa kadal shaj dijarenala, ke ratvales kothe avla vi o mulo Tybald. Pala kodi palpale serosardas, ke ashundas kasave trabi, ke le mulengo duho sa khote phiren kaj lengo trupo hodinil. De pala kodo palpale avilas ande late o kamipe, so karing o Romeo hatyardas haj laki fobia⁶kathar o Paris haj kade sigasles avri pilas o pipe pala kodo xasardas pesko gindipe.

Kana detehara o terno Paris avilas gilyasa te ushtyavel peska avluna romnya, kothe rakhlas la bi trajinda Julia. Baro opre boldyipe kerdyilas ando kher, de inke maj nasul sas te ashunen le phure Capuletlesko haj romnyako cipipe, ke kadi jekh shavoro sas le ande

⁵ kincs

⁶ iszony

kaste pengi losh rakhle haj vi kadi mulas. O meripe atunchi lasla lendar, kana zhi lako abav kamle te beshen.

Akanak sa kodo kerdyipe, so kaj abav kerdine kaver falo boldaspe, haj kalo dyaso kerdyilas anda kodo. Anda lolo abav akanak kali pomana kerdyilas. Aba akanak na pe kodo trubusardas o rashaj romeste te del la sha, numa pe kodo te praxol la. Chaches vi akanak ande khangeri ingerde la, de na anda kodo ke le zhuvinden te vilyil, de anda kodo ke le mulen butarel.

E nasul viaca sagda pe maj sigasle phaka hural sar le lashi, kade Romeo maj sigo zhanglas avri e nasul viaca, sar kodo, savo o rashajesko legatari ingerlas leste ande soste andre sas, ke kado meripe numa kerdo meripe si haj na chacho, haj leski drago romnyi numa skutro vrama pashjola, kade numa zhi kaj kodi vrama, zhi kaj palalate chi zhalas te anella pesa ande Mantua.

O Romeo so maj anglal e viaca ashundas zurales lashi voja sas les. Ratyi kodo suno dikhlas, ke mulas haj avilas leski romnyi kon mules rakhlas les, pala kodo chumidas les pe soste voj opre ushtyilas haj chasaro kerdyilas anda leste. Haj akanak kana o legatari avilas kodo gindisardas, ke kodi viaca anel leske, so voj aratyi suno das. De viaca na kodo sas so voj dikhlas ando suno, ke leski romnyi pashjolas muji, na voj haj chi soskira chumidasa nashtig ushtyardasla opre aba. Kade sigasles grasten xutyildas peske, ke inke kodi ratyi kamlas te dikhel la Julia ande lako murmunto. De sar e nasul gindimata zurales sigo resel

ande godyi avilas, ke si nadur jekh drabari, kaj na dulmut avilastar angla lesko kher, kado gindisardas:

- Varikas mudardo mirgo trubulas, kado chorro drabari delas kodales.

Kade gelastar kaj kado drabari haj manglas lestar mirgo. Kodo maj anglal chi kamlas te del les, de o Romeo galbi dasles haj kade o chorro drabari dasles kasavo mirgo, ke sar so voj phendas kasavo si, ke kana tele nakhavelles, vi atunchi mudarel les kana bishe manushengi zor si ande leste.

Le mirgosa kethane gelastar karing e Verona, haj kodo gindisardas, ke kana aba dikhlas peska romnya vi voj pel o mirgo haj te merela pasha e Julia praxonales. Dopash ratyi reslas ande Verona, na pa but vi rakhlas o murmunto, savo le Capuletengo sas. Kana opre kamlas te phagel o murmunto jekh glaso tordyardas les palpale. O terno Paris grofo sas kodo kon ande kadi vrama avilas kaj e Julia murmunto luludya te shol pe dur. Chi zhanglas, ke soski grizha xal le Romeovos kaj e Julia, de chi kodo chi zhanglas, ke Montagu si, kade kodo gindisardas, ke le Capuletengo dushmano si haj numa o murmunto kamel te marhil feri. Anda kado kamlas o murmunto kamlas te phenel leske te delles pacha, ke kade phirela sar o Tybald. De o Grofo chi xutyildas vorba haj vast vazdas pe leste. Pe kado linepe te marenpe ande soste o Paris xasardas.

O Romeo numa palakado dikhlas kaj la phabardako fimlali, ke kas mudardas, kade xutyildas le mulesko vast haj sar voj phendas praxol les sar perelpe kodo. Kana andre gelas ande Capuletengo murmunto dikhlas la Julia, kon vi akanak

pe mulyi kasavi shukar sas, sar zhuvindi. Pasha late pashjolas o ratvalo Tybald, kastar kade pe mules jertipe manglas. Pala kado chumidas inke jokhar palutnes la Julia, haj tele nakhadas o mirgo. Kado mirgo chacho sas, na kasavo sar so e Julia pilas. Kodaleski zor aba nacholas.

Akanak avilas kodalako chaso opre te ushtyole e Julia. O rashaj avri zhanglas, ke lesko lil chi reslas ande vrama kaj o Romeo, kade voj sidyardas kaj e shej akanak avri te skepilla anda murmunto. De bari dikhlas kana reslas, ke aba sas kothe jekh phabardo kaj o murmunto haj dikhlas vi o rat, haj vi le mule Parizhos haj Romeovos.

De e Julia ande kadi vrama opre ushtyilas, dikhlas pasha peste le rashajes ande laki godyi avilas, ke kaj pashjol haj sar reslas kathe. Kade le Romeovos rodelas, de o rashaj ashundas variso haj pe kodo manglasla, ke te zhantar pa kado than ke kado le mulengoj. Kade o rashaj darajlas kathar le ushtyajimata haj nashlastar kothar. Atunchi e shej dikhlas, ke lake kamadeske varisoski glazha si ande lesko vast. Avri rakhlas, ke kodo shaj mudardas les, so ande kodo sas, kade vi voj avri kamlas te pel kodo, de nas aba khanchi ande leste. Le Romeovoske inke tate vusht chumidelas, ke shajke ashilas inke pe lende varisode mirgo, pala kodo kana aba maj pashe eashunelas le manushenge pasura, angle las pesko garaduno xanro, ande peste pusadas kodo, haj kade mulas pasha pesko kamado Romeo.

Pe kadi vrama aba kothe resline vi le ketani. Le Parizhesko manush dikhlas o maripe haj kade ando foro nashlas haj дума das le manushenge. Kade apol

vi le Montaguva vi le Capuleta haj vi o Hercego avri zhanglas ke so pecisardaspe. Jekh ketana xutyildas le rashajes kana anda murmunci avri ushtyadas. Kade o Hercego vladisardas leske ke te phenel avri, ke so zhanel pa kadi butyi.

Atunchi o rashaj chachikanes angla sakoneste avri phendas, ke sar pelaspe kadale ternengo kamipe. Ke voj sar dasle kethane ande kodo gindo, ke kade nacharel e xolyi mashkar le duj familia haj phendas vi kodo, ke angla shaj phendino sakoneske lengo kethanipe sar rakline la shejake kaver romes, kon pe kadi kodo pipe las andre, savo voj das lake te soveltar, haj ke sar krujisardas lesko lil le Romeovos, maj but nashtig phendas lenge numa kodo, ke kana voj avilas avri la sha anda murmunto aba kothe rakhlas le mule Parisos haj Romeovos.

So inke faltilas anda traba kodo phendas e sluga, kon dikhlas o maripe haj le Romeovski sluga kaske o shavo kothe das jekh lil te del kothe leska dake voj te merela. Kado lil jekh inkrelas le rashajaeske phenimatasa, avri phendas lengo kethanipe la Juliasa haj jertipe mangelas lendar haj phendas vi kodo, ke mirgo kindas kathar o drabari haj anda kodo avilas ando murmunto te merel haj pasha Julia te pashjol. Sa kadal avri phenimata uzharde le rashajes tala mudarimatangi traba anda soste bida shaj reslinoles.

Pala kado o Hercego karing le phure boldaspe, karing o Capulet haj Montagu haj pe lenge jakha shudas lengo xape haj kodo phendas, ke kado xape o Del ande lenge shavorengo kamipe krisardas avri. Haj kadal manusha kade xutyilde jekhavrengi vast haj

kodo phende jekhavreske, ke kado dulmutano dushmanipe praxon ande penge shavorengo murmunto. Kade vast xutyildine jekhavresa pale haj kodo phendas o Capulet raj, ke chachikanes kethane bilyajlas e duj familia kadale kethanipesa, o Montagu pale kodo phendas, ke somnakuno sobro vazdela la Juliake. Kade pale vi o Capulet raj kodo phendas ke somnakuno sobro vazdela le Romeovoske. Kade apol kadal phure raja numa palutnes kamenas inke maj lashe te aven kathar o kaver, de anglalutnes kasavo kerko sas lengo dushmanipe haj xolyi karing jekhavreste, ke numa lenge shavorengo meripe zhanglas avri te shinel anda lende le kalyimaski rikita⁷.

⁷ gyökér

Charles és Mary Lamb: Shakespeare paramichi Suntoivan ratyako suno

O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán⁸

Le Athenesko forosko jekh kris zor das le manushen, ke kaj kodo shaj den penge shejan romnyake kaste kamen, ke savi shej chi kamlas kaj kodo manush romeste te zhal kaj saveste lako dad kamelas, atunchi le dades kris zurarlas pe kodo, te shaj mudaravel peska sha. De sar zhanas jekh dad na pre kamel kasave trabi te keravel peska shejasa, shaj avel kodi chisoski bi muklyi, kadi kris kade apol na pre vaj chikana inkrenas ande, de shajke le foroske dada thaj deja butivar daravnas kadala trabasa penge shejan.

De vi kade jekhar pecisardaspe kadi butyi, kana jekh phuro manush, kaske Egeus sas lesko anav, angla Theseus ushtyilas, angla Athenesko atunchardiko hercego, avri te phenel peska sheja, e Hermina, kaske vladisardas te zhal romeste kaj jekh aristokrata manush kaj o Demetrius, de leski shej chi xutyilelas leski vorba, ke voj jekhe kavere Athenicke manushes kamelas le Lysanderes.

O Egeus chachipe mangelas kathar o Theseus, haj kodi mangelas lestar, ke kado brutalisho kris te shinen pe leski shej.

E Hermina, te sikavel vi pesko chachipe, avri phendas, ke o Demetrius aba dulmut shol o shukar lake amalake e Helenake, haj vi e Helena chachikanes

⁸ Uo.: Vesho-Műfordítások. Budapest, 2000. pp. 204. – 217.

kame le Demetriuses. De kadal vorbi chi kolyarde le bi mukle Egeuses.

O Theseus baro haj lasho kraj sas, de pe kodo nasles zor, kaver krisa te kerel peske themeske, kade apol nashtig kerdas kaver, shtar dyes das la Herminake, te gindilpe, ke vi pala kadi vrama kade te gindil, ke chi zhal romeste kaj o Demetrius, atunchi trubuj te merel.

Kana o kraj bishaldas pestar e Hermina, kodi kaj pesko kamado sidyardas kaj o Lysander, haj phendas leske, ke so pecisardas haj ke vaj tele trubuj te phenel pa leste haj romeste zhal kaj o Demetrius vaj pala shtar dyes aba chi trajila.

O Lysander darajlas kana kadi chorri viaca ashundas, de ande leski godyi avilas ke trajil les jekh lala, na dur kathar o Athenesko foro haj kothe kaj voj beshel kothe nashtig shinen kadi nasul kris pe Hermina, ke kadala krisa pa foroski granicako kaver rig aba chi inkrenas andre. Kade apol kodo phendas la Herminake, ke inke kodi ratyi te mukel peske dadesko kher haj te zhaltar lesa kaj leski lala, kaj romnyake shaj lel la.

- Rakhadyuvas – phendas o Lysander- ando vesh, avral pa foroski granica, kaj kattyi butivar phirdam la Helenasa kethane, ande majushicko shon.

E Hermina losshajlas, ke kadi ashundas haj chi phendas avri khanyikaske peski tajna, numa peske amalake la Helenake. E Helena – sar butivar keren dijipe le terne sheja anda kamipe- kade apol anda kerkipe kodi gindisardas, ke zhaltar kaj o Demetrius haj avri phenel leske sako falo. De nas anda soste avri te phenel peske vortakinnyaki tajna, ke nashtig

zhukarelas katar kadi traba khanchi lashipo, numa kodi brigasli losh, ke shaj zhal pala peski kamardyi ando vesh, ke kodo mishto zanelas, ke o Demetrius kothe zhala pala e Hermina.

O vesh ande soste o Lysander haj e Hermina kamenas te rakhadyon, beshenas le cine duhura, kaskirenge ninfara⁹ sas lengo anav.

Oberon o ninfaricko kraj haj leski krajkinnya e Titania penge cine neposa khetane ande kado vesh sityiline dopashratyi te gilyaben haj te khelen.

Mashkar o cino ninfaricko kraj haj krajkinnya ande kadal vrami brigasli xolyi sas: ande shukar ratyako shonetikesko nuro chikana zhanenas kade te rakhadyon tena xanpe, zhikaj varisavo cino ninfari chi darajvelas haj garadyolas andekh baro kopachi.

E xolyi anda kodo sas, ke e Titania chi kamelas perdal te del jekhe bi uzhe shavores le Oberoneske. Kadale shavoreska dejake sas vortakkinnya e Titania, haj kana kadi romnyi mulas e Titania xapadas e shavores kathar jekh dajka haj ando vesh barardasles opre.

Kodi ratyi kadale terne kamenas te rakhadyon ando vesh e Titania haj lake amalkinnya zhi kothe phirenas haj rakhadyile le Oberonosa haj leske vortakenca.

- Lashi ratyi na tuke barimaski Titania – phendas o ninfaricko kraj.

- So si? Inke tuke tordyol maj opre Oberon? – phendas palpale e krajkinnya.

- Mure amala, zhastar kathar: colaxadem ke kruisaro les!

⁹ ninfari=tündér

- Zhukar tu khanchi romnyore! – phendas o Oberon. – Chi som tyiro rom?

Sostar azbal e Titania le Oberones? Haj ke me numa jekhe parude mangav te slugij mange.

- Te pachardyol tyo ilo – phendas palpale e krajkinnya. – Sa tye barvajimatasa khetane nashtig kines mandar kodole shaves.

Kadalesa apol kothe muklas peske romes mashkar bari xolyi.

- Mishtoj zha feri pe tyo drom- phendas o Oberon- zhi kaj puterdyol e detehara anda kadi bare dukha keravav me tuke.

O Oberon pala kado bishaldas pala peski sluga, kas maj feder kamelas pala o Puck.

- Puck – vaj sar unyivar phenenas leske Robin- xalo dichipe sas, kon ande krujasle gava but prassaimata kerdas aba. Unyivar andre hurajvelas ande kinda haj kothe sakofalo kethane haj opre boldelas, de sas vi kasavi traba andre hurajvelas ande kekavi ande soste e bere kiravenas, kodo apol vi rumujvelas. Pel manusha shorelas e bere sar penas, haj avri cirdelas tala phure gazha o skamin kade, ke kana kodol pe phuv perenas haj sakon pe kodo assalas, haj denaspe colaxa, ke chikana sasle kethane kasavo vojako chaso.

- Av kathe, Puck –phendas o Oberon kadale ratyake cine dichipeske. –An mange kasava luludya, sava le sheja „phabardo kamipeske” phenen. Kadale lolya luludyake asva pe sovinde jakha te pityaras, kodo ande kodo minuto ande kodo kamel, kas maj anglal dikhela kana opre ushtyola. Kadala luludyake asva apol pe Titaniake jakha pityarav, kana sovela haj kana opre ushtyola andre kamela ande

angluno variso, shaj avel kodo vi liono, vaj rizh, vaj mojma. Me zhanav, ke sar trubuj te nacharav kado vrazhipe, de zhikaj chi del mange kodole shavores te slugij mange, chi putrav opre o vrazhipe.

Le Puckes zurales fajlas kadi prassaimata, haj sidyardes hurajlas te rodel opre peske rajeske la vrazhicka luludya. O Oberon sar zhukarelas te avel palpale o cino dichipe, sama las ke o Demetrius haj e Helena resen ando vesh, avri ashundas ke o Demetrius sar shudas pe Helenake jakha, ke pala leste avilas, e shej phenelas leske te seroj pe kodo, ke sar kamelas la dulmut haj sar delaspe lake colaxa. O Demetrius chi zhukardas, ke so phenel e shej, kothe muklasla, kaj sas, kodi pale palaleste nashlas sar zhanelas.

O ninfaricko kraj sagda jekh hatyarelas le chache kamadenca, haj zurales sunusardas la Helena – de vi kodi shaj sas, ke sar phendas o Lysander pa lende butivar phirenas von dujzhene ande kado vesh kethane haj o Oberon shaj dikhlas inke la Helena kana inke o Demetrius kamelasla. De sas sar sas, kana o Puck palpale avilas la luludyasa, o cino kraj kado phendas peske dichipeske:

- Inger kadala luludyako jekh kotor: akorde phirdas jekh skumpo Athenicko raji, kon kamel jekhe phutyarde terne shaves. Kade te rakhes kadale shaves sar sovel, pityar anda kado kana vi e shej na dur si, ke o angluno so dikhela, kadi bi kamji raji t'avel. Opre pinzharesa kadale manushes pa leske Athenica gada.

Puck phendas, ke sako falo mishto kerela, o Oberon pale kothe gelas kaj kodo kasht, kaj e krajkinnya kamelas te sovel kade, ke e Titania chi

lasles sama. Kadi rig kasavo than sas, kaj but luludya baronas. E Titania sagda kathe sovelas perdal la ratyaki jekh vrama, sapeske tele shudinda morchasa sharavelaspe. O Oberon zhi kade rakhlas la Titani, sar vladimatura delas peske ninfaren, ke so te keren zhikaj voj sovela.

- Zhan –phendas e krajkinnya-, marentume la ratyake pedonca, ke te aven mure pikon cine gada anda lengi morchi, vaj te nashaven le cipinde hulyos, kon chi mukel te sovav. De maj anglal gilyaben man ando suno.

Pe soste le ninfara ande kadi gilyi xutyildine andre:

*Daj agurutne shibasle sapa,
Thaj kanrale bale zhantar kathar sa:
Rigate kathar phuvake kerme,
Na resen kaj e krajkinnyone!
Te gilyabel koles: lullubaj,
Lulla, lulla, lullubaj,
Khanchi baj,
Khanchi baj,
Kon kathe sovel krakinnyaj:
Lashi ratyi, lullubaj.*

Kana le ninfara kadala shukarona gilyasa sojarde la krajkinnya, kothe muklela, ke te zhanen kodol butya sa te keren, so phendas lenge e Titania. O Oberon kade pale bi glasordes kothe gelas late haj anda vrazhicka asva pe lake jakha pityardas varisode haj kade das дума:

*So kadal jakha puterdes dikhen,
Kodo vrazhipe sa tut te resen,
Tye hatyarimata kodoles te kamen.*

De bandyuvás palpale kaj e Hermina, kon nashlatar anda peske dadesko kher te krujil o meripe, ke chi kamlas te zhal romeste kaj o Demetrius. Kana andre reslas ando vesh, aba kothe rakhlas peske kamades le Lysanderes, kon aba zhukarlas te shaj ingrel la ande kodo kher kaj leski lala beshelas. De sar ande veshesko mashkar relinesas, e Hermina zurales khinyilas, haj o Lysander –ke zurales daravelas kadala shukarona sheja, kon kade sikadas avri pesko kamipe, ke vi pesko trajó opre shutas anda leste- opre vorbisardasla, te hodinin zhi kaj e detehara pe kolyi char, voj pale na dur latar pe phuv pashjilas haj na pa buteste solduj zhene sigo sutinetar. Kathe rakhlasle o Puck, dikhlas kadale uche shaves sar sovelas, samalas ke leske gada Athenickaj, haj jekh shukar zhulyi sovel nadur pasha leste, haj anda kado kodi gindisardas, ke kadal kodola manusha si anda kaste bishaldasles o Oberon. O Puck kodo gindisardas, ke dujzhene si kathe numa korkori, e shej avla e angluni kas o shavo maj anglal dikhela kana opre ushtyola: kade apol pe Lysandereske jakha pityardas anda luludyake asva. De kade pelas, ke akorde phirelas e Helena, haj la dikhlas maj anglal o Lysander na la Hermina.

Pharoj te phenas, de kasavo zuralo sas o kamipesko vrazhipe, ke sa so hatyarlas haj kamelas ande Hermina sa nachilastar, haj perdal hurajlas pe Helena.

Ke la Hermina te dikhlosas maj anglal kana oopre ushtyilas chi avilino khanchi bida, ke kodola aba vi kade kamelas. De kade chorre Lysandereske zurales nasul sas, ke le kamipesko vrazhipe pe kodo inshpiralisardas¹⁰ les, te bristel peska patyvivaja Hermina haj pala jekh kaver te nashel, la Hermina pale kothe te mukel korkori ando vesh dopash ratyi.

Kado bi baxtajipe kade pelas: e Helena sar aba phendam nashelas pala o Demetrius, kon kasavo zhungales kothe muklasla, de chi reslas les, kade korkori kothe reslas kaj o Lysander sovelas.

- „Oh!”- phendas ande peste- „O Lysander sovel kathe pe phuv: mulas vaj numa sovel?” Blindes leste unzilas haj kade das duma leste:

- Lashe raja te trajis atunchi ushtyi opre. –Pe soste o Lysander opre puterdas peske jakha, haj ke o kamipesko vrazhipe aba pe leste sas, sigasles but shukar vorbi phenlas lake, ke kattyesa si voj maj shukar kathar e Hermina sodivar o gulunbo kathar o chora, haj ke ande jag zhalas anda lako kamipe haj inke but kasave kamade vorbi phenelas lake. E Helena zhanelas, ke o Lysander laka amalako, la Herminako kamadoj, kade apol zurales xolyajlas, ke kodi gindisardas, ke avri prassanla.

- Oh, vi sostar rakhadyilem me? Phendas. –Numa anda kodi, ke sakon te prassal man haj te assal mandar. Haj naj dosta terne shave, ke chi kana jekh skumpo vorba chi lav kathar o Demetrius, de vi tu raja kade anda prassaimata vorbis mange? Me

¹⁰ ösztönöz

kodi gindisardem, ke o Lysander kasavo manush si ande kaste maj but si o patyvipe.

Kade vorbilas xolyarnyikes pala kodo nashlastar, o Lysander pale pala late, vi bisterdas peska Hermina kon sovelas.

Kana e Hermina opre ushtyilas haj dikhlas, ke korkori si, brigasli dar xutyildasla. Phirelas ando vesh haj chi zhanglas, ke so pecisardaspe le Lysanderesa haj karing te rodel les. Apol ande kadi vrama o Demetrius chi zhanglas te rakhel le Lysandereshaj la Hermina, kade apol khinyilas, haj o Oberon kade rakhlas les, ke sovelas aba. O Oberon pushlas unyi vorbi kathar o Puck haj avri zhanglas, ke na kodale manusheske pityardas anda kamipesko vrazhipe pe leske jakha saveske trubusardino, apol jekhe kavreske. De akanak aba rakhlas le chache manushes saves rodelas, kade vi le Demetriuseske jakha andre makhle le vrazhipesa, kodo pale ando kodo minuto opre ushtyilas haj la Helena dikhlas maj anglal ande kaste sigo vi andre kamlas. De ande kado minuto angle avilas vi o Lysander pala leste e Hermina. Kade apol akanak o Lysander haj o Demetrius ande jekhaveske vorbi shindes phenenas jekharsa la Helenake, ke sar kamen la.

E Helena pe kado kodi gindisardas, ke o Demetrius haj o Lysander, de vi e Hermina savora zhene avri kamen te prassanla.

E Hermina zhi kade bari dikhelas sar e Helena: chi zhanelas ke o Lysander haj o Demetrius kon na dulmut solduj zhene la kamenas sostar kerdyiline akanak la Helenake kamade. La Herminake kadi trava nas prassaipe.

Le sheja kon angla kadi sagda lashe amala sas, akanak nasul shiba cipinas pe jekhavreste.

- Tu buzhanglyi Hermina –phendas e Helena-, Tu bishaldan pe mande le Lysanderes te prassal man avri, haj vi le Demetriuses, kon chi kamelas man akanak pale gogle vorbi phenel mange. Ke vi tu zhanes, ke chi kamel man, chi vorbilas akanak manca kade, tena cicisardanas les pe mande te prassal man avri. Nasul san Hermina: kethane xutyiles le murshenca, avri te shaj prassas tya amalkinnya. Aba bisterdan, ke kethanes phirasas vi ande shkola, haj vi atunchi lashe amala samas. Sodivar beshasas Hermina kethane pekh sherand jekharsa? Solduj zhene zhi kodi gilyi gilyabasas, haj jekhtuni luludyi suvasas jekharsa pel faci. Na kade barilam opre sar le ande khetane barile fruktura? Naj patyivali butyi tutar Hermia, ke khetane xutyiles le murshenca, numa anda mande te shaj keren prassa!

Bare vorbi phenes – phendas o Hermia. Kade dichol, ke na me prassav tut, tu prassas man.

- Mishtoj, mishtoj, - phendas o Helena keren tume patyivale angla mande, kana pale dumo boldav pale shaj prassan man maj dur. Te avlas ande tumende jekh piko lasho hatyarimo, vaj patyiv atunchi chi kerenas manca kadi.

Zhikaj e Hermia haj e Helena xanaspe, o Demetrius haj o Lysander kothe mukle len haj gele anndo vesh te marenpe anda Helenako kamipo. Kana le sheja sama line, ke dujzhene ashiline, numa atunchi vi von shindyiline jekhavrestar haj gele te roden penge kamaden.

O ninfaricko kraj haj o Puck avri ashundas lengo xape haj kana geletar kade das duma:

- Tyiri dosh si kadi Puck, vaj vi kade kamlan te avel?

- Patya mange bare kraja – phendas palpale o Puck – me chi kamlom. Haj na tu phendan mange, ke pa leske Athenicka gada pinzharo le shaves? De anda kadi chi som brigaslo, ke kade pelas e traba, ke kade dikhav le pengo xape shaj assas.

- Ashunes - phendas o Oberon -, ke o Demetrius haj o akanak tuke, ke te mukes bari muglya pe ratyi, tena zhanen jekhavres te rakhen. ker kade kodi te gindin, ke tyo glaso le kavreskoj haj te zhan pala tute. Kana aba dikhes, ke dosta khinyiline haj tele pashon te soven, atunchi pityar anda kadala kaver luludyake asva pel Lysandereske jakha. kana apolal opre ushtyola, bistrela la Helena, haj palpale zhal kaj peski dulmutani kamadi kaj e Hermina. Atunchi solduj sheja shaj aven baxtale penge kamadenca, haj kodi gindina, ke so pecisardas lenca, nasul suno sas numa. Zha Puck, ker sidyares kadi butyi me pale zhav haj dikhav, ke sosko kamado rakhlas peske muri Titania.

E Titania inke vi akanak sovelas, o Oberon pale dikhlas na dur latar jekhe janusares¹¹, kon xasajlas ando vesh, haj vi sutastar. "Kado manush" - phendas ande peste o kraj - kado avla mura Titanako kamari haj jekhe magaricko shero pizdas pe lesko shero. Kasavo lasho sas leske, ke kade dicholas ke sar anda leske phike te barilino avri.

O Oberon zurales sama lindes shutas o magaricko shero pe lesko shero, de vi kade opre

¹¹ janusari=színész

ushtyardas le janusares, kon chi zhanelas, ke so kerdas lesa Oberon haj karing e sovjindi krajkinnya gelas.

- O sosko andyelo tordyol angla mande? - phendas e Titania, kana opre puterdas peske jakha, ke la vrazhicka luludyake asva pe lake jakha sas . Apolal zhi kasavo platniko san sosko shukar?

Haj, rajone - phendas palpale o janusari - kattyi te avlas man, sosa avri zhanos te rakhav anda kado vesh, atunchi dosta avlas mange.

- Anda vesh na kam tu avri te zhas - phendas e krajikinnya, ke ande kodo minuto janusari kamlas. - Dichimata sim, de aristokrata. kamav tut. Av manca, haj tute akharav mure ninfaren, tuke te slugin. Sigasles angle akhardas le shtare bi uzhen: Fusari, Pokari, Molyari, haj Sumbari sas lengo anav.

- Keren o shukar - phendas e krajikinnya - kadale gule rajakne manusheske. Keren so phenel. Av besh pasha ma - phendas le janusareske - muk te khelavma tye zarvale sheresa, muri shukar magara haj muk te chumidav tye shukarone bare kan.

_ Kaj si o Fusari? Pushelas o janusari kasko shero magarako sas haj kon barimako sas, ke le bi uzhe leske slugin.

- Kathe som, raja - phendas o janusari. - haj kaj si o Pokari?

- Kathe raja - phendas o Pokari.

- Skumpo Pokarina - phendas o bare kanengo janusari - mudar aba kodala birulya, so kothej po kasht haj an mange kathe o adyvin, de na phagtu zurales ande butyi, de chi o adyvin na phag, te shaj. Chi fajas man andre te mukhesas tut le adyvinesa.

- O Sunbari kaj si?

- Kathe, raja - phendas o Sunbari. - So vladis?

- Khanchi - phendas o janusari - numa kodo te zhutisares le Pokareske te kidel. Kaj o Kattyari trubuj te zhav Sunbarina, ke kade hatyarav, ke muri mosura zurales zarvalo si.

- Oh, muro guglo kamarina - phendas e krajikinnya - so xasas? Sima jekh dihipe kon but phirel, kodo anel tuke akhora.

- Maj feder perelas mange jekh vaj duj burnyik bükkönyo, - phendas o janusari, ke pasha magaresko shero vi lesko dorope las. - De shukares mangav tut krajikinnyone, ke te phenes tye slugenge te den man pacha, ke akanak kamav te sovav.

-Sov atunchi - phendas e Titania - me pale ande muri angalyi shuvav tut. O de kamavtu! Sar bilyajvav anda tute!

Kana o ninfaricko kraj dikhlas, ke leski romnyi e Titania ande peski angalyi inkrel le janusares, siklyas angla late haj pe lake jakha shudas, ke kas kamel.

E Titania china chi shaj tagadisardas tele ke naj chaches, ke o janusari kothe sovelas mashkar lake kuja.

O Oberon inke jekh cerra vrama xolyares la, pala kodo pale le parude shavores mangelas latar. E krajikinnya lazhalaspe, ke lako rom avri zhanglas, ke so kerdas, kade apol leske das le bi uzhe shavores.

O Oberon kana las peske le shavores kas aba kasavo dulmut dorosarelas, sunusardas la Titania haj anda kaver luludyake asva ande lake jakha pityardas. Kade apol nachilas pa late o varazhipo, haj vi voj bari dikhlas, ke sosko dijipe kerdas, haj vi kodi phendas,

ke chi te dikhel chi fajla kadale janusares save magaricko shero si.

O Oberon pala kado vi pa janusaresko shero tele cirdas o magaricko shero haj mukelas muk sovel maj dur.

Mashkar kraj kaj krajikinnya aba pacha kerdyilas. O Oberon pala kado sa phendas la Titianiake, ke so pecisarde le ternenca, sar kamelpe haj muklinepe. E krajikinnya haj o kraj kade apol gele te dikhen, ke so resline le terne.

Vi rakhline sar sovenas tala ekh kasht na dur jekhavrestar, ke o Puck kade kerdas, ke pale zhi kothe ingerdasle kaj maj anglal kethane aviline, haj savora zhenen sojardas, pala kodo tele las pa Lysandereske jakha o vrazhipe.

E hermina ushtyilas maj anglal opre haj kana sama las, ke sosko pashe sovel pashalate o Lysander bari dikhlas. Na pa buteste vi o Lysander opre ushtyilas haj kana dikhlas peska Hermina palpale avilas leski chachi godyi, haj linepe te vorbin, ke so pecisardaspe lenca kadi ratyi, ke chi zhanenas ke chaches sas vaj numa solduj zhene zhi kodi lindra dikhle.

Pala kado vi Helena haj o Demetrius opre ushtyiline. Kana e Helena dikhelas, ke sar anda pesko ilo phenel lake o Demetrius ke kamel la, vi patyajlas leske. Pala kodo savora zhene mashkar pacha vorbisardine so te keren. Ande kodo gindipe ashiline, ke o Demetrius palpale phenel haj e Hermina te avle leski romnyi haj vorbil lake dadeske tena kamel te mudaravel la. Aba vi kamlas te zhal palpale ando Atheno o Demetrius, kana sama line le Egeises la

Hermijake dades, kon pala peski shej avilas ando vesh te rodel la.

Kana o Egius avri zhanglas, ke o Demetrius aba chi kamel te lel romnyake leska sha, muklas te shaj lel la o Lysander pala shtar dyes, atunchi kana tena muklinope, e Hermina trubusardo te xasarel pesko trajo. Vi e Helena loshanes gelas romeste kaj o Demetrius, kon aba chachikanes la kamelas, zhi pe kodo dyes pe soste e Hermina haj o Lysander.

O ninfarockokraj haj krajikinya sako falo dikhlas haj ashundas numa bi dichimaske sas. Dikhline, ke sar loshan le terne jekhavreske haj phendine, ke vi von khelimata inkrena pe kodo dyes, kana avla le ternengo abav.

Akanak apol, varikas te fajas kadal ninfaricka prassaimata vaj khelimata, numa kodo trubuj te gindil, ke sutastar haj lindra dikhlas, haj le trabi feri ande leske lindri pelepe. Haj fajas man, ke chi jekh ginari, kon ginadas kadi traba naj kasavo bi hatyardo, ke azbalas les jekh kasavi kolyi, suntoivan ratyako suno.

Biblia – Nyevo teshtamento

O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán ¹²

Angluno lil kaj le korintushicka

ngfenp1038 **Le Duhoske dimata haj le kristianengo trajo: 12,1-14,40**

13.Majbare dimatimata: le kamipesko himnuso

Te dav дума pe manushengi bake andyelongi shib, kana kamipe naj ande mande, kasavo som, sar bashado sastri bake bashado cimbalno.

Te avel muro zhanipe kathar le profeta, te pinzharav dore sa le tajni haj sako zhanipe, haj te avel sa kasavo intreguno muro patyape, ke la plaja pe kaver thana te shav: kana kamipe naj ande mande khanchi som. Te dav kothe sa muro barvalipe sar dimata, haj te dav perdal muro trupo, te shaj asharav man: kana kamipe naj ande mande, khanchi chi mol mange.

O kamipe toleranshoj, o kamipe lashoj, naj daramno, chi asharipe, chi putyarelpe, chi kamel peske barvalipe, chi rodel pesko, chi xolyardiyol opre, chi gindil po nasulipe, chi losshal le nasulmaske, ba kethane losshal le chachipesa; sakofalo mukel,

¹² Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján. Szent Jeromos Katolikus Bibliatársulat, Budapest, 2003. p. 194.

sakofalo patyal, sakofalo sperantisarel, haj sakofalo perdal hatyarel.

O kamipe chikana nacholatar. Le profetalimata agorisajvenatar, le shiba nachonatar, le zhanimata xasalyvenatar. Ke rigakej le pinzharimata, haj rigakej lengo profecipe: kana pale avelatar o feder o rigipe nacholatar. Kana shavoro somas, kade vorbisaros, sar shavoro, kade hatyaros sar o shavoro, kade gindisarosma sar o shavoro: Kana pale mursh kerdyilom, muklom kodol butya, so shavorikanej. Akanak apol kathar e ginda perdal, ande muglya dikhas, ba atunchi pale sakofalo. Akanak inke rigako si muro zhanipe, ba atunchi kade zhano, sar akanak vi me pinzhardo som.

Anda kado ashol o patyape, o sperantipe, o kamipe, kado trin: ba mashkar kadal o kamipe si o majbaro.

**William Shakespeare: Hamlet – o danicko
cino kraj**

O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán¹³

(..)

**Trito oprecirdipe
Jekhto rang**

(...)

Von¹⁴ zhatar, avel o Hamlet

HAMLET: Avlipe apol na avlipe; kado kate o
pushipe. / Atunchi si maj
aristokratikusho a dyi, kana mukel /
Peska stungonazhejako sako pharipe
haj shulici; / Vaj atunchi kana avri
hujolla bare dukhipesa, / Haj mudvart
xutyildes agor shinel lake?
Meripe – lindrajipe – kanchi majbut;
Haj jekhe sunesa te shinen sa
Le ilesko kerkipe, le truposko
avlimasko,
Svabivasle izdrajimata. Kasavo dajno,
so doril o muklano. / Meripe –
lindrajipe – haj sovjipe! / Sajke vi suno
dinipe; kado si o tordyardo; / Ke soske
sune aven ando meripe, / Tele te skudos

¹³ Arany János fordítása nyomán, Budapest, 1998, pp.

Kiadja: a Cerberus nyomdaipari, Lap- és
Könyvkiadó Kft. a Művelődési és Közoktatási Minisztérium
Nemzeti és Etnikai Főosztálya támogatásával

¹⁴ Polonius

sa le phuvake bidi, / Kadi palpale
daravel man. Kado gindipe si kodo, /
So le chorimas kasavo lunges trajarel; /
Ke kon phiravelas la vramake
prassavimaske malaimata, /
Atyacareske palpale dinipe, barime
manusheski phuty. / Nakamli
piramnyaki kino, krisako muklipe, / Le
na akhardeke kecimata. / Haj sa e
ladinipe, sosa le telalutne / Azban le
toleransho patyaiv; / Kana ande pacha
te saj bishalasp / Jekhe pusto xanresa?
Kon phiravelas kadal pharipe / Khines,
phurdes pe pesko trejesko khinipe, /
Kana lengo darajipe jekhe palutno
merimasko / Varisostar-e na pinzhardi
provincia / Anda soste chi reslas
palpale dromardo – chi lel / Maj tele
amari voja, bethar phiravas le /
Akanutno nasulipe, sar kaj le bi
pinzharde / Te sidyaras? Kade amaro
zhanipe / Anda amende sa bitromano
kerel, / Haj le zuralo kamipeske chacho
rang / O gindo po bi dichindo
nasvarella; / Anda kasave labilitashura
but bare / Tromimata avri boldelpe
anda peste, / Haj xasarelpesko „kerdo”
anav. – Ba lokhes! / E shukar Ophelia
avel. Shukar zhuji / ande tye rudyimata
te aven xutyilde mure bezexa.

Madách Imre: Le Manusheski Tragedija

O boldipe kerdas: Nagy Gusztáv¹⁵

Angluno rang

*(ande cheri, o Raj luvudyiatar, beshel, kruja skamin.
Izherongo grupo tordyon pel changa. Le shtar
majbore izherura pasha oskamin tordyon. Baro
fingalipe si.)*

INZHERONGO GRUPO

Luvudya amare Devleske,
Te ashareles e phuv haj o cheri,
Kon jekh vorbasa akhardas sogodes,
Taj leske dikhimostar si agor.
Voj si e zor, e godyi, intrego shuk,
Anda kado amen jekhh-kotor das,
Kamas les anda bari ashtyin, kaj
Ando fingalipe rig das amen.
Trupusajlas biagor e idaja,
Eta, o arekhadyimodin gataj aba,
O Raj sakonestar kas traj o das,
Unyi taksha o sunto than zhukarel.

O RAJ

Gataj aba bari butyi, ova.
E mashina boldyol, o raj hodinyil.
But milli bersh phirel pej vosija,
Zhi jekh rota nyevadyi trubuja.
Ta opre, mura lumake ferolya,

¹⁵ Az ember tragédiája – 20 nyelven – 25 fordításban CD-ROM, 1999.

Zhan tumaro drom, o biagoresko.
Vojil man inke jokhar pe tume,
Sar bungatar tela mure punre.

*(Le cherhajenge ferome buzhe kaver falo barej, jekhto,
dujto cherhajo bura le mugjasle cherhajen nashaven,
angla o skamin. Anda o cheri sunci gilja ashundyon,
lokes.)*

INZHERONGO GRUPO

Sosko putyardo jag glonto avel,
Kon ande pesko abdy lichomes,
Jekh slabo cherhaj-gruposke,
Ichi, voj sklugil bizhanglo. –
Daba phabol kaj cini cherhaj,
Gindisas ke slabo nemeli,
Inke milli zhuvingdyipe sile,
Andej biginadyi bari luma.
Duj oblura maren jekhavres,
Kethanes peren, shindyontar:
Kado maripe lashi tordy si,
Podrom, majdur te tradentar. –
Bungardes del tele kuko,
Dural darasa dikhes les:
Ande lesko brekk but trajo
Lel pacha, voja, haj but shuk.-
Sosko shukar avla kothe,
Cherhaja le kamipeske,
Ferin les grizhake vasta, loshake le manushenge.-
Kothe rakhadyime lumi,
Kathe dukhipende murmunci:
Ferime vorbaj kon patyal

Le brigengiresko lashimos.-
Zangardes avel kutka le
Darane moski cherhajin:
Trazo avla po bango drom,
Devleski vorba te ashunel:
Aves tu, skunpo terno buzho
Kaver lumake oblosa,
Kon kalipe haj abdyope,
Zeleno-parno gad paruves.
Kaver lumake oblosa,
Bari chereski asty petuj!
Numa angle bi brigatar;
Pel granici bare buzhe
Avna, ande marimaste,
Ichi shuk haj zhung,
Asva haj ass,
Sar milaj haj jivend, krujal lel,
Fimlo, shalin kethane avla:
Le Rajeski xovji thaj voja.

(...)

O RAJ

Haj tu Lucifer tordyos chi vorbis,
Pe muri Glorie naj so phenes,
Ta chi fajtu, kodo, som e kerdem?

LUCIFER

So te fajma? Kaj unyi materia,
Kaver – kaver butyancaj uradejle,
Saven, majanglal, chi na chi pushlan,
Sajke china chi zhanadan lenca,
Kade te si, pe kaver naj tut zor,

Ande unyi oblo kethane trokos,
Akanak cirdel, nashaven jekhavres,
Ande unyi kerme gindo ushtyavel,
Taj sogodi pherdylas, shudrilas,
Haj ashola o nasul praho. - -
O manush kado jekvar te dikhla,
Ande drabasle kinda kereles. –
Tu bari kinda des tye manushes,
Haj dikhes leske, kaj chi hatyarel,
Kiravel haj pes Devleske gindil.
Haj kana rumujales, shudel
O xaven, tunchi des pe sovlyi.
Apol so zhukares kaver lendar? –
Atunchi soste o arakhadyipe?
Pe tyi gloria iskiris poez,
Shutan len andek nasul machina,
Haj chi rucis, pune luma, lumaj,
Kaj kodi gilyi sa kade zhala.
Perelpe kathar jek phuro kado
Kheilmo, kastar numa terne tatyon?
Kaj ande trokome chik, zhar prassal
Rajes, haj numa zhung zhanel, muj na;
Merimo, skepija jekhavres azbal,
Haj naj jekhatyarimo ande godyi.-

O RAJ

Numa shero shaj bandyaren, na vorbi.

LUCIFER

Nashtig dav tut kaver, numa so som.

(Po inzhero sikavel.)

Glorin tut dosta nasul grupura,

Haj vi perelpe, kaj von glorin tut.
Tu kerdan len, sar finlo o shalind,
Apol, vi me trajil sakana.

O RAJ

Ah, bi mosko! Na chik sanas vi tu,
Kaj sas tut vareso, kaj sas tut zor?

LUCIFER

Kadala vi me shaj pushav tutar.

O RAJ

Me dulmut vrama kamav te avel,
Ande mande trajlias, so kerdem.

LUCIFER

Chi hatayares shushipo andej astyin,
Kaj mashkar sako trajo zido si
Haj tu, sas te zhuvindis andalest?
Lucifer sas koj zidosko anav,
Kon la kadake phuri ashtyin si.-
Maj vojnikon san, ke muro agori
Kodo te maroma, te xasaro apol nyeva zorasa te
ushtyav.

Tu materi kerdan, me vrama len,
Pasha trajo kothe o merimo,
Pasha kamipe o na kamipe,
Abdy pasha shalind, baxt haj briga.-
Sa kothe tordyuvav, dikhes, kaj tu,
Haj kaj kade pinzharav tut, bandyuvo?

O RAJ

Haj, dushmano buzho! Zhatar mandar,
Shaj nacharos tut, numa chi kerav,
Nashavav tut anda sako ashtyin,
Zhuvin ando praho, ruto, streino.
Haj ande tyo shudro korkoripe
Te azbaltu bi agoresko gindo:
Ke iva, kinos, tyo phrahaslo vering,
Tyo vladipe cerraj, tye Rajeske.

LUCIFER

Na kade, bi phares, nashtig shudesman,
Sar kasava traba, so na: trubuj.
Kethane zhuvindisardam: muro,
Mangav tutar.

O RAJ (*grassavnes*)

Tal kade sar doros.
Dik pe phuv, maskar le baxtale kast,
Le duje shukare kashten mashkarav,
Armalya davle, kade than tyire.

LUCIFER

Cini burnyik des, ke baro raj san,
Ta jek palmaki phuv dostaj mange.
Kaj e taga o punro tele shol,
Tyiri luma tele pashjarela.
(*Zhaltar*)

INZHERONGO GRUPO

Zhatar angla Del, armajadino,
Hozsana le Devles, kon kris shinas.- (...)

Dujto rang

(Ando paradajchi. Mashkaral o zhanipe haj e bimerimaske kasht. O Adam haj e Eva aven, sogodi falo pedura lel len, krujal. Andaj cheresko puterdo vudar glorija razal angle, haj le inzherongo grupo, lokes gilyabel. Abdyol o kham.)

EVA

Ah, o trajo, che shukarij, che gugloj!

ADAM

Haj raj som, opral sogodestar.

EVA

Hatyardol ke gindinpe pa amende,
Haj anda kado numa blago phenas,
Kodoleske, kon del kado lashipe.

ADAM

Dikhav, kastar inkres, voja del tut.
Trushajvav, Eva, dikh, axtomasa
Dikhel e phabaj.

EVA

Maj shino jekh.

LE DEVLESKI VORBA

Tordyuv, tordyuv, intrego phuv tuke
Dav. Adam, le duj kashta krujin, krujin,
Kaver buzho si ande kadal phabaja,
Merela kodo, kon xal anda lende.
Kutka lojol sumboro le drakhengo,
Kothe shalin sikadyol hodinasa,

Anda abdyome, mizmereski taty.

ADAM

Axtome vladoj, haj platnikojlo.

EVA

Le duj kasht, maj shukaraj, sar kaver,
Haj nashtig xas?

ADAM

Haj sostar si, vuneto o cheri,
Haj o rito, sostar si zeleno.
Pattyas e vorba, av palama, Eva.
(*Tele pashjon mashkar le drakha.*)

EVA

Bandyuv pe muro kolyin, tradav le machan.
(*Bari balval phurdel, o Lucifer mashkar le patra reslas.*)

ADAM

Ahaj zhuvlye! soj kado, chi ashunes.
Sar kana strejno, dushmanengi
Zor, pelosas pe amende.

EVA

Izdrav!
Le chereske gilya mucisajle.

ADAM

Kathe, pe tyo kolyin, ashunav inke.

EVA

Me pale, opral, e lashar tena shuno,
Ande tyire jakha arakhav, Adam.
Shaj avos, tu tena avesas,
Ke vi pej luma, tu dorosardan man,
Sar abdyome, somnakuno khamoro,
Ande sogodi, geres, te na avel.
Pej pajeski glinda makhel pes
Haj barimojlo, kaj si les amal,
Bare duhosa bistrel, ke numa
Peska jagake cinyi amalij,
Savasa kethane khanchi kerdyolas.

ADAM

Na vorbin kade eva, na ker lazhav.
Soste si glaso, tena naj kon hatyerel?
Soste si raza, te kolor na astarel opre?
So avos me, sar glaso, Luludyi,
Ande tute te na avlas shuk trajo,
Ande soste me andre shaj kamos?

LUCIFER

Kadi kolyi vorba soste ashunav?
Boldavma, kam lazhavo reselma,
Ke vi e shudri, godyaver godyi,
Chudilpe, pe shavorengi vojavorba.
(*Jekh chiriklyori gilyabel, pashe, pekh kranzha.*)

EVA

Ashun feri Adam, phenta, hatyares
Kaj cina kamadyaki gilyi?

ADAM

Me e lenoski bash ashunav
Kasave shukares te gilyabel.

EVA

Sosko jek glasoj kado, skumpna,
Ke but vorbij, thaj jek godyaverimoj.

LUCIFER

So ashav katyi? Opre pej butyi,
Colaxarav ke si te xasajven.
Haj inke tordyuvav, ke chi tromav,
Chi marav man iva le zhanimasa,
Le barimaske shavorenca,
Lenca, pasha kasht, sar zido tordyol,
Kon kolyimastar feroj lengo jilo,
Vazdel le xasardes: kado o duhojlo.
So gindojma. Kon tromal, chi xasarel.
*(Bari balval phurdyol. O Lucifer angla daravne duj
manusha zhal. E Glorija tunyadyol. O Lucifer assal.)*
So gindin tume?
(Karing e Eva nashel.)
Ahaj, tordyuv shukar zhuvlye!
Mukh, te dikhav tut jek minuto.
(E Eva tordyol haj lokhes opre tromajvel.)
(rigate) Kado mosur butivar nyevardyol.
(opral) Adam tu daras?

ADAM

Tutar, tirharina?

LUCIFER

(rigate)

Vi kado lasho dulmutano murshi.

(opral)

Najisime av, buzhe phrala!

ADAM

Phen, kon san?

Telal aves amende vaj opral?

LUCIFER

Sar fajtu, amende, pe jek zhal.

ADAM

Chi zhanglem, ke vi kaver manush si.

LUCIFER

Hoho, but si inke so tu chi zhanes,
Haj chi na zhanesa. Vaj o phuro Del

Anda kodo kerdastu po trajo,

Hoj e luma te ulavel tusa?

Tu les lashares, voj tut inkrel,

Phenel, le katkar, haj na le kutkar,

Feriltu haj ingrel tut, sar pedos,

Hoj pe godyi, te des, tena trubuj.

ADAM

Sar te gindijma? – haj chi gindijas:

Tena hatyaros e khameski raza,

E arakhadyipeski, gugli losh,

Haj mure Devleski lashi ashtyin,

Kon man shutas pa kaj phuv Devleske?

LUCIFER

Kado inkrel vi o cino kermo,
Savo e fruta xal anglatute,
Taj e bari chiriklyi, kon pe cini del.
Vaj so shol tut, maj platnikoske?
Jek pikko jag, so ande tume zhuvil,
Jek bi agoreska zorakp mishkipe;
Sar e lenoske unyi spumi,
Pek minuto fimlades tele peren
Ande jek milno surro gropate. –
Ova, shajke avlas, jek, o gindo,
Kaj ando bi zhamino morcolpe,
Kado bareske sholastu pe tyi zor,
Mukles, te alos lasho haj nasul,
Hoj, tu, te gindistu, pa tyo trajo,
Haj pa gindura opre muntujastu.
Gunuj kermeske tuke mishtoj
Te barares ande kovji angalya
Haj bi zhamino te nachol tyo trajo. –
Bari hodinaj ando pattyajimo,
Pharoj pe tye punre te tordyos. –

ADAM

Bare butya phenes, zalijma lendar.

EVA

Me duhojma, shukar, nyeve butya phenes.

LUCIFER

O zhanipe inke chi avlas dosta;

Hoj te trupujpe, ande bare butya,
Inke trubujas o bi meripe.
So zhanel te kerel jek skurto trajoj?
Kadal duj kasht, garaven sogodi,
Thaj lestar feroj tut, kon kerdas tut,
Zhanesa, sar o Del, pa leste te xasa,
Lestar bi agor terno ashosa.

EVA

Inke nasul si kon kerdas amen!

ADAM

Apol te xoxaves amen?

(E luvudy avri uzhol.)

LE CHERESKO GRUPO

Juj, tuke, luma,

O purano tugudyipej tusa.

E RAJESKI VORBA

Manush, sama letu!

ADAM

Sosko glazoj kado pale?

LUCIFER

E balval le kranzhi kinoj.

Zhutisaren,

Tume pramadya,
E manushes tumenge
Te astaren.-
(*Bari baval, e luvudy tunyardyol.*)
Le dij kasht murej

ADAM
Ta kon san tu?
Ke kasaveske dichos sar ame.

LUCIFER
Dik kutka chiriklya, po ajero,
Dik hilica telaj phuv hunavel,
Sol dujen kaver dikhimo lel krujal.
Ba buzhesko them, avral si pa tyi dikh,
Haj o manush si tuke, o maj ucho.
Zhukleske, zhukel si baro kuchipe,
Haj patyivil, kana amales aloj.
Apol sar tu kana tele dikhes les,
Thaj tordyos pa lesko eleshmento,
Ashtyin vaj armaj shores Devlestar
Vi ame kade dikhlas tele tumen,
La godyake themeskirenge.

ADAM
Haj tu mashkar kodan san o jekh?

LUCIFER
Ova, mashkar zurale maj zuralo,
Kon tordyolas pasha Rajesko skamin,
Haj kaske nachilas e luvudyija.

ADAM

Ta sostar, chi ashilan ando cheri,
Pe kadi luma soste avilan?

LUCIFER

Rucisardom kothe o dujto than,
O jek glasope, o vorta trajo,
E shavorikane chereske gilya,
Save sa lasharen, nasul chi phenen.
Zurin doroj, bi vortakope,
Kaj nyevi zor, haj nyevi luma del,
Kaj o dyih, andepest, baro shaj si,
Kaj, kon tromakoj, manca shaj avel.

ADAM

Phendas o Del, ke marla amen
Kana kaver drom alosarasa.

EVA

Sostar marel amen?-kana o drom
Avri das, sar te zhas, sar te doroj les,
Vi kasaveske kerdas amen,
Hoj dosh, tena, te ingrel amen.
Vaj soste tordyardas amen pe xar,
Zalime sheresa, bezexake.-
Apol e bezex godyate te si,
Sar balval ande axtome dyesa,
Kon phenel ke bidaj kaj chigarel,
Sar kadales, so zhuvindes tatyarel?

LUCIFER

Ake, reslas o angluno platniko!-
But sogodi resesa, muri pheny,
Kaj but mijji drom kado vorbina---
Ande dilengo kher pema but zhene,
But darajvel, po agor chi resen.
Ta muken opre e godyaripesa,
Sako butyake but agora si,
Haj kon, sogodij, kodo sama lel,
Maj cerra zhanla, sar kana anglunes,
Haj pe kris opre aba chi avel.
E kerdyimasko merimo, e godyar.-

EVA

Ta me, shinav jek, anda frukto.

ADAM

Armaja das o Raj.

(Lucifer assal.)

Numa shin tele.

Te avel, pe ame, so si te avel,

Avas zhanara, sar o Del.

(E zhanimaski phabaj majintig e Eva, palakodo o Adam zumavel.)

EVA

Palakodo

Sakana terne.-

LUCIFER

Akorde aven.

O bi merimasko kasht kadojlo.-

Sidyaren aba!

(Karing o kaver kasht cirdel len, jek Cherubo jagale xanresa, lengo drom tordyol.)

CHERUB

Rigate, bezexale!

E RAJESKI VORBA

Adam, Adam! Muklan man,

Mukav tut, vi me, dih so mols korkori.

EVA

Gataj amenge!

LUCIFER

Brigintume?

ADAM

Na pattya.

Numa grozosajlem sar ushtyilom.-

Avastar, phenye, avastar,- av, av!

Strenoj aba, haj shushoj kado than.

CHERESKE GILYI

Ahaj, roven, phralenge asvenca,

Molpe e xoxav, e phuv xasajlas.

(...)

Deshto rang

(O intrego, sigo kasaveske kerdyol palpale, sar ando oxtoto rang sas. O Adam, pale sar o Kepler, palaj mesaja dichol, o Lucifer, sar o Famulus, pashaleste tordyol, haj pe lesko phik malavel. E detehara surrol.)

LUCIFER

Pala kado a korshinipe asholtar.-

ADAM *(opre ushtyindos)*

O, kaj som, kaj si mure sune?

LUCIFER

Hurajletar, la zangarasa, majstori.

ADAM

Ande kado choro phurikano brekk,

Feri e zhangar kerel taj baripe?

Ta shukar dikhipi si e jakhenge!

Korroj kon e Devleski jag chi hatyarel.

Te sas, ratesa taj puvasa makhli.

Ta buhato sas leski bezex taj e zor,

Taj sol duj sosko dikhimasko.

Ke e zor, pizdas peles somno. -

Ah, sostar ushtyilom? krujal te dikhav,

Te hatyarav kaj vramako xurdipe.

Tele mosura, garadyi bezex

Taj sikle xoxamne zuralipesa. -

LUCIFER

Pinzharav me kaj pishtyipe,

Savo andej zangar najisil andre.

Eva (avri ushtyades andaj drakha)
Zha anglama - chi xoxavel man,
Opre tromas te ashavesma
Pej kasavi ruto butyi, pattyamnake patyas,
Kas tye jileske shukariposke xoxaves.

O VATRAKO

Anda Del, hodinasa, muri skumpo.
Sama te lena inke bida keres.

ADAM

Taj vi kodol duj zhuvja suno sas?
Ta so vorbil, jek zhuvlyi, pa duj trupo,
Kaver san, ande moro trajosko agoripe,
Sar e spuma, savo akanak abjol.

EVA

Ah, tuke e chingar majbari butyij,
So molas tuke bezex, andej garadyi,
Tu bi chingaresko vityazi! -
Ahaj, tume kattyi prassan la zhuvja,
Ke si te shudel pesko suncipe,
Taj mukeles, pestar, atunchi,
Tele dikhipeski assasa dikhenla,
Tumara bezexaki rutojimasa. -
Zha mandar, zha, tena dikhavtu majbut.

O VATRAKO

Kado pale baripe. Prass avasa,
Kasave bare dyesa
Ande kadal sakodyesa. - Ame dikhas
Vi pala kadi, assandos ta barimasa,

Taj pakodo, so pecipe, vorba nahatyaras
Lashi detehara, romnye. - (Zhaltar.)

EVA

O prikezhime!

Eta, kathe sim mure bezexasa, more asvenca.

(Zhaltar.)

ADAM

Ta numa suno sas, taj agor si.

Ta na sogodeske. E buzhe zuralej.

Kathar o nasul materi. Kado tele pizdel

E sila, taj biagor trajila.

Barimaske dikhav mure sunci buzhe,

Uzhes taj patyivales.

Sar lokhes ande pheren e luma.

(...)

Deshupanzhto rang

(...)

ADAM

Raja! Zhungale sune phadrenas man,

Taj chi zhanav, soj andele o chacho.

Oh, phen, sosko trajo zhukarel pe ma:

Kaj cera vramaj sogodi mange,

Mashkar sost muro dyi uzharelpe,

Sar mol, kana avri uzho, phares,

Pej phuv sores, te pela kermo?

Vaj o kuch pimo, maj lasheske kerdan?

Zhala muri fircija maj angle,
Maj uzhes, kaj tyo skamin te resel,
Vaj sar asavesko pedo, andre merel
Ando khinyipe, taj anda trujipe,
Ande sost phirel, chi zhangla avri,
Te phagel? Si prajso le uzhe kolyines,
Saves prassa anda rat perijape
O cino dohosko butipe? Sityarman,
Taj blagosa phiravav, ando than,
Ke pekado bi capenoj e rokovina.-

O RAJ

Na mang
Maj dur e garady, so lashimasa
Garadas declesko vast angla tyi jakh.
Te dikhesas, pej phuv nachipesa,
Hodinij numa tyo gih, taj perdal
Bi agoruni vrama zhukarel tut:
O tinzojipe na avlas baxtalo
Majbut. Te dikhesas o praho tyo
Dyih opre pel: so buzexijastu,
Anda bare buzhe, hoj pa nakhlo
Minuteski zang tele te phenes?
Inke akanak, tyi tehara perdal
Axtomes paj mugja, te bandyosa
Kathar tyi minutheski pharope,
Vazdel tut e biagoreski hatyar.
Taj kadaleske te astarlatu
E hutyar, tordyalel tu o na lungo
Trajo. Taj avlatu barimo, zor.-

LUCIFER (*asandos*)

Chaches, pe sost ushtyaves, lasharimoj,
O barimo, e zor avla tyo anglunipe,
Kaj duj alava, savo numa kade trupojpe,
Te avla paramicha, diskrimina taj
Bi zhanipe, kon kothe tordyola, gorniyik.-
Sostar astardom manushesa baro,
Kon, chikatar, razatar, kethane shutoj
Po zhanimo pikoj, po korrimo, baroj.-

ADAM

Na grasa, oh, Lucifer, na prasa:
Dikhlom tye zhanipesko uzhipe,
Shil sas kothe kadele kolyines.-
Ta Raja! Kon inkrela man opre
Te ashunav pe kado lasho drom?
Lan mandar o anglunipesko vast,
Hoj te zumelav e zhanipesko fruto.

O RAJ

Tyi musi, zuralij – tyo jilo uchoj:
Biagoreskoj o ajero, savo
Pej butyi akharel tut, taj mishto
Te lesa sama, ekh gilyi hurala tute
Bi nach, savi tordyareltu, haj vazde tut,
Numa pala kodi zha. Taj te mucijape
Ande tyo travardo trajo, cheresko
Alav, zhuvjako uzho dyih, dur
Kathar o marhipe, ashunela kodo,
Taj jilestar perdal, gilyi kerdyol.
Kaj, duje trabasa tordyol pe tyi rig,
Vi and chorimo, vi andej bax, sa jek,
Zhutimangi, assani geniusi.-

Tu pale, Lucifer, ekh angristyi
Ande muro sobodipe – ker maj dur:
Tyo shudro zhanimo, tyo togodimo
Avla o krazimo, savo ando vrazdipe
Anel man, taj kojarel – kodo so chi
Kerel – pekh minuth e manushes, taj
Naj palpale boldelpe. Ba, tyo bezex
Bi agoreskojlo, bi nach dikho, so
Kames te trumus. E shukaeske, e
Uzheske, nyevo sumboro avlales.-

INZHERONGO GRUPO

Slobodes mashkar e bezex taj zor,
Te alosaras, sosko baro buzhoj,
Taj te zhanas, ke opral
Sasti Devleski astyin.
Ker tromasa taj na bunun, kana
O butipe na avla blagopesa,
Ke na kodo dikh vortoske,
Numa leski shuk, kon baro kerel,
Lazhalpe te kerel kaver sar;
Taj e lazhaveski vijaca
E nasules kaj e phuv karfinel,
E patyivales opre vazdel –
Apol pe tyi dromeski bax
Tena korrareltu o suno, ke
So keres, kodo pe Devleski
Luvudyijaj, tu keres, taj voj
Petu kikidyolas, sar pe travi:
Dapol, inke tu les, lestar shuk,
Te mukela, te keres, ba lesko than.-

EVA

Ah, hatyarav gilyi, najis Devleske!

ADAM

Shajil vi me, taj zho palala.

Numa kodo agor! Te shaj bistrosles!-

O RAJ

Phendem manush, zuril, patyasa patya!

Ernest Hemingway: O phuro mashari thaj e mara

O boldipe kerdas: Vesho-Farkas Zoltán¹⁶

O mashari aba phuro sas, ande pesko cino bero¹⁷ korkoro masharlas pe mara¹⁸, pe golf shordyimasko agor, haj aketa aba oxtovardesh thaj shtar dyes ke chi xutyildas kanchi.

Anglaltunes, shtarvardesh dyes, vi jekh shavo lesa zhalas sagda. De palakodo, ke shtarvardesh dyes chi xutyildas kanchi, le shavesko dad thaj dej kodo phendine, ke abakanak chachikanes, agorutnes prikezhime si, so e maj nasul vorba si pe bi baxtale manusheste phendes, kade apol o shavo pe lengo vladipe¹⁹ kathar kadi vrama jekhe kaver berosa zhalas te masharel, haj vi xutyildine po angluno kurko trine bare mashen. Le shaves zurales brigilas, ke o phuro sako dyes shushe berosa avel khere, haj vi tele zhalas pe dolma²⁰, te zhutil leske khere te ingrel, pel barbina²¹ xude dora bake le brancha²², haj e pal²³ so po kropaco²⁴ sas suchilime²⁵. Le pal gonenca sude

¹⁶ In.: Uo: Vesho Műfordítások. Budapest, 2000. pp. 5 – 20., 49 – 63.

¹⁷ csónak

¹⁸ tenger

¹⁹ parancs

²⁰ part

²¹ orsó

²² dárda, szigony

²³ vitorla

²⁴ rúd, árbóc

²⁵ csavar

andre, haj po kropaco boldines kasave sas, sar le sagdune meripesko flako²⁶. Shuko, de zuralo manush sas o phuro mashari, melnura silga²⁷ cirdenaspe pe leski chafa²⁸. Leski mosura pherdo sas na nasulkamle morchikane kalebukeskire pityangenge nasvajimatasa, so kathar le khameske filmlala las kana pe mara masharlas butivar. Kadal pittya peleske mosura solduj rig tele cirdenaspe, peleske vast pale milnes andre shingerde varrura dichonas, so le bare mashenge shaj najisarlas, ke atunchi shingerdyine ande leske vast kana avri xutyillasle haj e phare shela ande leski morchi dindalnas. De nas peleske vast varro chi jekh nyevo. Kasave dulmutane sas aba sa, sar chikana te dikhlinessas chi jekh mashes ande pengo trajo.

Sakofalo phuro sas peleste, feri leske jakha na, ke leske jakha losshane sas haj bi phagerde, haj kasave vuneci sar e mara.

- Santiago – das leste дума o shavo, sar zhalas opre pe dolma, kaj le cine beros avri cirdine -, Santiago, akanak pale shaj zhos tusa te masharav. Rodam jekh cerra love.

O phuro sityardas le shaves te masharel, haj o shavo zurales kamelasles.

- Na, na – phendas o phuro. Ash feri lenca.

- Haj aba chi seros, kana oxtovardeh thaj ehta dyes chi xutyildan kanchi pala kodo pale tala trinkure sasko dyes bare mashavenca avasas khere?

- Serosav – phendas o phuro. Zhanav ke na anda kodo muklan man, ke chi patyas ande mande.

²⁶ zászló

²⁷ ránc

²⁸ tarkó

- Muro dad kamlas kade t'avel. Lesko shavoro som, kodo trubuj te kerav so phenel.

- Ova – phendas o phuro. – Vi kade si kado mishto.

- Muro dad ushores xasarel pesko patyamnipe.

- Ushores – phendas o phuro mashari. – De ame chi xasarasles. Chaches?

- Chaches – phendas o shavo. Akharostu pekh taxtaj bere, tena fajastu pharo ande krichima, pala kodo saj ingras khere le butya.

- Sostartena? - phendas o phuro.

- Mashara manusha sam soldujzhene.

Andre beshline ande krichima, haj mashkar le manusha kon kothe penas, sas kon prassalasphe le phuresa, baj voj chi xolyajlas anda prassaimata. Kavera pale, le phurane, numa dikhenas po Santiago, brigasles. De chi sikavenas avri, ke briginpe anda leste, feri patyivales pa mara, pa shukar vrama vorbinasphe lesa, haj pa kodo, ke soske melnonge mukle tele penge kirlinga, haj so but sasko falo dikhline. Vi kodal mashara palpale resline aba save baxtale sas adyes pe mara. Avri kidine anda penge mashe le porra, palakodo pe duj skundura shutinele tele, duj duj manusha xutyildine le skundurenge agora haj kade ingernas ande mashenge kinda penge phare raxhlimate, kathar shudre vurdona ingrenalen ande Havanna, pe mashengo foro. Kon pale pistrixon²⁹ xutyildine, ingerdele pe xarako kaver rig, ande pistrixongo shingeritoro, kothe opre vazdenale, avri shingren lengo kalobuko, tele shingren lenge

²⁹ cápa

maxchina³⁰, lenge morchi o mas pale opre shingren, pala kodo andre londyaren.

Kana pa stuno rig phurdelas e balval, sagda pesa anelas le fabrikengi³¹ khand, de adyes napre hatyadyolas, ke boldaspe jekh cerra e balval, haj kade blago sas le manushenge avral te beshen ande khamesko pekjipe.

- Santiago – das дума o shavo.

- Soj? – pushlas o phuro. Pesko taxtaj kikedelas ande pesko vast, haj pe dulmutane butya phirlas leski godyi, pe bute bershenga anglalutnes pecinde butya.

- Avri shaj shuvnarav, te xutyilav tuke sardinia pe tehara?

- Nasthig. Zha besebollozin. Inke vi me zhanav te shuvnarav, o Regelio pale maj avri shudela o xudro³².

- Mukh zhav. Kana aba nashtig masharav tusa, barem fajasma ande varisoste pe tyo zhutipo te avav.

- Potyindan mange jekh glazha bere - phendas o phuro. – Manushesko manush san aba.

- Sode bershengo somas, kana maj anglal avri ingerdanman tusa po bero?

- Panzh - phendas palpale o phuro – haj nabut trubusardas, ke kothe chi mulan, kana maj sigo vazdem andre masho, nas inke dosta khino, haj na but trubusardas kaj kodo kethane tena phagrel o bero. Seros?

- Seroj, ke sar marlas peske porasa, haj ke o iskamin phadyilas, haj kabor maladan pe leste la

³⁰ uszony

³¹ gyár

³² háló

rolyasa. Vi pe kodo serosarav, ke man angle pizdan ande berosko nakh, kaj le kinde dora sas, haj hatyaros, ke sar kana ke sar izdral o intrego bero, haj ashunos, ke sar maresles la rolyasa, sar kana kashtes te kamesas avri shines jekhe toveresa, man pale perdal phirdas le ratesko guglo sungajimo.

- De vi seros pe leste, bake feri me phendemles tuke?

- Pe sako faloste serosav, zhi kathar kodo, kana majanglal tusa ingerdanman te masharas.

O phuro po shavo dikhlas, anda lesko khamphabardo muj kamipe, anda leske vuneca jakha pale patyimata ablyolas.

- Muro shavo te avesas – phendas – atunchi zumavosman, haj manca ingrosarostu. De tu tye dadesko shavo san, haj tya dako, haj pekh baxtalo bero keres butyi.

- Shaj xutyilav tuke sardinia? Vi shtar lashe rimi³³. zhanav te rodav te trubuj.

- Ashile inke mure izhicka rimi. Garadomle andre londyardes ande muri kutija.

- Muk te anav tuke shtar maj nyeve.

- Dosta avla vi jekh – phendas o phuro mashari. Chikana das opre e speranta chikana chi brigisajlas chi dulmut. De akanak kasava zorasa vazdadyilas opre andeleste o patyape, sar kana e kolyi balval sityilas opre te vazdadyol.

- Anav duj - phendas o shavo.

- Atunchi an duj – muklas peleste o phuro.

- De chi chordanle, so?

³³ gilisza, csali

- Sityilem vi kodo - phendas o shavo. – De kadala akanak kindom.

- Najistuke – phendas o phuro. Jekhtuno duho sas, nabut xalaspes pelestes, ke kasavo muklano kerdyilas, haj vikodo zhanelas, ke naj ande kado khanchi lazhavjimo, ke chi leske hatyarimata haj chi lesko barimo naj kathar kado maj cerra.

- Lasho dyes avlame tehara, kasavoj o shordyipe – phendas.

- Karig zhas, Santiago?- phuslas o shavo.

- Avri zhav dur, kathar aba chi palpale chi zhanav te avav kana boldelpe e balval. Avral fajasma te avav inke angla zoripe.

- Me pale zumavav opral te lav les, ke te zhas viame po mishto dur avri – phendas o shavo. – Palakodo kana pe tyo kirligo te kecilape variso baro masho, shaj zhasa te zhutisarastu.

- De les chi faj dur te zhal avri.

- Na, chaches – phendas o shavo. – De maj kade kero, sar te dikhlomas variso, so voj chi dikhel, jekha mashara chiriklya bake kasava variso, haj opral vorbisaravles te zhas avri po delfino.

- Kasave nasulaj leske jakha?

- Napre dikhel aba.

- Barij kadi – phendas o phuro mashari. – Ke chikana ande pesko trajo chi masharlas pe balajaslizhamba. Ke kodo rumuj le manusheske jakha.

- Tu sako bersh masharesas pe balajaslizhamba kaj le moskitolonge dolmi, haj vikade lashej tye jakha, Santiago.

- Me na zhisosko phuro manush som.

- De avlatu zor kaj kodo, kana jekhe chachikanes bare mashes trubuja avri te xutyiles?

- O Del dela. De vi but avri rakhjimatasas shaj zhutil pe peste o manush.

- De, ingras abakanak khere so trubuj – phendas o shavo. – Apolal kathe des mange o xudro, haj shaj zhav avri te xutyilav sardinia.

Kethane kidine sakofalo anda cino bero. O phuro pe pesko phiko las o kropaco, o shavo e kashtuni kutija ingerlas, ande soste e babrina, haj le zurales xude dora sas haj e chakja, barancha. Le rima ando bero ashiline la rolyasa kethanes, sosa le bare mashen sityilas te zalisarel, kana andre vazdelle ando bero. Chi chordino khonyik le phure mashareske butya, de e bal haj le thulle linami³⁴ majmishto sas khere te ingrelle, ke dosh kerdino ande lende e bruma, palakodo apol, o phuro zhanelas ke anda gav khonyik chi unzolas kaj leske butya, de vi kade kade gindisardas, ke chi trubuj khanyikas te cirdel kodolesa, ke ando bero mukel e chakja, haj e bracha.

Perdal geline po bulho drom, haj kothe resline kaj le phure mashareski kolyiba, solduj zhene andre ushtyiline po puterdo vudar. O phuro le zidoske ishtonisardas o kropaco, haj e pal so pelestes sas boldino, o shavo pale bashaleste shutas e kutija haj le majbut butya. O kropaco nabutesa sas maj cino sar la kojibakio jekh sobako lunschipe. E kolyiba anda le *guano*-voske anavarde kashteski kozha kerdine. Sas ande late jekh pato, jekh iskamin, haj pe phuv kerdi cini bov, angaresa tatyarlas andre e cini soba, de vi

³⁴ zsinig, damil

shaj kiravenas pe late. Po zido duj kipo lathovnilas³⁵, po jekh le Jezusesko sunto ilo sas opral farbosardino, po kaver la corbeai Madonna. Varikana pashalende sas vi jekha romnyako kipo, pa kodo palakodo tele las, ke zurales korkoruneske hatyarlas pes, kana pelate dikhelas, akanak po cino inkerdo sas, ando kolco, tala pesko uzho gad.

- Situ khere xamasko, Santiago? – pushlas o shavo.

- Si jekh piri voreso³⁶, haj pashe masho. Manges jekh cerra?

- Na, najistuke. Khere maj xo. Phabarav jag?

- Chi trubuj. Napabuteste tatyaro me muro voreso. Bake shaj xavles vi shurdes.

- Shaj ingrav o xudro?

- De, sartena.

Xudro aba dulmut nas le phures, o shavo serolas pe kodo dyes, kana bikindeles. De vikade sako dyes khelenas kado teatro³⁷ jekhavresa. Chi vorezaslo masho nas, chi piri, vikado zhanelas mishto o shavo.

- Oxtovardesh thaj panzh, kodo baxtalo numero si, bax anel - phendas o phuro. – So phenesas pashe, ke tehara vi kathar le panzmazhi majphare mashesa avos khere?

- Atunchi igrav o xudro, haj avrizhav te xutylav sardinia. Besh avri zhikaj kodo ando vudar po kham, mishtoj?

- Mishto. Sima jekh iizhicko nyevipe, maj ginavav le basabellicka agorutnimata.

³⁵ lóg, függ

³⁶ rízs

³⁷ színház

O shavo chi zhanelas, ke kado iizhicko nyevipe, chachipe si, bake numa avri rakhjipe. De o phuro chachikanes angle cirdasles talapesko pato.

- Kathar o Pericio lomles ande bodega – phenlas pashe o phuro.

- Palpale avo napabuteste, te xutyildom dosta sardinia. Po paho shavle sa, haj detehara shaj tomnosaras. Palpale te avo, atunchi shaj phenes mange le baseballicka agorutnimata, Santiago.

- O „Yankee” – Icko grupo chikade nashtig mardyol.

- Nono, kathar le clevelandicka „Indiana” zurales darav.

- Na darav tu feri le „Yankee” – es muro cino. Shaj patyas ande lende. Gindisar feri po baro DiMaggioro.

- Me vi kathar le detrioticka „Tigris” – a darav haj inke kathar le clevelandicka „Indian”-a.

- Palutnes inke vi kathar le „Cincinnati” darasa, haj vi kathar le „xarkommorchange” – dar haj vi kathar le chikagovicka „Parneshtrinfjan” – dar.

- Apol ginavles avri, palakodo phenle, kana palpale avilom.

- Tenakinav jekh oxtovardesh thaj panzhengi bileta te napaputeste cirdino khelipe? Tehara avla o oxtovardesh thaj panzheto dyes.

- Shaj? - phendas o shavo. – De le majbare mashes so avri xutyildan pala oxtovardesh thaj ehta dyes xutyildan avri, na?

- Vi po dujto nashtig perelpe kasavo jekhe manushesa. So gindis zhanesas varikatar te les jekhe oxtovardesh thaj panzhengo numero?

- Shaj mangavav les.
- Jekh intrego. Duj thaj dopash dollara si numa. Kastar shaj mangasas kattyi love unzhiles?
- Rodavle me ushores. Zhi kastar lav unzhiles kattyi love te trubuj.
- Shajke vime shaj los. De chi kamav unzhiles te mangav. O manush mangajimata kerel anglalutnes. Palakodo mangakerasa kerel maj duj.
- Lesama, tena shudros, Santiago - phendas o shavo. – Na brister, ke aba septemero si.
- Le bare mashesko avlimasko shon - phendas o phuro. Ando majush zhi kon shaj kerelpe mashari, atunchi ushoroj.
- De, zhav sardinia te xutyilav - phendas o shavo.

Kana o shavo palpale reslas, o kham aba tele hurajlas, haj o phuro mashari sutastar po iskamin. O shavo tele cirdas pa pato o dulmutano ketanushicko colo, haj pe iskaminesko dumo haj pe Santiagoske phike sharadasles. Kon zhanel soske phike sas kadal, zurales phure ba inke zurale, vi leski kor zuralo sas le Santiagoske, le melnura silga akanak, ke shutastar, haj pe lesko kolyin bandyilas lesko shero, chi dichonas kade pe leski chafa. Lesko gad pe kattyi thaneste sas sudo, sar leski pal, haj sako suvjimaski rig pe kaver rangasleske cirdas avri o kham. Le phure masharesko muj, shaj sas zurales phuro, de kade sar phandade jakhenca beshelas, intregones bi trajeskiresko dikholas. O nyevipe peleske changa pashjolas, haj ande aponoski balval lesko jekh vast sas o inkerdo. Punranglo sas.

O shavo pale kothe muklas le phures, haj kana palpale avilas, o Santiago inke vi atunchi sovelas.

- Ushtyi Santiago - phendas o shavo, haj slabunes xutyildas le phureske changa.

O phuro avriputerdas peske jakha, haj duj trin minutura nachiline kana palpale reslas anda pesko durutno dromipe. Palakodo assajlas.

- So andan? – Pushlas.

- Xaben - phendas palpale o shavo. Kethane xasa.

- Chi som zurales bokhalo.

- Av feri, trubuj te xas. Kade nashtig masharel o manush, kana chi xal.

- Mashardom me aba dosta kade – phendas o phuro, opre ushtyilas haj kethane bandyardas pesko nyevipe. Palakodo o colo kamlas po than te shol.

- Inker numa petute o colo - phendas o shavo. – Ke zhikaj me trajisaro, zhi kaj kodo tu chi masharesa kade, tena xas khanchi.

- Apol, trajin butajig, haj grizhontu tyira butyasa - phendas o phuro – so xasa?

- Vorezo andom, kalo fusuj peko banano, haj jekh cerra mas.

O shavo anda krichima andas o xaben, andekh puljinasli dujrigaki piri, haj vi alosarde le ekcagjura. Jekh –jekh shuri, roj, thaj furka anda posotyi las angle.

- Kastar lan sa kadala?

- Kathar o Martin. Anda kirchima.

- Atunchi turbuj te najisarav leske.

- Aba me najisardom leske- phendas o shavo.

- Tuke aba naj anda soste te najisis leske.

- Leske do maj bare mashsko peresko mas, te xutyilo – phendas o phuro .- Na anglalutnes bishalel amenge xaben, so?

- Na anglunes.

- Atunchi majbut trubujles te dav, sar jekhe bare masheske perutno mas. Zurales sama lel pamende.

- Vi bera bishaldas.

- E muklini bere fajma majfeder.

- Zhanav, de kadi numa glazhuni bere si, duj Hatueyicko. Le glazhi napabut palpale ingro.

- Najistuke, zurales blagoj tutar - phendas o phuro. – A pol xas?

- Aba dulmut mangostu, te xas – phendas o shavo blindes. Chi kamlem avri te putrav le pira, zhikaj chi kames te xas.

- Abakanak xav – phendas o phuro mashari. – Numa trubusardas majanglal te thovavman.

„De kaj shaj zhanglan te thovestu? - gindisardas ande peste o shavo. Le gavesko paji inkritoro duje vujicanca sas majtele po drom. – Trubuj te grizhojma – gindisardas ande peste o shavo – te avelles kathe thovjimasko paji, sapuj haj jekh lasho koslo. Sar shaj somas kasavo bristerdino? Vi jekh kaver gad trubuj te anav leske, haj jekh zubuno po jivend, haj varisoske papuchi, haj inke jekh colo.”

- Lashoj kado xaben – phendas o phuro.

- Avlasho haj phen mange le baseballicka agurutnimata – manglasles o shavo.

- Ande ligickokhelipe o „Yankee” si o angluno, sar me aba anglalutnes phendom – phendas o phuro vojindes.

- Adyes mardyiline – phendas o shavo.
- Kodo chi mol khanchi. O baro DiMango pale o dulmutanoj.
- Ova, de vi kavere khelenpe ando grupo.
- Mishtoj de, ba voj korkoro majbut kerel kathar o intrego grupo. Anda kaver liga mashkar o Brooklyin haj Philadelphia me barem po Brooklyino shav. De zhanes po Dick Sislero gindisarav pe leske lunzhi labdi po dulmutano than.
- Najles pe luma amal. Ande muro trajo chi dikhlom kasave lunzhi labdi, sar leskire.
- Seros inke pe kodi vrama kana inke perdal phirelas ande kirchima? Fajlosasman jekhar avri te ingravles te masharel, de chikana tromajlom te akharavles. Palakodo tut manglom te desleske дума, de chi tu chi tromajlan.
- Seroj. Nasules kerdam ke chi dam leske дума. Shajke avilino amenca te masharel. Kodo apol chi bisterdamas, chikana, ande amaro intrego trajo.
- Fajasma jekhar te ingrav le bare DiMangovos te masharel - phendas o phuro. Kodo phenen ke mashari sas lesko dad. Shajke vivoj kasavo chorro sas sar ame. Shajke perdalhatyarlas amaro trajo.
- Le bare Sisleresko dad chikana sas chorro manush, haj kana kattyi vramako sas sar me, aba khellaspe ande bare grupura. . . aba sar lesko dad.
- Kana kattyi vramako somas sar tu, butyi gelem te kerav pekh phuro bero sar berari, avri te shaj zhav pe leste ande Afrika. Kothe apol tala ratyande bare levon³⁸ dikhos ke sar phiren pe dolma.
- Zhanav aba phendanla.

³⁸ oroslán

- Pa Afrika te paramichisarav vaj pa
baseballo?
- Te shaj atunchi pa baseballo - phendas o
shavo.
- Vorbisar pa baro John McGrawo. - Kaver
falo
phendas avri o alav, sar so ande shkola sityilas
kodo.

- Dulmut vivoj unyivar avlastar ande kirchima.
De kana pelas atunchi sagda turbato sas, nashtig
birinas lesa haj zhungales vorbilas. Le grastengo
nashipe kade fajasles sar o baseballo. Dore, ke sagda
pherdo sas leske posotya khelimangeske biletenca haj
zurales but telefonalilas pa grast.

- Lasho anglalutno manush sas - phendas o
phuro. - O Durocher vimajdur te avilino amende ando
sako bersh, atunchi tyo dad les inkerlas le majbare
anglalareshke.

- De apol phen, Santiago, kon si chachikanes o
majlasho anglalari, o Luque bake o Mike Gonzales?

- Me kade gindisarav, ke jekhtunej.

- O majlasho mashari pale tusan.

- Na. Pinzharav me vimajlashes mandar.

- Que va - phendas o shavo. - but lashe mashara si,
si vi jekh - duj bare mashara. De tut naj amal,
Santiago.

- Najistuke, ke kado phenes. Losshav leske. De
sperantisarav, ke chi avla jekhar jekh kasavo baro
masho, te xoxavarel amen.

- Kasavo masho naj pe luma, ke chachikanes
te san kasavo zuralo sarso phenes.

- Shajke chi som aba kasavo zuralo, sar gindisarav phendas o phuro. - De pinzharav but lashe xajmata, haj si ande mande pertinaca³⁹.

- De abakanak tele trubuj te pashjos, avri te hodinistu zhikaj e detehara. Me maj palpale ingrav e piri haj le majbut butya ande kirchima.

- Haj atunchi deltu o Del lashi ratyi. Detehara maj ushtyavotu.

- Tu san muro ushtyavjimasko chaso, Santiago - phendas o shavo.

- Muro ushtyavjimasko chaso pale o phuripe si - phendas o phuro mashari. - Sostar si kodo, ke le phure kasavo sigo opre ushtyen? Shajke anda kodo, ke varisosa maj lungo te avel lenge vikodo dyes?

- Chi zhanav - phendas o shavo. De kodo chaches si, ke kana shavoroj o manush, zurales but zhanel te sovel.

- Seroj inke peleste - phendas o phuro. - Atunchi maj andevramate opre ushtyavotut.

- Chi kamav voj te ushtyavelman opre zhanes. Kade hatyaravman atunchi, sar maj cerra t'avos lestar.

- Hatyarav.

- Sov mishto, Santiago.

O shavo gelastar. Ando tunyariko xaline, phabardo nas pe mesaja, haj akanak o phuro mashari ando tunyariko tele las peski kalca, haj tele daspe. Perina kerdas peske anda peski kalca, inke vi o nyevipe ande late shutas. Pe peste cirdas o colo, tele pashjilas pe pesko pato, pe soste dulmutane nyevimata sas tele pashjarde.

³⁹ kitartás

Sigo sutastar, haj ando suno ande Afrika phirelas, sar kana shavoro sas, pe lunzhi somnakune rangasle dolmi, save kade parnyonas, ke dukhajvelas lendar le manusheske jakha, haj pa bare plaja delas suno. Kothe phirelas sako ratyi pe kadal marake dolmi, haj ande peske lindri ashunelas la marake plemenge glasura, haj dikhelas pe lende tajrosarde kalemanushenge bera. Ande sune uzhes hatyarlas le beronge katranyicko sung, la Afrikaki sung, sava e deteharaki balval anlas sagda karing e shukiphuv.

Sagda kade sas ke kana hatyarlas la deteharaki balvalaki sung, atunchi opre ushtyolas, opre uravelaspe haj zhalas opre te ushtyavel le shaves. De kadi ratyi zurales sigo reslas la deteharaki balvalaki sung, haj vi andepesko suno zhanelas, ke inke ternij e vrama, kade apol majdur delas lindra pa mara andasoste avri vazdadyon parnes le bare plaja, palakodo pale pa Kanaricka nisura⁴⁰ haj pa shajtordyinde thana.

Pa bare tufana⁴¹ aba chikana delas suno: chi pa zhuja, chi pa bare butya, chi pa bare masha, chi pa marimata, chi pa peski romnyi. Aba feri pa thema dikhelas suno, haj pa levura save pe marake dolmi phirenas, nakhenas. Ande aponosko fimlalipe kade khelenaspe kadal le levura, sar le cine mucu, haj o phuro mashari zurales kamelasle, kade, sar le shaves kamelas. De chikana dikhelas lindri pa shavo. Palakodi feri opre ushtyilas, dikhlas o shonitiko, avri lunzhardas peski kalca, palakodo opre cirdasla. Avri

⁴⁰ sziget

⁴¹ vihar

gelas pasha e kolyiba te mutrel, palakodo opre gelas po bulho drom, te ushtyavel le shaves. Izdralas ande zorimasko shil. De zhanelas, ke napabuteste perdal tatyola, haj napabuteste shaj shuvnarela⁴².

Le kheresko vudar, kaj o shavo beshelas, nas andre phandado. O phuro mashari andre puterdas, haj punranges, paso, andre gelas. O shavo ande anglalutni soba sovelas pekh lathovnisardo pato, o shonitiko andre pekelas peleste, kade o phuro uzhes dikhelasles. Blindes xutyildas lesko punro, haj chi muklasles zhikaj kodo, zhikaj chi ustyilas opre, chi boldaspe haj dikhlas peleste. O phuro sikadasleske, haj o shavo televazdas pa iskamin peski kalca, haj beshindes po pato opre cirdasla.

O phuro avrigelas anda kher, o shavo pale palaleste. Lindralo sas inke, kade o phuro dopashone kujasa angaji das lesko phiko:

- Zhanav, murocino.

- Que va - phendas o shavo. - Kado trubuj te kerel o manush.

Telegeline kaj le phure mashareski kolyiba. O bulho drom pherdo sas purangles phirde manushenca, ingrenas pe pengo phiko le berosko kropaco ando zorimasko tunyarnyikipe.

Kana kothe resline kaj e kolyiba, o shavo xutyildas e chaklya, e barancha haj koshtyica, andesoste le linama sas, o phuro mashari pale pe pesko phiko las o kropaco pe soste opral sas boldino e pal.

- Chi kames te pes jekh kaji, Santiago? -
pushlas o shavo.

⁴² evez, simogat

- Majanglal andre shas ando bero kadal butya, palakodo shaj zhas.

Sas nadur jekh than, kaj kaveja biknenas kana zorilas le mashareng. Piline pengi kaji andakh pulnijasli kutija.

- Sar sutan, Santiago? - pushlas o shavo. Trazojaspe aba varisar anda suno, de pharo sas leske inke te shindyoltar kathar e lindra.

- Najistuke, Manolin, zurales mishto sutom - phendas palpale o phuro. - Lasho dyes avlama, kade hatyarav.

- Vi me - phendas o shavo. - De abakanak zhavtar pala sardinia, vityiro anav, haj vimuro, haj vi tyire nyeve rima. Pe amaro bero sagda voj ingrel avri sakofalo korkoro. Khanyikaske chi mukel kaj leske butya te unzol.

- Ame kaver falura sam - phendas o phuro mashari. - Me aba kana panzhe bershengo sanas, pe tute tromos te mukav mure butya, mukos te ingresle.

- Zhanav - phendas o shavo. - Napabut avav. Pi inke jekh kaji. Kate shaj pas vi unzhiles.

Punrangles gelas kaj o kher kaj tele sityile te paharen le mashen, te anel le rimange kerde mashen.

O phuro mashari lokhes pelas peski kaveja. Zhanelas ke chavla kaver khanchi andeleski rinza numa kadi cini kaji, haj zhanelas ke trubuj te pella. Aba but vrama, ke rucilas te xal, nasles voja karing leste, haj china chi ingerlas pesa xaben chikana. Sas sagda jekh glazha paji ande berosko nakh, kaver china chi trubusarlas les zhikaj e ratyi.

Reslas o shavo le sardinianca haj le duje rimanca saven ando nyevipe boldas andre, palakodo tele geline po cino drom kaj o bero. Hatyarnas talapenge punre o kindo krishaj. Vazdine o cinobero, haj andre pizdineles ando paji.

- But bax, Santiago.

- But bax - phendas palpale o phuro. Andre shutas le remusha⁴³ ande shelo kerdo veriga⁴⁴, kade cirdas le remusha, kodolen pale sagda pizdelas palpale o paji, palakodo avri shuvnarelas mashkar le plaja o cino bero ando zorimasko tunyarikipe. Vi kaver thanestar tajronas berura avri pe mara, haj o phuro mashari vi ashunelas, ke sar den glasura lenge remusha kana ando paji resen, de te dikhelle chi dikhelasle, ke o shonitiko aba tele cirdaspe pala plajengo dumo.

Sas kana unyivar, varikon inke phenlas variso le kavereske anda berura, de majfeder numa bi glasordes nakhenas majandre pe mara kadal berura, haj numa le remushengo vazdadyimata ashundyolas sar phiren ando paji. Kana aba po mishto mukline la dolma, atunchi aba cirdadyonas jekhavrestar le berura, haj sakon karing kodo dajno⁴⁵ tradelas pesko bero, kaj kodo gindisarles, ke xutyilel variso. O phuro mashari zhanelas, ke adyes zurales dur avri zhala pe mara, haj lokhes nachilas palaleste la puvaki sung. Voj numa jekhtunes shuvnarelas avri karing oceanoski uzhi sung. Dikhelas pe pajeski mosura Le Golf-shordymasko melalo fimlalipe, sar shuvnarelas, opral

⁴³ evező

⁴⁴ karika

⁴⁵ cěl

pa „bari xajing" - la marake kadi rig anda kodo akharenas kade le mashara, ke le oceanosko telalutnipe kathe jekharsa tele milnosardaspe zhikaj e eftashela angaja, haj kothe tele kethane trajonas⁴⁶ le sagutne fala mashe. Sas kothe vi pistrixa but haj inke majtele sas vi atrickemashe, save sako ratyi opre avenas tala pajeski mosura, haj andalende xanas sa kodal mashe save chi ashonas sorro bersh pekh than.

O phuro mashari hatyarlas aba ando tunyariko, ke napabut resel aba e detehara, haj sar shuvnarlas, ashunelas le hurandemashengi koli glasimata, sar opre huranas haj perenas ande zorimasko puterdyimata. Zuales kamelas le huraldemashen, ke kadal sas leske majlashe vortakura⁴⁷ kathe avral pe mara. Le chiriklyan sunulas, majfeder le cine kale mashxutyilde chiriklyan, save sagda numa huranas, haj dikhenas o paji, ba majbutivar chi rakhenas khanchi. „Le chiriklyango trajo naj nasul si, sar amaro - gindilas -, de na le turbatonen haj le bare trupongiren. Sostar kerdas e luma kasave cine, kole trupongire chiriklyan sar la maraki rabica, kana o oceano kasavo nasul si unyivar? Ke apol shukar paji si o oceano, skunpoj haj ablyolindo. De vi bi muklo haj nasul zhanel te avel, haj kasavo bi zhukardes, ke kadal cine, koletrupongire chiriklya penge cine brigasle glasesa, zuales slaburaj pe bari mara."

Kana gindilas sagda feri kade anavarlasla ande peste ke *la mara*, sar jekha zhulya haj spanyolicka. Kon kamel la mara, kodo vi butivar kushella, tele phenella sakofalake, de vi kado feri kade sar kana

⁴⁶ úszik

⁴⁷ barát

pakh romnyi te vorbilas. Mashkar le terne si kon *el mareske* anavarella, sar mursh te avlas. Kadal terne bolyi phanden pe penge linama kade masharen, haj motorickabera kindine penge kana mishto shaj rodenas le pristrixonge kalebukesa. Kade vorbinas pa mara sar lengo dushmano te avelas, vaj varisoski lumako than avlas numa, bake sar pa pengo dushmano te vorbinas. De o phuro mashari sagda kana pe late gindilas zhulyake inkerlasla, sogodivar kade gindilas pe late sar kon zurales bare lashimata bake nasulimata del bake lel. Haj kana unyivar vikerel nasulimata, nashtig kerel palate, ke kasavi si voj. „Vi le shonitikeske boldimata kade hatyavardjol pe late sar pekh zhulyi" - gindisarlas.

Uzhi sas e mara, kade shukares tajrolas angle. Chi shuvnarelas but, ke zhutilasles le shordyimata, ingravlaspe lenca, haj sar puterdyilas e detehara, dikhelas, ke maj dur reslas kathar e dolma, sar voj kamlas haj sperantisardas.

„Jekh intrego kurko mashardem kaj le milnura xalyinga, haj chi xutyildom khanchi gindisarlas. - Apol adyes avri zhav dur, kaj le bonitova haj albocorenge grupura beshen, shajke avla mashkarlende jekh baro masho.”

(...)

- Sar hatyarestu tu bare mashe? - pushlas glasunes. - Me mishto hatyarav man, sastyilas vi muro stungo vast, haj vi xamasko sima kattyi, ke dosta avla kadi ratyi, haj inke ashola inke vi pe tehara. Cirde apol o bero, bare mashe.

De chi hatyarlaspe chachikanes mishto o phuro, ke zurales shinelas e linama lesko dumo. „De sas aba kado vi maj nasul, vi maj zhungale butya avri inkerdisardom - gindisardas. Pe muro vast numa jekh cino shinipe si, anda kaverpale avri toridyilas o morcope. Ande mure duj punre pale naj khanchi dosh. Haj abakanak majanglunes som sar voj, ke me xalom aba.”

Ratyi kerdyilas apol, ke ande septenberesko shon sigo kerdyol ratyi. Kaj o kasht pizdaspe haj hodinilas sar zhanelas. Aba opre aviline le anglune cherhaja. Chi zhanelas lako anav la Rigelake, le Orionoske Betake, de dikhelas, haj zhanelas, ke na pa buteste opre avena vi le majbut, haj sa kothe avna po cheri leske dulmutane vortakura.

- Vi kado masho lasho vortako si mange - phendas glasunes. - Kasave shukarone mashes chi dikhlom inke chikana, de china chi ashundom inke. De vi kade trubuj te mudarav les. Losshav kodalake, ke chi trubuj te zuraras amen, te mudaras vi le cherhajan.

„So avlas, ke sakodyes le manusheske pe kodo trubujas opre te lelpe, te mudarel le shonitikos? - gindisardas. - O shonitiko, nasheltar, skepilpe. De gindisarasla feri, ke le manusheske pe kodo trubujas sakodyes te gidilpe ke sar shaj mudarlas le khames? Chachikanes bax si amen” - gindisardas.

Palakodo sunusardas le bare mashes, ke naj so te xal. De zhisar sunulasles, zhanelas, ke kamel te mudarel les. „Sode manush chajola anda leste - gindisardas. De perelape te xan andaleste. Chi

jekheske chi perelpe te xalles, ke kasavo inkerdyoro silesko mishkipe.”

„Chi hatyarav me kaj kadal butya - gindisardas. - De vi kade zurales mishto si ke chi trubuj te mudaras le khames, bake le shonitikos, bake le cherhajan. Dosta si numa kathe te trajil o manush pe mara, haj te mudarel peske phralen.”

„No – gindisardas -, akanak barem pe kodo te phirel muri godyi, ke kethane te phandav le remusha. Vi lashoj kado, de shaj avel vi nasul. Ke shajke kasava linama trubuja avri te mukav, ke ushores shaj trajoltar o masho, de kaverfalos pale lashoj kadal ramushengo tordyardo, ke palpale xutyilel le beros. Le berosko ushoripe, shaj lunzharel amare pharimata, vi leskiresko haj vi muro, de vi lashoj mange, ke kado masho vi zurales sigo zhanel te trajol so inke chi kerdas. De sa jekh si, avla sar avla, de avri trubuj te porrarav vi kade le delfinos, tena kerdyol nasul, haj trubuj te xav anda leste, te avel man zor”.

„Inke hodinisarav jekh chaso, palakodo palpale cirdav man ande berosko agorutnipe, te kerav mure butya. Haj maj dichola, ke sar avla kaverfalos. Naj nasul kadal le ramushengo pharipe, de abakanak kathej e vrama, te samalipe te kerav. Inke chi khinyilas dosta, haj dikhlom, ke numa ande leske mujesko kolco si o kirligo, de zurales kethane kikidel pesko muj. China chi lel opre o kirligo. E bok si lesko chacho dushmano, haj kodo, ke chi zhanel ke sosa, bake kasa marelpe. Akanak numa hodinisar, phure, haj mukh kerel butyi voj.”

Hodinisardas vaj duj chasura, barem voj kattyeske gindisardas. O shonitiko akanak inke chi

ushtyilas opre kade chi zhanelas, ke sode vrama nachilastar. De chi o hodinipe nas chacho, feri dopashutno. Le masheshko pharipe inke vi akanak lesko dumo pizdelas, de stungone vastesa xutyildas le berosko kasht, kade but pharipe perdal las lestar kodo.

„Sosko mishto avlas numa te phandav e dori - gindisardas. De atunchi zhikana shaj shinelasla. Mure truposa trubuj te xutyilav les palpale, haj te trubuj palaleste te mukav mure duje vastenca e linama.”

- Ova, de chi jekh cerra chi sutan phure - phendas glasunes. - Nachilastar jekh dopash dyes haj jekh intrego ratyi, haj akanak pale inke jekh dyes, haj chi sutan khanchi. Avri trubuj te rakhes kodo, ke te varisar shaj soves, zhikaj pe pacha si. Tena sovesa, atunchi ushores shaj gindis but dilimata.

„Dosta uzho si inke muro shero - gindisardas. - Zurales uzhoj. Kasavo uzhoj sar le cherhajengo fimlaliipe, kon mure phral si. De vi kade trubuj te sovav jekh cerra. Vi von soven, le cherhaja, o kham, haj vi o shonitiko, haj si kana vi o oceano sovel, pe kodala dyesa, kana nacholtar o shordyipe, haj uzhoj la maraki mosura.”

„De tena bisterdyuvas pa sovjipe - zurarlaspe. - Variso avri trubuj te rakhav le linamanca. Akanak pale aventar palal, haj keras o delfino. Te trubuj te sovav, atunchi zuraleles naj mishto avri te shav le ramusha pharimaske.”

„Avri inkros vi bi sovjimasko - phenlas peske. - De vikodo bida shaj kerlas.”

Palpale cirdaspe ando bero, haj samalelas tena cirdel le mashesh. „Shajke dopash vi voj sovel -

gindisarlas. - De chi kamav te hodinisarel. Trubuj te cirdel o bero, zhikaj andre chi murdajvela.”

Peske stungone vastesa tele kikidisardas pe pesko phiko o shelo, le kaveresa pale avri cirdas anda pesko brichinari e shuri. Le cherhaja aba uzhes ablyonas, kade mishto dikhelas le delfinos. Ande lesko shero pusadas e shuri, haj avri cirdas les tala iskamin. Dopashone punresa pelestes ushtyilas, pala kodo sigasles opre shindas les. Tele shutas e shuri, pala kodo le chache vastesa avri porrardas les le mashes, mishto avri uzhardas les, inke vi leske koportyuvura avri kidas. De le porra phareske hatyardas, kade opre shindas vi kodal, haj duje huralde mashen rakhlas ande lende. Solduj lashe sas. Tele shutas len pasha jekhavreste, le porra haj o koportyuvo pale ando paji shudas. O delfino shudro sas, haj ande cherhajenge fimlala akanak nasvale rangeskireske dicholas. O phuro mashari pe lesko shero shutas pesko jekh punro haj tele shindas pa leski jekh rig e morchi. Pala kodo boldas les haj tele shindas e morchi vi palesko kaver rig, pala kodo avri shindas dujdoringal o mas anda leste.

So ashilas kodo ando paji shudas, haj palaleste dikhlas, ke mishkilpe varikaj o paji. De feri le kokala nachiline ando paji. Boldaspe, haj le duje huralde mashen mashkar mas shutas, vi peski shuri palpale shutas ando brichinari, palakodo palpale gelas ande berosko nakh. Lesko dumo angle bandyilas, ke pizdelasles e linamako pharipe, ando chacho vast pale le mashen ingerlas.

Kothe po skunduro tele shutas le mashen haj o mas.

Palakodo lashardas e linama pe pesko phiko, ke

pale pekh kaver than te pashjol, haj pale stungone vastesa xutyildasla. Palakodo avri bandyilas anda bero te thovel le duje huralde mashen, haj mashkaral samalelas, ke sar nashel o paji pe leske vast. Leske vast fosforeskalinas kathar le mashe. O shordyipe akanak nas kasavo baro sar zhi akanak.

- Shajke khinyilas, bake numa hodinil jekh cerra - phendas o phuro mashari. - De xas apol le delfinos, hodinisaras pala kodo haj sovas jekh cerra te shaj.

Aba po mishto tele mukelaspe o shil ande ratyi, de o phuro vi kade xalas o jekh dopash rig mas haj o jekh huralde mashes saveske tele shindas lesko shero.

- Sosko lasho xaben si o delfino kana avri si pekhlo - phendas. - Haj sosko nasul si kade ivandes. Chikana hujuvav ando bero bi lonesko vaj bi shuklo.

„Te avilino man jekh cini godyi, atunchi paji shordemas intrego dyes ande berosko nakh. Shukares opral shutyilino, haj akanak kethane shaj xarundos mange jekh cerra lon. - gindisardas - Chaches, ke le delfinos feri talaj ratyi xutyildom. De vi kade trubusardino te gindisarav anglunes pe leste. No, de vi kade mishto chambadom les, haj china naj man gracia lestar.”

Jekharsa kajilas o dopash cheri, haj kothar nachiletar le cherhaja.

- Pala trin - shtar dyes kathej e nasul vrama phendas. - De kadi ratyi inke na, chi tehara. De sov abakanak phure jekh cerra, zhikaj inke pe pacha si o baro masho.

Ande pesko chacho vast mishto xutyillas o shelo, pala kodo opre cirdas peski pulpa kaj pesko chacho vast, haj intregone pharimatasa opral muklaspe pe berosko fundo. E linama jekh cerra majtele mukhlas pe pesko phiko, haj peske stungone vastesa pizdelas majfeder.

„Le chache vastesa zhanav te inkravle, kana le stungonesa avri cirdav les - gindisardas. - Ande muro suno te kolyolastar muro chacho vast, o stungo maj opre ushtyavela man, kana e linama nashela. Muro chorro chacho vast, les nasul zheja⁴⁸ - si. De voj aba siklas le dukha. Jekh dopash chaso te zhanav te sovav, vaj numa bish sekundura vi kodo lashoj.” Kethane cirdines po shelo pashjilas, pe pesko chacho vast muklas pesko intrego pharipe, haj aba vi sovelas.

Na pa levura delas suno, barem pa delfinongo grupo, save bare xuttyenas ando paji opre tele.

Pala kado, kodo das suno, ke ande peski kolyiba sovel ande pesko gavoro, haj phurdel e balval, voj pale zurales paholpe, haj lesko chacho vast morcosajlaspe, ke na po sherand, barem pe pesko vast pashjardas pesko shero.

Pala kodo pa lunzhi galbeni dolmi delas sune, haj dikhelas, ke ando tunyarnyikipe angle avel o angluno levo, haj aven pala leste vi le majbut sa, voj pale kado sa pa bero dikhelas, haj zhukarelas, ke avela inke majbut levo, haj zurales mishto hatyarlaspe.

O shonitiko aba dulmut opre avilas, de o Santiago feri sovelas majdur, o masho pale cirdelas majdur o cino bero, pa norora pale perdal fimlalas o rupuno shonitiko.

⁴⁸ sors

Pe kodo darajlas opre, ke lesko chacho vast jekh
baro cirdadyilas, lesko dukhum kaj lesko muj
maladyol, haj e linama nashel avri andalesko vast,
phabarel, shinel leski palma. Le stungone vastesa sigo
chi zhanglas khanchi te kerel, de le chachesa anda
intrego zor palpale xutyillas o shelo. Varisar rakhlas
vile stungone vastesa e linama, haj andre pashjilas,
kade phabarlas, shinelas leske palmi. Akanak lesko
stungo vast

inkrelas o intrego pharipe, vi dukhalas leske zurales,
ke

shinelas o shelo. Palpale boldaspe, dikhlas le babrina.

Nashelas tele pa lende e linama. Ande kado minuto o
masho opre shudaspe, bares vazdadyilas e mara, pala

kodo

inke majbare maladyimatasa palpale pelas ando paji.

Pala

kodo pale opre shudaspe, pale, haj inke jokhar, haj o
bero

sigo tajrolas angle. De e linama inke

nashelas tele pa babrina, haj o phuro mashari anda
chachi

zor inkrelasla palpale, zhikaj kodo cirdelas, kana aba

kade capenyisardaspe, ke palaleste trubusardas te
mukel,

tena shindyol. Pe pesko per pashjindos tele mosurasa

pashjolas ande berosko nakh, lesko muj andre

pizdadyilas ande delfinesko tele shindo mas, haj chi te
mishkilpe chi zhanelas.

“Pe kado zhukardam zhikaj kadi vrama –
gindisardas ande peste. - Tordyuvas apol avri lesa”

„Butyaras les anda linama - gindisardas. - Butyaras les feri anda late.”

Chi dikhelas le mashenko xuttyimata, numa ashunelas ke sar perel palpale ando paji sagda. E linama zurales shinelas leske vast, de zhanelas angle, ke kado avla. Kade xutyilelas kaj maj thullo sas e morchi pe lesko vast, haj sama lelas tena cirdelpe andre intregones ande leski palma, haj chi leske naja tena shinel zurales.

“Kathe te avlas o shavo, shaj shorlas paji pe babrina - gindisarlas. - Ova, kathe te avlas. Kathe te avlas o shavoro.”

E linama nashelas tele, de aba jekh cerra lokhjolas, haj o phuro butyardas les anda sako rigako linama. Pala kodo opre vazdas pesko shero pa skundoro, haj anda delfinesko mas. Opre das changa, palakodo lokhes opre tordyilas. E linama inke vi akanak mukelas, de aba lokhes. O Santiago karig le babrini ushtyadas palpale, te hatyarel le dora peske punresa, saven ande ratyi chi dikhelas. Inke sas dosta linama pe babrina, o masho abakanak pale shaj cirdel vi kodale linamen saven tele cirdas pa babrina.

„Ova - gindisardas. - Haj barem vi desh – deshupanzhvar opre shudaspe, kade pherdyilas oksigenosa, haj abakanak chi zhanel tele te tajrol ande mara. Te kamel te marel abakanak chi zhangla kade tele te notil opre tena zhanos te anav les. Na pa buteste krujila, haj atunchi trubuj te zurarav man. Apol sostar shaj darajlas kade jekharsa? E bok kerkardas les kade bake darajlas varisostar ando tunyarnyikipe? Shajke jekharsa darajlas. De kasavo pachuno, zuralo, baro

masho si, haj kasavo tromanoske dicholas, sarkon khanchestar chi daral. Barij kadi.”

- Barem, av tromano, phure phendas. - Mashkartye vast si pale, de chi zhanes te skurcisares e linama. Na pa buteste krujila.

O phuro mashari akanak le stungone vastesa haj phikesa inkrelas e linama, changa das haj paji las ande peski chachi palma, tele te thovel pa pesko muj le delfineske chikena haj masa so peleste astardiyiline. Kathar kodo daralas ke shandela, kathar e sung. Thodas peski mosura, haj pesko chacho vast ande mara mukhlas te lathovnil haj zhukarlas te zorisajvel aba. „Vorta orienteske tajrol - gindisarlas. - Kado kodo somnosarel, ke aba khinyol, haj ingravelpe le shordyimatasa. Na pa buteste trubuj te krujil. Atunchi avla amaro chacho maripe.”

Kana aba kade gindisardas, ke dosta lathovnisardas pesko vast ande mara, avri cirdas les anda paji, haj dikhlas les.

- Naj nasul - phendas. Haj te dukhal, numa kattyi bida te avel, kodalesa chi gindilpe o manush.

Pala kodo xutyildas e linama kade tena resel kaj le nyeve shinimata kothe, haj ando paji muklas vi o stungo vast.

- Kajkodo pashes, ke sosko khanchikerdesko san, patyivalyi butyi kerdan - phendas peske stungone vasteske. - De sas jekh minuto, kana varisar chi rakhlom tut. - „Sostar chi arakhadyilom duje lashe vastenca? -gindisardas. - De shajke kado muri dosh si, ke kadale stungones chi sityardom avri mishto sar so trubusardino. De o Del zhanel, ke te kamlosas atunchi shaj sityilino. De vi kade mishto than tordyilas kadi

ratyi, haj numa jekhar las morcope. Inke jokhar te morcojape, atunchi me tele shinavles la linamasa.”

Kana kado gindisardas sagutnes opre avilas, ke aba na mishto phirel leski godyi, haj zhanelas, ke pale trubuj te xal anda delfino. „De chi zhanav te xav anda leste - phenlas palpale peske. - Barem te avel jekh cheppo makrome le manushesaki godyi, sar te slabosajvel kathar o shandipe. Haj me chachikanes zhanav, ke chi ashola ande mande te xoles, ke muro muj ande leste sas pizdino. Rigate shavles, zhikaj chi khandyola, shajke trubuja inke. Abakanak barem shaj chorav mange zor le xarnaskosa. Dilo san - phenlas peske. Haj xa le kaver huralde mashes.”

Kothe sas chachikanes o huraldo masho, shukares uzhardes, o phuro opre vazdas les le stungone vastesa, haj las te xalles, chambadas les zhikaj leski pori.

„Majbut zor del kado sar le majbut mashe - gindilas. Barem kasavi zor del le manushes, soskires man trubuj akanak. Abakanak kerdom sakofalo, so mandar perelpe - gindilas. - Shaj krujis abakanak, shaj marasame.”

Po trito ushtyilas opre o kham zhikaj kodo, ke pe mara hullyilas, zhi po trito ushtyilas, kana o masho laspe te krujil.

167980 Pe linamako mukjipe inke chi las sama, ke o masho krujil aba. Feri kattyi hatyarlas, ke la linamako cirdipe aba naj kasavo zuralo sar sas, kade peske chache vastesa lokhes cirdelas les andre apol. E linama capanyisardaspe sar so sityilas, de kana aba shindiyilino, jekharferi, alo, laspe opre tavel. O Santiago avri avilas tala late peske phikhesa, haj

lokhes las les te cirdel les. Peske solduje vastenca butyi kerlas, ando cirdipe andre shutas peski intrego zor. Peske phikesa, haj peske duje phure punre mishkilaspe kathe-kothe, kade cirdelas e linama.

- Zurales baro krujil - phendas. - De abakanak

krujil.

Pala kodo tordyilas e linama, chi avlas maj dur, haj o phuro inkrelasla sar zanelas. Atunchi pale tele cirdadyolas, haj o phuro mashari changadas, haj mukelas, ke varisode palpale te nakhel ando paji.

- Pe krujako kaver rig phirel akanak - phendas. „Kade trubuj te xutyilav les, sar zhanav - gindilas. - Kana sagda andre cirdav les, atunchi skurtosajvena leske krujimata. Shajke, pala jekh chaso aba vi opre shudelape. Majanglal avri trubuj te khinyarav les, pala kodo trubuj te mudarav les.

De o masho inke vi pala duj chasura krujilas, o phuro mashari pale kasavo khino sas aba ke pityanas peleste le paja. De o masho aba butenca maj cine kruja tajrolas, dicholas pa linamako bandyipe, ke maj opre avilas aba.

Angla Santijagovoske jakha jekh intrego chaso kalimata khelenaspe, haj e paja so avri mardeles churindelas leske jakha, ke londe sas, churindelas vi le shinimata pe lesko chikat. Kathar le kajimata chi darajlas. Kado kade sityilas t'avel, kana o manush kasavo zurales cirdel o shelo. De duvar kodo pelaspe lesa, ke zalisajlas, haj nasules kerdyilas, de kado aba azbalas les.

- Nashig merav akanak, kana kasavo masho sima - phendas. - Devlakam, zhutisar, kana aba kattyi

reslam. Pheno maj shel Amare dades haj shel Marijake rudyimata. De akanak chi zhanav te phenav len.

„Lele kade sar so aba vi te phendomas len - gindisardas ande peste. - Maj vramasa rudyisarav len sa.”

Jakharferi jekh zuralo cirdipe hatyardas ande peske dujvast, de inkerdas o shelo. Baro malavjipesas.

„O archichi marel peske xanresa - gindilas. - Vi kadaleske trubuj te avel leski vrama. Numa kathar kodo darav, ke kathar kado pale opre shudelape, haj man kodo fajas akanak majdur te krujil kothe tele. Maj anglal trubusardas opre te shudelpe, anda oksigeno. De akanak sodivar opre xuttyel, kattyivar shaj shinel avri le kirligosko than, haj shaj skepisajvel kade pa leste.”

- Na av opre - phendas. Na av opre, bare mashe.

O masho inke unyivar po archichi maladas, haj o phuro mashari, kattyivar mukelas palaleste e linama.

„Chi kamav, majfeder te dukhal leske - gindisarlas. - So mange dukhal, kodo chi mol khanchi. Me zhanav te pacharav man. De les dijarlas o dukhipe.”

Na pa buteste apol, o masho chi marlas majdur o archichi, pale laspe te krujil. O Santiago kade but linama zhanglas andre te cirdel. De pale nasules kerdyilas. Peske stungone vatesa paji palmardas anda mara, haj pe pesko chikat shordasla. Palakodo vi pe pesko shero muklas, haj mishto pizdas vi peski chafa.

- Najma morcope - phendas. Na pa buteste opre avla o masho, kado inke avri inkra. Avri trubuj te inkra, china naj so te vorbisarav pakado.

Changadas pale ande berosko nakh, haj pekh sekundo pale pe pesko phiko las o shelo. "Hodinisarav jekh cerra, zhikaj vi e kaver rig krujil, haj kana pale palpale boldelape, atunchi opre tordyuvo haj pale cirdav."- gindisardas avri andepeste.

Na but trubusardas kaj kodo, ke majdur te hodinisarel sar trubuj haj te mukel inke jekh te krujil kade o masho, ke chi cirdel andre khanchi anda linama. De kana hatyardas ke muklyolpe jekh cerra pale e linama, opre tordyilas, haj kattyi shelo cirdas andre sode kathar leski zor muklyolas.

„Kasavo khino inke chikana somas ande muro intrego trajo - gindisarlas. - Phurdel vi e balval. De kado lasho avla pe kodo, khere te ingrel amen. E balval zurales trubuj.”

- Kana pale kaj e kaver rig resela, atunchi pale hodinisaro jekh cerra - phendas. - Butesa maj mishto hatyarav man aba. Inke duj-trin boldelpe, haj muro avla.

O sulumuno kolopo zhikaj leski chafa palal sas shudino. Kana hatyarlas, ke o masho boldelpe, le sheloske pharimatasa mukelaspe tele te pizdadyol ande cine berosko anglalutnipe.

„Numa khinyartu, tu bare mashe gindilas. - Xutyilav tut na pa buteste.”

E mara dosta pleminisardyilas. De e balval lashi vrama somnosarelas, haj vi kade trubujas zurales, khere te ingrel len.

- Maj boldoma. - Pe mara chikana nashtig xasajvel o manush, haj vi o niso dosta lungoj.

Pala trito boldipe dikhlas majanglal le mashes.

Majanglal numa lesko tunyarikipe dikhlas, kana tajrosardas tala bero, haj kado kasavo butajig inkerdyolas, ke chi kamelas te patyalla. Nashtig avel kasavo lungo.

- Na - phendas. Nashtig avel kasavo baro.

De o masho chachikanes kasavo baro sas, haj kana opre avilas anda paji na dur kathar o cino bero, o Santiago dikhlas leski pori. Maj baro sas leski pori sar jekh mishto bari kosa, haj opral pa vuneto paji fimlalas sar o rup. Shinelas o paji pala peste. O masho tala pajaki mosura tajrolas, kade o Santiago mishto shaj dikhelas lesko baro truppo, haj leske lolasle cirdimata pe leske riga. Leske dumesko maxchin tele sas muklo, de leske duj kojinake maxchina avri puterdas.

Vi leske jakha dikhlas o phuro mashari akanak ande kado boldipe, haj vi le duje galyicka mashen save pasha leste notinas, save kaj pasha leste cirdadyonas, kaj pale durutnisajvenas lestar, haj sas kana feri ande leski ushajin tajronas.

Pa phuro mashari pityanas e paja, de na feri kathar o kham. O masho pachunes boldelas sagda, haj atunchi o phuro maj andre cirdelas e linama, haj kodo gindilas, ke pala duj boldimata aba shaj shudel ande leste peski brancha.

„De pashe trubuj te resavle, mishto pashe, sar zhanav gindisardas. Nashtig zumavav man leske sheresa. Lesko ilo trubuj te rakhav.”

- Av pe pacha, haj zuralo, phure - zurarlas pe peste glasunes.

Ande kaver boldimata, aba avrisas anda paji le mashsko dumo, numa inke jekh cerra dur tajrolas kathar o bero. Vi ande kaver krujimata inke dur sas, de lesko dumo majfeder avri tordyolas anda paji, haj o phuro kodo gindilas, ke pasha peste zhanel te cirdel les, kana inke maj skurto te xuttyilla e linama.

Peski brancha aba dulmut opre shutas, opre phandasla pekh sano shelo so andekh koshnyica sas andre boldino, haj le shelesko agor pale kothe sas phanglo pe kodo kirligo so anda berosko nakh tordyolas avri.

O masho ande krujimata inke maj feder karig o bero notilas, pachunes tajrolas, shukar sas, numa peski pori mishkilas. O phuro mashari cirdelas les anda chachi zor, maj pashe te resel leste. O masho pekh minuto pe peski rig boldaspe jekh cerra. De numa pekh minuto, pala kodo pale palpale boldaspe, haj pale krujilas.

- Mishkisardom les - phendas o phuro mashari. Mishkisardom les.

Pale slabo kerdyilas, de vi kade inkrelas le mashos. „Mishkisardom les - gindilas. - Shajke akanak, zhanao te xutyilav les. Cirdeles muro vast - gindilas. -Inkerles muro punro. Na mukh man, muro shero. Na mukh man. Inke chikana chi muklan man. Akanak, akanak kathe cirdav les.”

De kana laspe te cirdel les anda intrego zor, o masho feri mishkisajlas jekh, haj avri vortadyilas, pala kodo tajrosardas kothar.

- Tu bare mashe - phendas o phuro mashari.

- Ashunes, tu bare mashe? Vi kade trubuj te meres. Haj vi man kames te mudares?

„Kade pe khancheste chi zhasa gindisardas. Lesko girtyano aba kade avri shutyilas, ke chi te vorbil chi zhanelas aba, de akanak nashtig unzusarlas tele pala pajesko khoro. - Akanak trubuj kathe te cirdav les pasha o bero - gindilas -, akanak. Aba nabut boldimata inkrav avri, aba nabutaig. De avri inkrav - zurarlas pe peste. -Avri inkres tu sagda.”

Ando kaver krujipe nabut trubusardino leske kotho te zhanel te cirdel les. De o masho pale avri vortosardaspe, haj tajrosardastar kothar.

„Mudares man, tu mashe, gindisardas ande peste o phuro. - De situ kris late. Inke chikana ande muro trajo chi dikhlom tutar maj shukar, tutar maj baro, haj maj pachuno pedo, murophral. Av, mudar man. So bunuj me aba, ke savo mudarel le kaveres.”

„De aba kethane boldes le butya ande tyo shero, phure - gindisardas. - De le sama, uzho te ashol tyo shero. Av pe godyi, haj tordyu avri le bidi, sarso kaj jekh manush perelpe. Bake kaj o masho”- gindisardas.

- Uzhosajve avri, muro shero - phendas kasavo slabune glasosa, ke daba ashundyolas numa. - Uzhosajve avri.

Inke duvar zhi kade phirdas, kaj le duj nyeve krujimata.

„Chi hatyarav - gindisardas ande peste o phuro. Solduvar pashe sas kaj kodo kethane te perel. - Chi hatyarav. De inke jokhar shaj zumavav man vi kade.”

Zumadaspe inke jokhar, haj kana opre boldas le mashesh, kade hatyardas, ke zalisajveltat intregones. O masho avri vortosardaspe, haj pale tajrosardastar.

„Pale zumavav man” phenlas ande peste o phuro mashari, de aba leske duj vast sa rat sas, haj china chi dikhelas mishto, muglyosajvelas leske jakha.

Pale zumadaspe, de chi akanak nas baxtyasa. „Atunchi pale gindisarelas, haj pale nasules kerdyilas, sarso majanglal kerdosasla-, atunchi pale inke jokhar zumavav man.”

Kethane kidas peski intrego zor, pesko dulmut huraldo barimo, haj kade kothe zhanglas te cirdel le bare mashesh pasha o cino bero. Kothe tajrolas pashaleste o masho, lesko xanro unyivar kothe reselas kaj le berosko agorutnipe, pala kodo laspe, te tajroltar kothar, peske bare truposa fimlalunes.

O phuro mashari tele shudas e linama, opre vazdas e brancha, sar feri zhanelas, haj tele maladas lasa anda intrego zor, maj bara zorasa, sar so kethane shaj zhanglas te kidel, andre shindasla ande masheshki rig, kothe tala bari maxchina, savi angle tordyolas, kasave opralutnes, sar kana jekh manush tordyol. Hatyarlas, sar o satri andre shindyol ando masho, haj pe leste pizdaspe, haj maj andre pizdas les, pala kodo peske truposko intregone pharimatasa inke jekh pizdas pe leste.

O pusado masho akanak boldaspe, zhuvindyilas, avri vazdadyilas anda paji, zuraless opre, haj ande integone barimata thaj shukaripe sikadas pes. Kade, sar opral ando bero beshlo phure masharesko shero te huraldosas. Pala kodo palpale pelas ande

mara, kasave pharimatasa, ke tele shordas vile phure mashares, haj vi le cine beros pajesa.

Zalilaspe o phuro mashari, gracia sasles, haj zurales nasul sas, haj china chi dikhelas mishto. De vi kade andre cirdas la branchako shelo, lokhes mukelasles perdal pa peske ratvale vast, haj sar avri uzhilas lesko dikhipe, dikhlas, ke o masho pe pesko dumo boldaspe, pesko rupaslo mas sikavel karing o cheri. La branchako desto dopash rig tordyolas avri anda mashesko phiko, haj o rat so anda lesko ilo shordyolas, krujal leste po lolo farbosardas le mara. Majanglal kalo-lolo sas, palakodo kade nacholas sar le cine norora. O masho rupasles, capenosardinos mishkisajvelaspe pe plemeni.

O phuro mashari feru dikhelas kado dichipe. Pala kodo la branchako shelo duvar opre boldas pe berosko nakh avri tordyisardo kirligo, haj ande peske duj palmi xutyildas pesko chikat.

- Uzhosajve avri moro shero phendas, kaj le berosko kasht vorbindes. - Me jekh khino phuro manush som. De mudardom kadale mashes, mure phrales, haj akanak trubuj te kerav la butyako vi nasul rig.

„Akanak kaj le berosko rig trubuj te phandav les le shelesa - gindisardas. - Inke vi dujzhene te avasas, haj te pherdyarasas pajesa le beros pajesa, pe leste te zhanas te vazdas les, haj pala kodo te shudas avri o paji anda leste, kado cino bero chi kade chi inkrelas les. Kathe trubuj apol te cirdav les, haj kaj le berosko rig trubuj te phandav les, pala kodo opre trubuj te tordyarav o kropaco haj avri trubuj te cirdav e pal, khere te beraras.”

Laspe te cirdel le mashes pasha o bero, perdal te zhanel te bizdel pa lesko koportyuvo haj muj o shelo, haj kothe te phandel les kaj le berosko nakh. “Kamav te dikhav les gindisarlas, leste kamav te resav. Voj si muri avucija, muro butipe - gindisardas. - De na anda kodo kamav leste te resav. Kade gindisarav, ke hatyardom lesko ilo - gindilas. - Atunchi kana po dujto pizdom la branchako desto. Cirdas les apol kathe haj phandas les mishto kathe kaj o bero.”

- Ker apol e butyi, phure - phendas. Pilas jekh nakhavjipe paji anda khoro. - Inke zuraes but na kamle butya si palal, akanak ke nachilastar o maripe.

Opre dikhlas po cheri, pala kodo pe pesko masho,
pe lesko marlino. Mishto dikhlas le khamesko tordyipe. „Na butesa nachilas mizmeri – gindisardas. – E balval pale zurajvel. Le klinami akanak naj butkerde. Le shavesa kethanes maj khere, avri putrasale.”

- No, av tu bare mashe – phendas. – De o masho ch’avelas. Numa ande jekh than mishkilaspe po paji, o phuro mashari zhi berosa kethanes kaj o masho cirdaspe.

(...)

Kertész Imre: Bizhelyakipe

O boldipe kerdas: Rostás-Farkas György, Ifj. Rostás-Farkas György⁴⁹

5

(...)

– Citrom Bandi som –, vi me phendom leske muro anav.

Voj zhanglom lestar – anda butyako tabori kerdyilas kathe andre kharde, sar kerde o maripe, ke bishtajjek bersengoj: lasho sas lesko bersh, haj sasto sas pe butyi lasho sas, haj shtar bersh chi phirdas khere. Vi ande Rusija sas, kaj bombavo kidas. Haj leske dand? – pushlom. – Avri malape – phendas. Akanak me chudisardom: – Sar sar ... ? –, de voj feri “lungeske” khardas, haj chi phendas khanchi. “Xalas pe e manushesa”, haj lesko nakhesko kokalo atunchi phadyilas – kattyi zhanglorn lestar. Vi pa aknesko kidipe skurtes vorbiIyas: hunava, jek sirma, haj bax trubuj leste. Anda kade assmile cerra zhene “ando maripeske xanrale”, kana anda ugrikone ketanengo than nyamcuri resle. Losshanas ke naj phari butyi dine lenge. Anda zibano vi von ando Auschwitz hulyile avri.

Kamlom te pushav inke, de ande kado minuto trin manush reslas palpale. Angla kadi desh minotosa peknave, dikhlom opre, sakon kodo anav cipisarde: Kovacs sastyari! –, pe soste na phutyardes, jek cino

⁴⁹ Aranygolyó Kiadó, Budapest, 2004. pp. 109 – 147.

kushlo mursh ushtyilas anglal, haj pe duj aba voj sikadas. Atunchi e kale manushesa trizhene vi gele, haj aba feri palal avilas mande, ando paluno kolco kodo hiro, e bare manushes, sar phende, “Blockältestert”, haj “Stubendiensteket”, – sar o Citrom Bandi, ke voj chi zhanel nyamcicka tele boldom leske: “butyaren” alosardam. Pe duj trin vorbi kamle sityaren amen, von pale amen – majbut aba chi sityaren amen. Cipisaripe vi angla kadi ashundom, nyevo sas mange o “Lasar”. Amare vas “kaj amare pulpi” shas. Kadal butivar kerdam.

Angla amende maj butivar das дума e cine thule, cungone mujeske manushesa – ashundom leski vorba, kade majdur kade vi me ando panzhoto barakko besho, saveske duj shela haj panzhvardesh manusha beshen. Atunchi pale bi butyake minutura avile, kathar amari cerha pe chachi rig pek milno xar lom sama, pushlom e Citrom Bandes, sostar kadi kathe. Kadi letrinaj – phendas telak minuto. Jek cerra mishkijas pesko shero ke kadi vorba chi pinzharos.– Dichol, ke zhi pe kadi vrama pasha tya daki coxa beshesas – phendas. Jekha skurtona vorbasa phendas. – Vi karing leste shutas variso: pe sode vrama kadi, pherdo xinyas, slobodi avasa! – Assajlom, voj chi assalas sar kon ande peste las.

Pakado gindo nashig phendo maj but ke kathar o vudar trin ketani nasul, zurales sigo, de kade sar khere, avilas, pe soste o Blockältester de ande lesko glaso variso nyevo, so telal zumadipe inke chi jokhar chashundom ande les, cipisardas: – Achtung! Mützen... ab! –, haj atunchi sakoneste, vi mande cirdikanes, vi voj tele las pa pesko shero e stadyi.

6

Feri ando Zeitzo dikhlom andre, hoj vi le robipes si lashe dyes, de, o chacho robipe feru surri dyes si. Sarte avilomas ande kasavi situacija, atunchi, ando tradino jokhar, kana gelom ando Auschwitzo. Vi kothe pe vrama, haj vi o zhanipe sas sakofalo. Feri ando Zeitzo, kodi trubujas te hatyarav: o tradino tordyilas. Pa kaver rig – haj vi kado chachoj – kasavo sigos zhalas, hoj chi birisardom te dikhav le but mishkisaripe, angla mande, krujal mande, de vi ande mande. Jekh variso shaj phenav: o intrego dom avri phirdom, sako shanso, so sas ande kado drom, patyivasa avri zumadom.

Sagda, ande nyevo dyelo vi anglunovar sakaj, inke ande jekh koncentracioshosko lageri lashe jilesa – me kade hatyardom: me kamav lasho rabo te avav, o avilindo maj anel le majbut – kado sas muro zhanipe, pe kado shutom mure trajosko ingripe, kade, sar me dikhlom pe kavrende. Sigo sama lom, mandar, hoj kodol lashe gindura, soske pa Arbeitslager ashundom inke ando Auschwitzo, jekh cerra majbut phendine, sar sas. Aba pa le majbut vorbipe, haj anda leste so phendine mange – nashtig dom mange – intrego chachipe, haj pale kade, sar pe kaver manusha, tromanes shaj phenav: pe sakonende, ando tabori trajinde pe dujmije rabura sama lom, kon mudaren pen na. De kon mudaren pen, kadal manusha nas butzhene, haj na krisaslo sas, de kade sakon hatyardine. Kaj mure kan avilas-avilas jekh-jekh pecipijaki stori, ashundom, sar vorbisardine pa late, sas kon negacijasa, sas kon hatyardas, le pinzhara sunusardine

– de kade sas kadi stori, hoj le rabongo pengo mudaripe naj lasho keripe, ke chi gindisardine pen perdal, so keren.

Kodoj o baro dyelo, naj slobodo te mukas amen: varisar sagda avla, ke kade inke chi kana nas, te na avlinosas – sar Citrom Bandi phendas mange, haj pe kado platnikipe la butyako lageri sityardas les. Angluno dyelo kodoj, sagda trubuj te thoves tut (but valyuri sas, pasha jekhkaver, ande duj gleda, le xivasle caviji sas, tela o cheri, pe le taboreski rig, kaj sas le themesko drom). Vi kado zurales baro dyelo – te si, te na – hoj po xamasko trubuj te les sama, ke nachol, naj so te xas. Anda manro, kade trubui te xas, hoj te ashol kattyi, hoj vi ande kaver dyes te ashol pe detehara kaj vi o kavevo, haj kaj le mizmeresko xaben – kade, de vi feri kade zhanas e bokh avri mukas, haj o pharo gindo: naj so te xas! Mashkar mure gada o patavo dikhлом poshotyake dikhloske; hoj ando appelono, ando zhape sagda la gledako mashkar o lashoj; hoj inke kana zurni den vi atunchi o lasho than pala si, ke atunchi anda kekavako telunipe den anda zumako dyeso; amara rojako desto shaj si avri kucisaras: sa kadal kathar o Citrom Bandi sityardom, haj vi me kade kerdom sar voj, lestar lom perdal lesko zhanipe.

Chi kana chi patyajlomas, pedig chachipe: chi khatikaj naj kasave trajosko ingripe, sar kathe ando lageri. Dosta krujal te dikhas kaj o Block’I, kaj beshen le dumutane manusha. Pe lenge kolyina sas jekh galbeno trinkarfin, ande lende jekh baro “L”, kado L kodi phenel, von aviline anda Lettonija, anda Rigake anavesko foro, zhanglom avri. Mashkar lende dikhлом kasave manushen, kastar jekh cerra darajlom. Dural te

dikhav len, sa dirzasle sas, sa phure sas, sa shuke sas, sa melale sas, vi inke milaje kade dichonas, sar le shilajle chori. Sarte lengo sako pasuri khine avna, haj lengi zor ande khinipe sas. Kadal mishkisarinde manushen, kon sar jekh pushelinde somnura sas, kade bushonas: muzulmanuri, sar me majzebejime avri zhanglom. O Citrom Bandi phendas mange: – Te dikhel pe len o manush, zhaltar le trajoski voja – phendas voj, haj ande leski vorba sas chachipe, so me andre vi dikhlom: de leste vi kaver trubul.

Haj kothe si zoripesko intrumento: ando Zeitzo sas baro zoripe, so zhutisardas amenge. Sas pasha mande ande gleda vi kasave manusha, haj o Citrom Bandi phendas mange pa lende majbut, kade zhanglom. avri, kon si von. Leste ashundom kodi, hoj, “finnonge phenas len”. Te pushes lendar, kon si von, te phenen, – “fin Minkacs”, pe soste Munkacs si, vaj “fin Sadarada”, haj kado thanesko anav ungrika: – Satoraljaujhely. O Citrom Bandi pinzhardas len, inke anda butyako lageri, haj chi phenel pa lende lasho. Sakaj kothe si, kaj e butyi, kaj o zhanipe, kaj o appalno ande gleda, haj bandyardos angle-pala phenen ande pende o rudyipe. Kana kodi shaj phenen amenge: – Shuri si amende anda biknipe, – ame chi ashunas pe len. Inke chi atunchi chi ashunen pe amen, te denas lenge zumi vaj goj, so lengi religija negacil. De atunchi anda soste trajon? – shaj pushelas o manush, o Citrom Bandi kodi phenas, chi trubul len te daras. Haj kade si, shaj dikhindo, trajon. Mashkar jekhkavres le lettonca le biboldenga shibasa vorbin, de zhanen vi nyamcicka, slovacicka, haj kon zhanel inke sar: feri ungrika chi zhanen, te feri shefto chi keren. Jokhar

kade pecipijas, kothe ingerdas man e baxt. – Reds di jiddis? (Zhanes boldicka shibasa) – pushline mandar. Kana me phendom lenge, chi zhanav: kothe mukline man, kade dikhline man sar o ajero, vaj majnasuleske. Zumadon te phenav, hoj len man sama, de nas man baxt. – Di bist nist ka jid, d'bist a segec – kinosardine pengo shero, haj me feri dikhlom shushes pe lende, kadal manusha sostar ashon pasha dulmutani butyi, te kathe naj khanchi shajipe pe lasho shefto. Atunchi pe kado dyes sas jekh kaver perajipe, kana chi hatyardom man mishto, sarte ma chi somas biboldo, ke le bibolde avri dikhline man, ke chi zhanglom zhidovickona shibasa, ande biboldickone koncentracishosko lageri, kade arakhlom kadi.

Ande kaver dyes chudisardom pe kodi, hoj o Citrom Bandi sosko sas. Akar ande butyi, akar tele slobodno vrama butvar ashindom lestar, haj sigo sityardom leski gilyi, so andas anda butyako slugipe, arida bezexindo grupo pesa. “Uk-rajna föld-jen mi ak-nat szedunk/ De gya-vak mi ott sem le-szunk” – kade sas, haj zurales kamlom paluno kotor: “S ha el-hull egy baj-tars, egy jo cim-bora/ Azt u-zenjuk majd ha-za/ Hogy/ Barmi var re-ank/ Dra-ga szep ha-zank/Hut-lenek nem le-szunk, nem soha.” ashundyol. Shukar sas, chaches, haj la gilyako takto, haj la gilyaki vorba bara zorasa avilas pe man, – feri le shingales avilas ande muri godyi, kon kana ame ando tradino sas, haj voj serosaravdas pe kodi, hoj ame ungrura sam: vi len o them bezexardas. Vi kado jokhar avri phendom leske. Chi arakhlas kasavi vorba palpale te phenel, jekh cerra xojarnyiko avlas. Ande kaver dyes sas variso dyelo, sostar pale voj flujisardas, haj gilyabelas

kadi gilyi, sarte chi khanchi chi avilinosas. Sas les jekh gindo, hoj phirela ande Nefelejcs vulyicako drom – kothe beshel voj khere, haj kadi vulyica kasavo butvar pomonisardas, haj vi me kothe kamlomas te zhav, de me kadi vulyica jekh cina vulyicake pinzhardom, so kothe sas kaj sas Keleti Treno stacija. Butvar phendas mange pinzharde kasave than, placcura, vulyici, kher, haj pe lende sas reklamosko iskiripe, sar voj phendas pe la “Peshtake nurura”, haj me pe kodi kodi phendom, kasave nurura aba naj majbut, anda tunyarikoski kris, haj le bomburi kathekothe tele nasulisardine o foro. Ashundas man, de kade dikhlom, chi fajas les so me phendom leske. Kaver dyes pale phendas peski vorba, pa o muro.

Kon shaj pinzharel la zorake butfalipe, haj shaj alosardom ando Zeitzo. Ashundom paj dulmutane butya, paj so avla, haj but, zurales but ashundom, de shaj phenav, khatikaj kattyi nashtig ashundamas, sar mashkar e robura, kade dichol, paj slobodipe, haj kade gindij vi kadi shaj zhanos te phenav. Pale kavera manusha ande pherasi, line voja. Vi me ashundom kadi, shukares. Si e dyeses jek chasura, kana anda fabrika khere resas, hai mashkar e ratyako appelsko chasura perel, jek kasavo chasura kodi keres so kames, ando lagero so me sagda zurales zhukardom haj kamlom – kado e ratyako xabenesko chasura.

Pej bar mashkar e but manusha gelom perdal, kana varikon mange avilas, telal bari stadyi, cine jakha dikhenas pe ma, opre po nakh, anda musura. – Nini – dam дума, jokharsa ke voj pe ma, me pe les: po bibaxtalo manush pinzhardom. Vi losshajlas kade dicholas, haj pushlas, kaj si muro than kaj sovav.

Phendom, ando bolck V. – Sunusarav – ke voj na kothe beshel. Vatylas pe “chi dikhel e pinzhardon”, haj kana phendom leske, chi me, chi zhanav, sostar kerdyilas brigaslo. – Xasajlam, savorazhene xasajlam – kadi phendas, hai mishkilas pesko shero. Palakodi jokharsa feri losshajlas leski musura. Atunchi pushlas: – Zhanel – e, so penel kathe – haj pe lesko kolyin sikadas – U? – Phendom leske, sartena zhanav: ungar, ungroj. – Na – phendas voi –: unschuldung –, chi kerdas khanchi “bida”, maj assalas opre, haj shero kerdas, sar kaske zurales mishto perel varisar kaske zurales mishto perel varisar kado gindo, chi zhanav, sostar. Vi kado dikhlom vi pe kavera palakodi, kastar majpalal kadi pherasa ashundom, anglunes inke butivar, ando tabori: sar varisosi zor cirdenas anda late – pe kadi sikadas sagda kodo assaipe, haj pe musuri sar kolyon, kodo dukhalimasko assaipe, vatunchi varisar sar lossanas.

Sar kadi pherasa sodevar phende jekhavreske, sar kana zurales kaj ilo shunen varisoski gilyi, vady varisosko pecipe shunel o manush.

De vi pe kodol o lashipe dikhlom: vi von pe kodi sas, hody lashe roburenge te sikanen pe andre. Chi jek vorba, kadi trubusardas te keren, kade te phenav, o trajo. Te sakon meg sas, maj skurto sas o appel – feri anglunes. Te sigo keras butyi, atunchi chi maren amen.

Vatunchi anglunes, kodi patyav, vatunchi na feri kado nyeripe kerdas amare gindura, kadi patyivasa shaj phenav. Kathe si e butyi, e butyako angluno palamizmeri, kadi te phenav: jek zibano barr trubusardas te kidas avri.

Te Citrom Bandi palakodi – o shingalo, majloko sas voj muklas – tele lam e gadac (atunchi anglunes dikhlom leski kalyi morchi, telal kosi, bare zora haj vi jek dako somno telal pesko stungo kolyin), kodi phendas: – te sikavas kadalenge, so zhanen e peshtake! Kadi vi kade hatyardas. Haj shaj phenav ande muro vas anglunes hutyardom sastruni furka, vi amare xanrale haj vi e fabrake manusha mishto dichonas, haj vi amari zor maj sigo sas. Ande vrami varisosko phabardesko hatyaripe hatyardom pe muri palma, haj kodi dikhlom mure naja sa ratvalej; duma das amaro xanralo: –Was ist denn los? – haj me assajlom haj sikadom muri palma; pe soste voj, jokharsa zurales xojarnyikos, haj vi pe pushkako brechinari cirdas jek, kodi kamlas: –Arbeiten! Aber los! –: atunchi vi me boldom man. Haj aba kodi dikhlom: kana naj pema leske jakha, sar shaj lav jek-jek cino hodinipe, sar shaj lav maj cerra po lapato, pe hunava, pe sastruni furka, shaj phenav majpalal but sityilom.

Ande butya so kerdom. De kaj si anda kadi haszna? – Sar jokhar inke, seroj, o “hatyardo” pushlas. Phenav: variso bida sas kathe. Jek vorba mange shaj kerdyilasas variso. So shaj xajajvas pe jekhavreste, te gindisardas? – O hatyaripe kathe sas amanca vi kathe ando robipe.

Dekadal hatyaripe inke chi mishkindas khanchi. Inke vi o zibano gelas, te angle dikhlom, ande dur kothe gindisardom o celo, haj ande somnakuni vrama, sar Citron Bandesa khardam, Zeitz pasha bax zurales lashe thaneske dicholas – kana slobodil o trajo.

Pek kurko duvar dopash manro, trivar trito, shtarto feri duvar. Zulage. Pek kurko kirado kaolomperi (shav katora, kaj kado zulage aba nashtig phirel); pek kurko thudaslo xaben. Zurales zores trubuj te ushtyas opre ke ushtyaven amen haj kadi xolyi, e detehara, haj e tati kafeva sigo bistravel (av sigo godyaver kaj e latrina, ke sigo: “Appel!” “Antreten!” – ashundyol palpale o cicipe). E deteharako appel sagda skurtoj, ke zhukarel e butyi. La fabrako jek kapuva, so vame robura shaj hasznalijas, kathar pa baro drom pe stungo rig, pek bulxi mal resas, kathar amaro tabori desh-deshupanzh minutura si: aba dural glasura xasajlipe ashundyon: e fabrika del tu dyes – e mashinenca aba foroj. E gropa, e xar but urale aven. Lesko anav – zhanglom telal angluno xaben – “brabag”, so o “Braun-kohl-benzin aktiengesellschaft” anaveske “varikana inke vi pej tözdhe skurtes kharen” kade ashundom, haj vi si kade kodole manushes kon anda peski posotyi varisosko manro las avri, kastar e vorbi avile, les sas kuch liz de voj chikana chi phendas.

Ashunav – haj vi e sung anda kade serosardas man pe csepelesko ilajesko than –, vi kathe benzino kamen te keren, kade hody na anda ulej, anda kalyo angar te len. O gindo lasjo sas – de na kadi zhukaren mandar. O arbeitskommando sagda lasho pushipe. Ek cerra pe hunava, pe chokanura kamen majfeder haj ande chik taven e littura haj peske amala e finnuri.

E “antreten” Vorbake andekh dyes feri jokhar si anda uchipe shukar lungi gilya: ratyi, kana khere resel o manush. Ande najipesko than Citrom Bandi jek: zhantar kathar, muzulmanuri! – Cipisaripesa kerele

than, haj najma kasavo variso, so shaj garavos angla leste. – Vi tyo kar thov, kothe beshel e zhuv! – del duma, haj me assandos kerav so kamel. Akanak aven kodol chasura: kodol butya, e pherasa vady vatyipe sakones feri jek somno shaj shinavel ando dopash. Maj: – Appel! – feri baxtako pushipe zhi kaj. De pala jek, duj, trin chasura (vi e lampi avri phabinas) baroj o nashipe kaj e cerhaki rig, pasha duj rig “boxok” si. Palakodi e cerha tunyarikoj – kadi e vorbenge chasura, paj slobodipe. Shaj zhanglom: khere sakon boldoga sas, haj vi baruvale vi ashundom so xan khere.

Phende – pasoste majjpalal palakodi chashundom aba –, hody ande zumi, phenen, drab shon “bromo” te na avas xolyarnyikura. Vi o Citrom bandi phenel e Nefelejcs vulyica e nura – haj e “peshtake zhuIyan”. Pek gilybaki vorba, haj pe memelyako nuro dikhlom opre haj kodi ashundom, parashutujeski ratyi si, haj kothe jek rashaj, jek biboldoj kodo. Vime perdal gelom ka priccsuri, te kothar dikhav tele, mashkar jek grupo voj sas, o biboldo, kas vi me pinzharav. Ande robenge gada sas, chi dikhlom pe leste, ke anda rudyipe kamlom te sovav. E Citrom Bandisa pe majopruno uchipe veshas. Ande amare boxura si inke duj manusha, ternej le, anda peshta si. Tele kaj amaro mashkar kash, pe kodo sulum, po sulum gono si. Si ame sosa shaj shakaravas amen andre dujzhen – enge jek, de milaje vi kado buti.

Naj ame but than: te me boldav ma, vi e vechinoske trubuj te boldel pe, te o vechino opre cirdel pesko punro, vi muro opre trubuj te cirdav, de vi o suno lungoj haj somakune dyesas sas.

E kaver butya maj palal lom sama feri, – pa xabena. Feri zhanglom te rakhav, e dopash manre kaj gele: ande lende than trinenge, shtarenge avile, aba chi o zulage naj kasavo. Atunchi gelas maj lokhes, haj vi tordyolas o zibano. Zumadom te dikhav angle, de chi zhanglom feri tehara, o tenara kado dyes, kasavo dyes – ande baxtalo pecipe, sartena. Nas ma voja, jek cerra sako dyes maj khines gelom te sovav. Jek cerra maj bokhalo, jek cerra maj phares mishkisardom man, varisar sogodi pharo kerdyilas.

Aba chi samas, somas, shaj phenav tromanen – lashe robura, kadal somnura vi pe ketani sama lam pe lagerältester.

Les sagda sakaj feri, ande kalende te dikhas. Voj del o glaso detahara kaj o ushtyipe, voj dikhel sogodi ratyi, haj pa lesko than kothe anglal, but sogodi vorbin. Leski shib nyamcickoj, lesko rat romanoj – vame kade pinzharas feri mashkar amende: “O rom” – haj kadi e angluni butyi, anda kade ando tabori si lesko than, o dujto hody romi so o Citrom Bandi vi zhanglas pa leste. O trinengo karfin zeleno pe kodi del дума sakoneske, mudardas haj avri chordas jek majphuri zurales barvali zhulyi, kastar o trajo las ke aba naj chorroj, sar phende: anglunes dikhlom ande muro trajo choresko mudaresko manushes. Leske kris si e butyi, hody uzhipe haj chachipe tavel ande amaro tabori anglunes kon ashunel, naj amalesko gindo, sakon, vi me kade gindisardom: de vi shaj hamisaras e ushalina.

Mange sas bida jek stubendienstesa, kado zurales patyivalo manush. Anda kade kerde vas peleste peske pinzharde manusha, kodol kon e blockältesterer,

Kovacs satyares (kathe o anav ashundom – na sastyari, fishkaroshi) alosarde, sar ashunav, sa pajek than: pa balatonesko shukar gav, anda siofoko si katharutne. Kodole manushesko anav sakon zhanel – Fodor si. Akanak chachoj vady na, de sakon kadi phenel: e lagerältestes anda voja használi peski rolyi vady peski dukhum, kadi leske voja anel sar phenen kon ando tabori beshen, haj rodel kaj e mursh, kaj e shave, vi kaj e zhulya rodel. Leste o uzhipe na xaxajipe, mangipe haj chi bisterel te phenel. Anda kade malavel ando grupo e sastresa kade shaj zhas – te chi zhanasas, sar trubuj angla piri te zhas, amare vasuri kaj o zido trubul te shas – ande kodo sorro, anda kodol vas tejari, zumi shaj ural.

Kado glaso kadi somno del – kade leski butyi, majfeder amen, tordyavel tele, anda kade cirdel tele kaj amare punre e sovajarden, jekheski bida e majbut xal. O kaveripe – ande dikhlom – e gindura trubuj te dikhas, pek punto phenav, shaj thovardyon e ushalina. Sas kathe inke galbeni chiptasa, o nyamcicko xanralo, kas pe bax na but dikhlom, maj dikhlom vi mashkar amaro grupo jek-jek kalyi chipta, pe late “vorbarbeiter” iskiripesa. Kothe somas kana anda amaro blokk mange na pinzhardo, jek zuralo, baro manush avilas e nyevi chiptasa, kaj o ratyako xaben. De akanak aba, trubusardas te dikhav, na kodo na pinzhardo manush sas: chi zhangle te resen kothe e amala, e pinzharde, e anglune ushtyipeske klon losshanas, vas dine, haj voj na sakoneske das palpale vas.

Majpalal avilas – mange so baro sas, kana variso dikhipe, patyiv haj lokhes bigalsosko anda dujto xaben

ushtyilas kothe, so aba leske phirel, la pirako telet so e stubendtenses aba kidas avri leske.

Kavresar kon phirelas chorrikanes, vi sigo pinzhardom: pa Auschwitzeski ketanako vas dichonas mande e alava. Jek dyes vi telal peske vas kerdyi lom, s shaj phenav, kade chaches: anda peske lashe manusha inke vi ande jak zhal, chi barol leste lashipe kodole manushesnge kon kavrenca xarrundavenas avri e brunya – sar kadi voj peske vorbenca, kana kerdam e butyi phendas. Kaver dyes Citrom Bandesa anda kade gelam perdal andekh kaver kommandovo.

Vi jek kaver butyi ande muri godyi avilas, feri pe avri tordyvaske manusha, haj vi pe fabrake manusha vi ando tabori: kodi lom sama kavera kerdyile. Anglunes chi zhanglom te phenav e butyi: varisar sa zurales shukara sas, ande mure jakha. Palakodi avilom feri pe leste, hody ame kerdyilam kavera, feri kado mashpares lom sama. Te p Citrom Bandi dikhlom, pe leste khanchi kaver. De zumadom palpale te seroj pe muri chachi rig kana sas, vady ka butyi kana mishkisardas peske zora jek cerra chi patyajlom. Atunchi hatyardom, hody e vrama shaj xaxavel amare jakhan, kade dichol. Kade shaj na dikhlom opre – po nyamo, po Kollmann nyamo. Ando tabori sakon pinzharel le. Anda Kisvarda than hatyarutnej, kothar inke buthene si kathe, sar pa lende, vady lende den дума, kodi dikhlom khere bari patyiv shaj si le.

Trin zhene si: cino kushlo dad, jek majbaro haj jek majcino shavo, na po dad cirdine, de jekhavreste cirden – haj gindij shajke kajpengi dej – duj cirdimaske musuri, vuneci jakha. Von trin zhene sagda kethane phiren, te zhanen vas ando vas. Kodi lom

sama, hody o dad tele tele asshel, haj e duj shavenge trubuj te zhutin, te cirden ka pesko vas. Pala cini vrama o dad nas aba mashkar lende. Atunchi e cines trubusardas te cirdel o majbaro. Majpalal vi kado xasajlas pasha leste, atunci o majbaro feru pes cirdas, akanak chi les chi dikhav khatikaj. kadi phenav, samalom, feru na kade, sar gindisardom pe kodi – kethane phendom kade chi lom sama. De vi me shaj kerdyilom kaver, kede dichol, ke o “morchunari” kas jek dyes anda kindaki cerha dikhlom sar khere ushtyilas avri – vi zhanglom, kothe rakhlas peske, kon e kolompira? Shinen butyi –, chi kamlas anglunes te pinzharel man opre.

Phendom leske, me som anda “Shell”, haj pushlom lestar, naj variso pej kinda xaben. Kodi phendas zhal dikhel, pushlas naj ma thuvalyi, sar e kindako vorarbeiter “merel anda thuvalyi”, sar phendas. Phendom: naj, atunchi gelastar. Na pa but andre dikhlom, ive zhukarav, o amalipe kasavoj, kade dichol, soske e trajoski zor shol granyica – ova khanchi vorba pa late. Kuavresar me chi pinzhardom opre jek variso chi zhanav: kothe intya kaj e latrina gelas. Peski robeski stadyi zhi kaj peske kan tele, leski musura sa malavipe, lesko nakh galbeno pe kodo paji. – Phanruno shavo! – dom дума leske: chi opre chi dikhlas. Feru gelas lokhes, peske jek vastesa peski kalca inkras majdur, gindisdardom: chi kado chi patyajlomas. Pale kavresar, maj, maj galbenos haj majsanes, maj bare jakhenca, de kodi patyav, o shavo sas kon phabarelas, kas sama lom.

Avilas opre ando blockältester o abend haj e morgenesko appelesko chasura kodi vorba: “zwei im

revier”, vady: “fünf im revier”, “dreizehn im ravier”, haj kade maj dur; jek nyevi vorba naj khanchi, avri peripe: “abgang”. Khanchi naj dostaj. Inke khere ginadom, hody vramasa, haj zorasa vi orobosko trajo zhanel o manush te kamel haj kado vi kadej, phenas khere ande robija, andekh patyivali robija, te phenav. Feri andekh tabori pe kadi naj kasavi. Shaj phenav – mande – na o sidyaripe: chi den kattyi vrama, shukares.

E nashipes trin droma zhanav – ke dikhlom, ashundom haj vi hatyardom – andekh tabori. Me e anglunesa haj, mukav, e majchorresa trajilom – de si e manushes, sar vi sityilom – jek kasavo variso so chi zhanen te len lestar. Chaches: amare gindura inke vi ando robipe slobodo asshel.

Zhanglom te kerav kodi, hody mure vas lapatosa kerdas butyi – me chi somas kothe. Chi mure gindura, kade hatyardom. Kasave khinyipesa shaj avilomasas akarkaj, ande Calcutta, ande Florida ande luma pe maj shukar thana. Kado nas chacho, nashtig patyajlom kade te phenav – feru khere raxhlom man. Chachunes chi vorba pa leste chi somas tromano, sar kerdyilomas ande Calcutta, kathe raxhlom variso, jekh butyi so vi chachardas o khinyipe. Sigo zhanglom: chi trajilom mishto na mishto kerdam khere mure dyesa, but butya bunusardom. Kade – trubusardas te seroj – sas xabena, mashkar kodol alosardom, ande lende haj rigate shutom, ke chi kamlom, kadi ande kado minuto zurales bunusardom. Kothe sas e bida mashkar muro dad haj muri dej, anda mande.

Kana khere zhav, gindisardom, kadale vorbenca, inke chi tordyilorn tele, kas khanchi kaver feru kodo

pushipe. Te maj kana khere zhav, pacha trubuj tavel. Sas khere butya, anda kodol somas xolyarnyiko, haj vi darajlom hody te pushen ma so sityilom khanchi, kathar muro dad kana phenav leske: akanak palakodi opre opre andom kadal dara, feri anda kode te assav pe kodol. De muro maj lasho dyes kade gindisardom khere som, kathar e detehara zhi kaj e ryti.

Andekh bari zor trubusardasas te gindij jek dyes de me feri jek nasul dyes gindisardom, kana detehara trubuj te ushtyav opre, chorre xamaskosa so na mishto kerdom, de kathe tabori sogodi kerdom mishto. Ashundom aba haj shaj phenav amare gindura, naj phanglej. Kodi sase bida mure gindura zurales dur inderde man. Atunchi sas ande amaro tabori, pe deteharako appeli nas kattyi zhen – sar pasha amende ando block VI. Sakon mishto zhanel, so shaj pecisajlas, o ushtyipe andekh tabori kodole manushen chi ushtyavel opre, kas aba chi opre chi zhanel, kadal aba meg si. De kado e nashipesko kaver buttyi, kas na xutyildasas – jokhar, feri jokhar – e dar, kon zhanglasas sagda capeno te asshel, detehara, kana opre, na: pale ushtyas pek nyevo dyes, e glasoski cerha, e vechi nura kon aba uraven pe – me inke na, de vi kerav, te o Citrom Bandi chi kerel mange ande kadi gata.

E kafeva chi trubui, po appeli aba kothe avasa – kadi gindil o manush, kadi gindisardom vi me. Chi ashugas, pe amaro than – ke nashtig avas shavora – opre ushtyas, patyivasa, sar e majbut, pala kodi... Pinzharas jek than, vi shel shavas pe les jekhesa jakhenca vorta. Aba araty, aba dulmut avri dikhlam, sama lam, ande ame gindisardam. Akanak ande amari

godyi avel. Zhas telal kaj e majpalune boxura – Vady rodas jekhiv. Kathe palakodi mishto saravas amen andre sulumasa, dirzenca. Feri kodo gindosa, po appelo aba vame kothe avasa – phenav, sas vrama, kana kadi mishto, zurales mishto hatyardom. E tromane vi kodi gindin, jek manush shaj perel: na mishto ginaven pe – ke sakon manusha si; jek hianyzij – adyes, feru adyes detehara –, chi len sama, pe ratyate – keras maj tavas meg; e maj tromane: pe kodo lasho than, te na zhanen te roden le.

De kon zurales tromanes chi pe kadi chi gindin pe, ke kadal kodi gindin – haj vi me kadi gindij – jek chasura lasho soviye sogodi bida kerel.

De kattyi chi den lenge, ke detehara sogodi sigo zhal, aba vi sigo keren o grupo kon roden e manushen: anglal o lagerältester, ande kalende, akanak randas pe, cini mustacasa, lashi sung hatyrdyol pa leste, pala les e nyamcicke xanralenca, pala lende blockältester-enca haj stubendienstesa, rolyenca ando vas, haj bolden pe vorta ando block VI! Kothe andre zurale glasura, pala duj minuto, ke rakhle so rodenas, losshan. Bashon, haj vi e jagera resen. So anda cerha penca ingren – aba mulikane butya, dichol kathar – shuden le kothe pashlyaven le kothe tele, pe soresko agor: kerdom te na dikhav kothe. Jek somno sama lom, opre pinzhardom, kon sas jokhar: o bibaxtalo manush.

Palakodi: – Arbeitskommandos antreten! – adyes e ketani maj nasula avla.

O nashipe kadi kerdas dikhlam, ande amaro tabori. Trinzhen si e nashade sa lettura, zhanen e nyamcicko shib, pinzharden o than, zhanen so keren – gelas o hiro xojallam pe lende ke anda lende, ratyi,

karing dujtrin chasura, inke po appeli tordyilam, anda lengi bida. Kaver ratyi, kana andre gelam, chi dikhlom pe chachi rig. Trin skamina tordyonas kothe, haj pe lende trin manush beshlas. Sosko dikhipe sas, haj so sas ande lengi korr lungi tabla bare iskiripe: kade gindisardom maj mishto te chi pushav (vanda kode asshundom, ke ando tabori inke butaig phende: “Hurrah! Ich bin wieder da!” – kodi: “lasho, pale kathe som!”)

Dikhlom inke jek variso, pe les trin shelenca – aba zhanglom: umladesko kash. Pa pala mizmeresko xaben chi vorba nas: –Appel! –, maj: – das ganze lager: achtung! – sar kothe anglal, bare glasosa, voj e lagerälteses tradas. Kethane avile e manusha, zhukardam haj vi e bare ketani avile, haj sogodi pecisajlas, – pe bax amendar zurales dur, kaj si e najipeske thana de chi dikhlom kothe. Pe stungo rig dikhlom, kathar o glaso avilas, varisoski gilyi. Sano zdramno shero dikhlom kothe ando soro – jek baro nakh, haj ande kado minuto pasajle jakha: o biboldo sas. Na pa but vi leske vorbi hatyardom, ke kadi vorba lokhes vi ando soro kon sas manusha vi von phende. Le finnuri sa de vi nutzhe.

Chizhanav sar de aba vi ando lechinipe, vi kaj e blokkuri perdal gelas, haj vi kothe dikhlom but mishkipeske mujon lom sama. Kadi vorba, kathe mashkar ando soro ashundom, kade sar andaj phuv avilasas. “Jiszkadal, vöjiszkadal” – ashundyias pale haj pale, kattyi vi me zhanav, e “kaddis” e biboldengo rudyipe e mulenge. Ive sas kadal vorbi ke kothe anglal khanchi chi kerdyilas kaver, haj trubusardas te hatyarav e biboldeski musura sar kolyolas. Akanak

hatyardom anglunes kodo hatyaripe, sunusardom me chi zhanav te rudvij pe biboldengi shib.

De khanchi hatyaripe chi slobodijas man kathar e bokh. Vi khere somas aba – kodi patyajlom, somas bokhalo; bokhalo somas inke ande fabrika, ando zibano, ando Auschwitz, de vi ando Buchenwald – de kade te phenav kado hatyaripe chi pinzhardom. Pe kodi gindisardom te xavi, kash, sastri, burr vady variso, so shai zhanel te xalo manush. De praxo abazumadom, te char dikhlom, xalom, – te char chi ande fabrika, chi ando tabori naj.

Andakh cini purum mangelas dul feliji manre. Haj anda kattyi biknenas ropaj haj guruvnyesici ropaj: me kado kamav, ke kadi maj lashi, vi maj bari, ande kadi maj but e zor de me chi phenos chi xav. De dostaj sas mange te kavera xan. E xanralen e xabena ande pala lende ande fabrika, haj feri len dikhlom. Dhaj phenav, na but voja sas ma ande lende: sigo xanas, chi chambenas. Kavresar andekh kommandovo somas: kathe e butyara kidine avri, so kherav ande, haj seroj – dutaig dikhlom je baro vas so, anda lungi glazha las avri, zeleno fusuj, jekhes pala kaver. De kado vas aba mishto pinzhardom – kaj e glazha haj kaj pesko unzolas feri. De vi sharadas angla mande lesko dumo, ke boldas pe, vi hatyardom,: anda manushipe, kamlom te phenav leske, xa feri maj dur, ke me vi o dikhipe pe but hatyardom.

Aratyi kolompirenge bal kindom jek tejarasa, kathar jek finno. Telal mizmeresko hodinipe kidas anglal, pe kado dyes pe bax nas manca o Citrom Bandi ando kommandovo, ke phendasas e bidi. Angla peste shutas, vi zumadas de дума das: – biknimaskoj! duj

felija manresko ahor: voj e ratyaki zumako dopash manglas. Zumadorn te tavel maj lezno, o ahor. – Di bist nist ká jid, d' bist á ságec, tu na biboldo – kerdas sero sar e finnuri. Pushlom lestar: – atunchi sostar som kathe? – kathar te zhanav me kodi? – cirdas peski falka. Phendom leske: – Kermaslo biboldo! – chi dav maj leznes. De kindom lestar, pe sode sar pe sode bikindas, haj chi zhanav, ratyi kathar avilas ande kodo minuto, kana dine muri zumi, haj chi kodo kathar zhanglas: thudaslo xaben avla pe ratyate.

Me phenav duj trin butya o manush feri anden tábori shaj hatyaras.

Kana cino somas ande paramichi sas o “lingaro shavo” vady “chorro shavo” kon anda krajicako vas zhal kaj o kraj pe butyi, vojasa, ke feri ehta dyes o ahor. “De ehta dyes mande ehta bersh!” – phenel leske o kraj; vi me kadi shaj phenav pa tabori. Chikana chi patyajlomas kasavo sigo kerdyuvav phuro manush. Khere but bersh trubuj, panzhvardesh – shovvardesh bersh: kathe vi trin shon dosta sas, hody muro trupo te navel lashto. Phenav naj majnasul dyes sar dyes anda muro muj te phenav sode manusha mule anda amende. Khere na but dikhlom pe ma. Seroj pekh milajesko pala mizmeri, kana ando kher ginadom, haj muri palma muri kalyi morchi xutyildas. Akanak kadi morchi chorri, nasul sas so mashkar mure naja xalyzthonas.

Ger – phendas kon hatyarelas o Citrom Bandi, kana si kadom leske. Feri baro dikhlom kana pa dyes pe dyesa muri morchi xasajlas. Sako dyes variso pe kaver butyi dikhlom opre, variso nyevi bida pe muro trupo. Chi dikhlom chi pe leste te dikhav anda kade

chi uradom man tele te najuvav kathar e shil, haj kathar e papucha.

Kadi butyi mange but bidi kerdas. Mure gadenca so ando tabori dine chi somas lenca lashe, but sas ande lende e bidi, nas le lashe.

Kana del o birshind – o gad capeno kerdyol, haj amari morchi sa paji ker dyol. Kathe chi kerel khanchi o gad – so patyivas avri dine ke del o brishind, o Citrom Bandi telal peske gada phiravel jek bari hertija kadi bida: sigo avri zhandyol jek rolyako malavipe po dumo, jek kaver po kolyin, ha vi ashundyol o glaso. Atunchi sostar si kadi hertija latar chi zhanel o manush te slobodil pe?

De maj chorri e kashtune papuchi. So godi e chikasa sas. Vi khere dikhlom chik, de chi gindisardom hody ande amaro trajo shaj si.

Pa kashtuni papuchi kodi zhanglom avri, tele perel e papuchaki khur. Haj kade phirasa sar o “keljfeljanchi”. Sogodi shaj avel ande papuchi ke but xiva si pe late. E khur aba avri xarundas amare kocho, haj but phugnya kerdyon. Kadal phugnya paja keren: haj vi ratvardyol kade chi zhanas te las tele. Ande kadi somas dyese, haj vi ande kadi sutom, te na trubuj kana ushtyaven man opre te lav opre.

Ratyi kaj gata resas. De so te keras dyese: te arido kommandovo avel pe ame o peresko zhape? O mansuh lel peski zor, tele lel peski stadyi haj engedelmo mangel kathar o xanralo. – Gehorsamst zurn abort – te si inke Budara. De te phenas si haj amaro xanralo mukel ame jokhar, duvar de kon tromal te mangel vi trivar te pushel? Kana chi muken amen te zhas avri phandade dandeca zhukaras.

Haj kothej o maripe. Vi man marde de ne maj feder maj cerra.

Trubuj te phenav: anda – SS “Todt” kathar jek ketana ashundom. Voj sas kothe, haj las sama, de sosko glaso hody peradom o gono. Te ingras o gono o kommando losshal kadaleske. O manush tele shol pesko shero, pe varikaski korr shol jek gono, kodolesa zhav kaj o vurdon, kathe varikon tele lel pa leste, haj palpale zhal jek cini vrama te chorel lokhes. O gono desh deshupanzh kila shaj si – khere shavoresko khelipe, de kathe pelom, peradom. Li e goneski hertija opre shindyilas haj avri shordyolas so andre sas.

Aba vi pasha ma sas, aba hatyardom vi leski dukum pe muro muj, maj pe phuv shutas ma, leske khera pe ma, pe muri korr lesko vas, sar muri musura kaj e phuv, ando praxo pizdas. Te kidav kethane, te charav opre – kamlas kadi. Pe muri talpa pizdas: sikavela mange – dir werd ich's zeigenm Arschloch, Scheiss kerl, verfluchter Judehund –majbut chi jek gono chi peraval. Kathar kado minuto voj shutas pe muri korr o gono mari dikhlas zhi kaj o vurdon haj palpale haj kidas vi atunchi mari anglal. Aba avri pinzhardam jekhavres varisosko phutyaripe dikhlom pe leski musura, te lokhes banges ingerdom andom o gono chi peradom tele. Adyes hatyardom variso maj patyajlom kade paluni detehara, kana inke opre ushtyav gindisardom chi birij te kerav, de vi birisardom te kerav.

Shaj si pecipiji, angle shaj del situaci, save chi kana chi khancheske zhanipesa te phararen, kade dichol. Avri shaj phenav, hoj kattyi keripe, kasavo but dilo zumajipe, pala zoriipe vramasa vi me arakhlom e pacha, e hodinija, o usharipe. Le variso dyelura, soske legmajbaro shanso dom, shaj phenav, aride muri jakh sako baripe xasajline. Kade muro appelonosko tordyipe te si ma hodinipe, haj chi dikhlom so si kothe, chik vaj paji si, tele beshlom, haj kade ashilom, zhikaj pasha mande tordyile manusha zorasa opre te na cirden. Shil, paji, balval vaj brishind chi shaj nashavel majbuteste: chi reslas mande, chi na hatyardom. Vi inke muri bokh nachilas, pe majbuteste ande muro muj shutom, so arakhlom, sako xamasko, ande muro lyako, sar jekh mashina. Kaj e butyi? – chi aba po dichipe chi bunusardom. Te na faj len, mardine mari, haj kadalesa chi kerdine mange dosh, vi kade vrama lom: aba pe angluno maripe sigo pe phuv shudom mari, haj le majbut chi hatyardom, ke mashkar le maripe sutom.

Jekh dyelo avilas majzuralo aride mande: e xolyi. Te varikon nasul kerdas mange, te varikon reslas kaj muri morchi, tela zhipe ushtyajlas pe muri khur, kodoles sigo zhanglomas te mudarav, – te zhanglomas – habisti, haj te, pune opre vazdomas muro vast, bisterdom, so kamlom te kerav. Le Citrom Bandivosa ano konfliktushi pelom: “muklom man”, pe le kommandosko pharipe som, dosh kerav sakonenge, von len muri ger, – shudas pe muri jakh. De legmajlashes sarte jekh ande butyi te nashadomas

varisar. Atunchi lom sama kadi, kana jekh ratyi ingerdas man kaj si thovipesko than. Chi kamlom te najuvav, chi kamlom tele te uravav, voj tele cirdas pa mande mure gada, shudre pajesa thodas man tele. Shelvar phendom leske: muk man pacha, zha ande mizh! Kathe kamav te murdajvav, chi kamav khere te resav? – pushlas, haj chi zhanav so dikhlas pe muri musura, de me pe lesko muj jokharsa jekh zurales bari dar dikhlom, kasavofalo, so pe le robonge, pe le zurale nasvalenge: atunchi avlas ande muri godyi, so gindisardas pes, dulmutanes le muzulmanendar. Voj kadale vramatar chi avilas mande, haj me losshajlom kadalake.

Aba mure changestar chi zhanglorn te slobodisardom, pe jekh majzurales dukhajlas. Vi pala unyi dyes dikhlom les, de muro trupo but sako dosh birisardas, kado v'atunchi hajrankeripe sas, kasavo avlas muro chacho chang, v'atunchi trubujas te sharavav les. Mishto zhanglom, hoj ande muro tabori vi Revier si, de le sastyaresko chaso atunchi si, kana ratyako xaben si, so me majlasheske inkerdom, sar muro sastyipe, haj pala kodi ashandom but nasulipe pa Revier. Haj vi dur sas: duj cerhanca maj angle, haj pe kasavo lungo drom me chi kamlom ta zhav, ke muro chang aba zurales dukhajlas.

Po agor “Citrom Bandi” haj jekh amaro sovindo amal ingerdas-tar, anda lenge vast kerdine mange beshipe, sar “kokostirko inrel peske shaves”, haj pala kodi opre shutine man pe jekh mesalya, phendine man: dukhala man, ke sigo trubul te operalil man, haj naj dukh-lindo drab. Dikhlom kodi: jekha shurasa trushul shindine pe muro punro, haj avri pizdine le

phumb, so sas ande muri pulpa, haj sa perdal phangline hertijanca. Pala kodi pushlom so avla ratyake xabenesa, phendine mange, avla man ratyako xaben. E zurni adyes anda ropaj haj anda karalabevo kerdyilas, so me zurales kamav, haj le Revieroske anda dyeso dine amenge, soske me zurales losshajlom. Kathe somas ando Reviero sorro ratyi, ande jekh bokso, opre, korkori, haj kodo sas o bajo, hoj chi zhanglom te zhav pe budara kathar muro punro, – anglunovar pachaslos phendom, pala kodi maj zurales, maj cipisardom – de zhutipe ch'avilas. Kaver dyes detehara pala kodi kavrenca kethane vi man opre shudine pe jekh autovoski kindyili pulnija, haj ande jekh pashuno “Gleina” gav ingerdine, kaj sas taboresko hospitalo. Palal, pe cino skamin pe lesko chang pushkasa sama las pe amen po drom, jekh ketana, lesko muj pe rigate inkerdas, amare sungandar, ke chacho sas. Kodi azbadas man, haj kathar amari sung les shandipe krujisardas, haj amen tele dikhlas, de me chi somas doshalo, de kadi phari avilinosas te phenes leske. Kana kothe resline kaj o hospitalo, vi anglunovar pajesa thodine amen, kade, hoj zurales nasul sas o shudro paji, haj sa mel tele thodine pa mande, vi hertijuno phanglipe tele ingerdas o paji. Pala kodi ingerdine ande jekh hospitalosko than, kathe dine jekh gad, haj jekh pe etazhoska phalyako pato pashjllom tele, haj pe le sulumako gono, so ratvalo, khandino, tortome, siklo sas. Pala kodi korkori somas, haj shaj sutom but, baro.

Amaro dulmutano lyako pe nyeve than sagda amenca ingras, kade dichol: shaj phenav, ando hospitalo vi man but dulmutano lyako trubujas te

shudas-ta. Kothe sas mure dyosko pinzharipe: ande angluni vrama, ande sako zori opre ushtyavilas. Ande kaver dyes pe kadi darajlom: sutom-tar o “appelto”, avri aba line sama te roden man, haj lokhes pachasle jilesa lom zhanipe pa kado, hoj me feru suno dikhlom, kathe som ando hospitalo, sa mishto si, pasha mande varikon ande leski dukh cipil, majdur vorbisaren, kotka kaver manush mutos pashjilas ando pato, tinzos dikhlas opre po chardako, mulo sas, Feri muro phumb dukhal, haj trushalo som, hajkam kathar o andrutno tatyipe. Vrama trubujas man, zhikaj patyajlom: naj appelto, chi trubul te dikhav le ketanen, haj chi trubul te phirav ande butyi, haj kadale mishtyipe mange, muro nasvalyipe chi rumusardas-tar. Cerravar vi man opre ingerdine ande jekh etazhoski soba, kaj le duj sastyara kerdas butyi, jekh terno sas, o kaver majphuro sas: me le phureske somas lesko paciensho. Shuko, kalo, drago manush sas, uzhe gada sas, papuchenca, chiptasa pe leski kuj, amalipasle musurasa, so pe phuri hilpa cirdas. Avri pushlas mandar kotharutno som, haj vi voj avri phendas, hoj anda Transilvanija avilas. Aba vi tele las pa muro chang o rangaslo ratvalo phanglipe, haj avri pizdas so sas ande muri pulpa, haj variso suvasa gezura shutas mashkar muro mas haj muri morchi, sar phendas: “le phiripesko opre inkripe”, “anda le uzhipeski voja”, te na sastyol andre majsigo, sar trubujas. Me kadal vorbi losshasa ashundom, ke naj ma khanchi butyi, sostar te sidyarav man ando muro sastyipe. Aba chi fajas man leski kaver vorba, sostar cerrasajlas e jekh xiv ande muri chang. Kodi phendas, inke jokhar trubujas duj shinipe te kerav. Pushlas mandar, pe leste te dav man, haj me

chudisardom, ke kade dikhlas pe man, kon muri vorba, hajkam muro mandatumo azhukarnas. Phendom leske: – Sar faj tut –, haj voj kodi phendas sigo, atunchi chi trubul te azhukaras. Kothe ando than andre zhalas ande butyi, de me cipisardom kathar e dukh, kado, dikjлом, jekh cerra nashadas les. Vi phendas majbutivar: – Kade chi zhanav butyi te kerav –, haj zumadom te muntusarav man: – Chi kerav kaver. – Pala cerra centimeteri muklas andre e butyi, bikodolesko plano te kardinosas. De vi atunchi lichilo sas: “Vi kado variso”, ke aba ande duj than shaj pidel avri le phumb. Vi e vrama nachilas ando hospitalo, te na sutom, e bokh, e trush, e dukh, so sas ande muro punro, jekh–jekh vorbisaripe vaj le sastyaripeski pecipija sagda tele phanglas – de bibutyakos, kadaleske gindoske, soske zurales losshajlom, mishto somas kade. Le nyeve avile manushen pushkerdom: so si nyevipe ando lageri, anda savo blokko aviline, te pinzharen anda Block Fünf jekh manushes, kon bushol Citrom Bandi, jekh majucho, phagerde nakhake manushes, angle naj les dand, de chi jekh chi serosardine pen. Legmajbut phumb, so me dikhlom pe lende, ande sastyareski soba, sa kasave sas, sar mure, de sas vi majopre, po mashkar, pe bul, haj pe korr, haj vi po dumo, ande zhanipe “flegmonura” sas, kadale phumb sagda si ande koncentracioshosko lageri. Maj pala kodi aviline kasave manusha, kas trubujas pa lenge punre trubujas tele te shinen jekh, duj naj, vaj sa naj, haj phendine-tar: kothe ando lageri jivend si, haj ande kashtune papuchi pahosajline lenge punre. Ande kaver lalipo ande mishto kerdas raboske gada baro raj avilas andre kaj sas o sastyari. Kadi ashundom lestar:

– Bon Jour! –, haj anda kadi, haj anda lesko lolo trinkolcosko “F” gindisardom man, hoj voj francuzo manushi, haj anda “O Arzt” kodi gindisardom, hoj voj si o opruno sastyari.

Zhi but vrama dikhlom les, ke dulmut dikhlom aba kasave shukar manushes: nas kasavo ucho, de leske gada mishto tordyilas pe leste, chudasles, leski musura oblo sas, o intrego manush interesno sas, leski falka obloj, pe leska falkako mashkar sas jekh xiv, jekh cerra leski kali ulejasli farbasli morchi slabos fimlal ando nuro, kade, sar khere mashkar le manusha, dumutanes. Hajkam tranta bershengo shaj si. Dikhlom, vi le sastyara opre shuden pen, ande leski voja phirdine, leske sakofalo avri phendine, de me sama lom, hoj von kodi kamlinesas te sikaven, sar von vorbin kulturnona shibasa, francicka shibasa. Vi kodi trubujas te dikhav, le oprune sastyereske chi phendas khanchi: sakofalo dikhlas, jekh-jekh vorba phendas, vaj peske sheresa das somno, de sa lokhes kerdas, pachaslos, brigasles, pe leski musura, ande peske kale jakha brigasa pherdo dikhipe. Feri mucisajlom, ke chi hatyardom sostar brigasloj, kado barvalo, patriciusho manush, kon zhikaj kasavo baro than ingerdas pes. Zumadom te dikhav leski musura, mure jakhenca phirdom pa leste, lokhes hatyardom kodi: hoj les azbal kodi situacija, anda kodi brigasloj, ke vi voj si rabo. Aba-aba te phenav leske: na bunusar, de darajlom kodi te phenav leske, haj vi sostar te phenos leske, ke me chi zhanav francicka shibasa.

Me perdal sutom o muchipe. Vi me ashudom kodi: misto zeitzi cerhi barrune barakura kerdine, vi mashkar lende sas hospitalosko than. Pale ando autovo

shudine amen jekh ratyi, kodi gindisardom man pa o shil, jivend shaj si, haj jekh kher zurales nuraslo sas, haj ando kodo balaji dikhlom, haj ande kado troko trubujas sakonenge te najaras amen, kado paji zurales shudro sas, haj sakon ande kado melalo paji aba angla mande najolas. Pala kodi vi kathe nachilas e vrama, vi kathe kasavo dyelo sas, sar ande dulmutani cerha. Ande amaro nyevo hospitaloske pricchuri trin etazhoske sas. Kaj o sastyari majcerravar ingerdine man, kade muri phumb lokhes sastyajlas, sar zhanglas.

Majzebejime vi pe mure mashkareski rig phabuvali dukh kerdyilas. Na pa but, ke o dukhipe chi mulas, trubujas te phenav le grizhareske, de jekh cerra vrama inke trubujas te azhukardom, angla le barakosko than le sastyara dikhline man, haj kade inke jekh shinipe avlas vi pe muri chachi rig. Pale pe jekh nasul than avlas o muro, jekh biglazhaki feIyastra sas angla mande, pe sastrune rachuri sagda pahuri sas. Me zurales shilajlom, ke skurto bikochakaslo gad, haj anda shil lini zeleno phangli stadyi rimosardom. Kade but shilajlom, ke sas ma duj kapi, e jekh kapa o grizhari manglas mandar ando unzhulipe, hoj maj palpale anel la, me chi kamlom kothe te dav, de voj sas o majzuralo, las mandar, de vi kodi somas brigaslo, ke e kapa atunchi lel tele pa kodol manusha, kon na pa but merana. Ande kaver vrama jekh kaver nasvalo phendas mande: pale avel o grizhari, pale nyeve nasvales anel, haj kodi rodol, kaste shaj pashjarel les kothe. Le manushes kon zurales nasvalo sas, – anda kodi pe jekhpatosko than trubusardinosas te shuven, de voj cipisardas but: – te pushen le sastyares, leske korkorutno pato phirel. Le grizhara

majdur ingerdine les, de nas shusho pato, kade pasha mande pashjardine le manushes, kon kasavo bershengo sas, sar me. Leski galbeno musura, bare phabuvale jakha sarte dikhlomas – de kathe sakonenge galbeno musura haj phabuvale jakha sas. Leski angluni vorba sas, hajkam si kathe jekh cerra paji, haj phendom leske, vi man trubujas, pala kodi cigaretta manglas, de nas les baxt, ke nas ma cigaretta. Phendas mange, manro te delas pala late, de me kodi phendom leske, na mang, naj: atunchi ashundas. Hajkam phabuvale sas, ke anda lesko trupo tatyipe avel avri, soske vi me zurales losshajlom. De kodoleske chi losshajlom, sorro ratyi mishkisardas, haj voj chi bunusardas mure phumbenca. Phendom leske: mo, dosta te avla, ash aba, haj voj ashundas pe muri vorba. Detehara dikhlom aba, hoj sostar: kaj o kavevo zumadom te opre ushtyakerdom. Sigo kothe dom vi muri chajka le grizhareske, haj kana phendomas leske, so si, o grizhari cipisardas pe man, manglas le chajki. Pala kodi perdal lom vi lesko manreski porcija, ratyine vi leski zumi, haj zhikaj kerdom kadi butyi, zhikaj jekh dyes sung das avri anda peste, kade me phendom darajles, chi sama lom ande muro pato. De chi phendine mange khanchi, korkoro ashilom ando pato.

Kathe pinzhardom vi le kermen. Le pishomen chi zhanglorn te xutyilav: sigo xuttyiline mandar, ke von majbut xale, sar me. Le zhuven aba te shaj xutyildom, de vi losshasa mudardom len, kamlom te xutyilav len, – pala jekh minuto inke jokhar shaj xutyilav jekhe kavres, – kothe, kaj sas inke majbut. Sakaj kothe sas, sakaj andre gele, vi tela muri zeleno stadyi kothe geline, majna e stadyi mishkisardinomas. Vatunchi,

legmajlases atunchi darajlom, kana ande muro mashkar hatyardom o churindipe, le zhuva xale mure mas. Zumadom avri te lel len, haj chi kana chi hatyardom kadi dyelo khancheske. Pala jekh vrama muklom kadi butyi, haj feri dikhlom len, sar xan, haj me hatyardom len, lengo pohortyipe, lengi baxt: vi me pinzhardom kado hatyaripe. Pe kodi gindisardom man, hatyarav len, vi me bokhalo som, vi me xo sakofalo. Aba-aba muri blinchi nachilas. Chi pala kodi chi losshajlom le zhuvenge, kerko sas muro trajo lendar, de aba chi xojajlom pe lende, ke kadi si la naturaki kris, tele sharadom len, haj chi mudardom len.

Avri shaj phenav: naj kattyi zumajipe, kasavi pacha, te na las paluni baxt kathar o trajo, atunchi, kana inke patyas ande amari baxt. Kade, kana ame chi birisardam butyi te kerav, haj palpale bishaldine amen ando Buchenvaldo, vi me losshajlorn le majbute manushenca, ke ande muri godyi avile kadale lashe dyes, so kothe trajisardom, legmajlases la deteharake zuma sas angla mande. Chi gindisardom pe kodi, hoj o dromipe sosko nasul avla, haj chi ande muri lyindra chi gindisardom kadi. Kadi vorba, “phuvako ashimato”, zhikaj feri pe mulenge phendine. Me aba trajilom, kathe sas muro trupo, zhanglom pe leste sakofalo, feri me aba chi somas ande leste. Bi sako pharipe hatyardom, hogy muro trupo ushoro, haj me mishto hatyardom man, hoj pe melali suluma pashjilom, haj muro hertijuno phanglipe tele shindyilas, muro gad, haj mure raboske gada, so uradine pe man, andre zhalas ande mure phumb, – de kadalesa chi bunosardom. Pala kattyi vrama po agor slobodisardom kathar e xolyi: kon pasha mande

pashjile, chi nashadine man, inke losshalom kodoleske, hoj von pasha mande si, sar mure nyamuri, akanak xutyildas man jekh interesno hatyaripe, – hajkam o kamipe si. Kado hatyardom vi lendar. Aba chi e esperanta chi patyan. Anda kodi – pasha le but pharipe – pachasle samas, kasavo avilam, sar jekh famillia, kathar e dukh glaso dam, de jekhavres lasha vorbasa inkerdam. De avri phenav, kon zhanelas te mishkil, kodo zhutisardas le majbuten, vi man, kana me kodi phendom, hoj trubul ma te mutrav, dine mange jekhe konzervoski kutija, ande soste muterdom. Kana kothe reslom kaj o Buchenwald, kadi anda soste lom sama, misto tradinoski phal ande shudri chik somas, vi kodi bisterdom, hoj kado o than, kaj me kamlomas palpale te avav. Chi kodi chi zhanglom kaj som: ande gara som, vaj majd andre, chi pinzhardom pe krujalipe, o drom, le bare kher, haj chi le idol nas kothe, pe soste me mishto gindisardom man.

But vrama pashjilom kothe, pachaslos, chi gindisardom man chi khancheste. Chi hatyardom chi o shil, chi e dukh, vi kodi mura godyasa hatyardom, hoj muri musura pahaslo brishind malavel. Gindisardom man, dikhlom so sas angla mure jakha, le jivedeske norura, kathe-kothe perdal pe jekh cini xiv jekh cino nuro dikhlom, sarte jekh khamesko radiosio te pekel pe mure jakha, jekh bidefinialno raglaslo, de chaches, hoj vunetasli jakh, – kadi jakh kasavi sas, sar le sastyareski jakh, kon ando Auschwitzo sastyardas man. Pasha mande amorfo variso: jekh kashtuni papuka, pe kaver rig kasavo stadyi sar muri sas, jekh plajasle nakheski, haj falkaki musura dikhlom. But

trupura dikhlom pasha mande, kon ashimatura sas. Chi zhanav, pala jekh chaso, pala jekh dyes, vaj pala jekh bersh pala kodi po agor glasura ashundom, haj vi butyako glaso ashundom. Pasha mande sas jekh trupo, so jekh kaver robo kamelas opre te shudel ando cino vurdon, kaj aba sas but trupura. Atunchi ashundom, zurales phares hatyardom kodo glaso, so sas na pa but inke zurales glaso: – me ne...ga...ci... sar...av! Sar shudine opre pe cino vurdon, kon shudas les opre, zurales chudisajlas, haj kodi pushlas, lagereska nyamcicka shibasa: – Was? Du willst noch leben? – pushlas lestar. Atunchi me kodi gindisardom man, hoj me chi pushav khanchi, me majgodyaver avo. De aba atunchi varikon opral pe mande bandyilas, dikhlas mure jakha, vi man opre shudine ande-kh cino vurdon, kas sas majbut trupo, pala kodi ingerdine man, me chi pushlom karing. Feri pe jekh dyelo zhanglom te gindij man, so ande kado perco avilas ande muri godyi. Shaj si, hoj muri dosh, chi zhanglom kodi, chi somas angle dikhindo manush, chi pushlorn khonyikastar, sosko lyako sa kathe, ando Buchenwaldo, sar keren: gazosa, sar ando Auschwitzo, hajkam drabenca, hajkam glontonca, vaj kaver butyasa, vaj butmija modosa, soste mure zhanipe naj dosta chi gindisardom man. Sas ma esperanta, chi dukhala man, ke kade me chi pushlom khanchi, de inke chi dikhlom pe len, kon pizdine o cino vurdon manca kethane. De o rom kothe reslas, kaj sas jekh ucho cino plaj, haj kothe tele jokharsa bulyxi panorama dicholas. Kothe sas jekh bari xar, fekhforma barrune kherenca, sas kothe zeleno barako, mashkar lende bi farbake barakuri, kadal kher sirmune gradyiji alosardine-tar, majdur sas jekh vesh.

Chi zhanav, kotka kaj jekh baro kher, sostar azhukardas but nango muzulmano, mashkar lende phirkeren bal-shinde manusha, me kodi gindisardom man, von zhana ando najipe. De majandre pe barruno drom manusha sas, avline-phirdine – kole, butyara, kommandoshuri, raja, – kerdine penge sakodyeseski butyi. Vi kathe, vi kothe mashkar nasul le thuv, lashe sunga resline kathe mande, sar ande muri lyindra, haj angle mure jakha kothe tele dicholas, hoj kekavanca ropajuni zumi ingren, ke zumaki sung mardas muro nakh. Kadalestar rutom jekh cerra, mure asva pityajline, kamlinosas te trajuvav jekh cerra ande kado shukar koncentracijalno lageri.

(...)

Dr. Karsai Ervin: O Tromano Zoga⁵⁰

A bátor Zoga

1.

Me som o Tromano Zoga,
De shukar kolopo si man.
Zhavtar mange ande luma,
Andre phirav sako thema.

2.

Chi darav me khonyikastar,
Muro jilo si ma shukar.
Ande mure vast zor but si,
Ando shero si ma godyi.

I. Zoga

3.

Pe gavesko agor beshen le but roma,
Sas kothe jekh shavo, leskoj anav Zoga.
Sas les dad, haj dej, thaj bute phrala, phenya,
Voj sas majmajgodyaver mashkar le roma.

4.

Le romani kumpanija beshlas pe mal,
Haj cerra grast kircisardas avri le char.
Le but shavora cipisardine kothe,
Jekhavres nashavenas krujal khereste.

⁵⁰ *eposz*; kétnyelvű kiadás. pp. 5. – 23.; 143. – 163.; 211.- 217.

5.

Jaj de chorre sas von, daba sas xamasko,
So o tata rodas, nas dosta o manro.
Chorro Kalo, o dad, voj sas Zogasko dad,
Phirelas le gava, ke voj sastari sas.

6.

Jekhar detehara phenelas e romnyi:
- Muro rom, ashun, suno dikhlom araty!
- Na phen muri romnyi, na phen mange dile!
- Ande muri lyindra jekh manush avlas mande.

7.

- Phuro manush avilas, bare shor sas les,
Avla tu jekh shavo! – kodi phendas mange.
- Kodo shavo shukar avlas, haj godyaver,
- Lossh anel tumenge, bare butya kerel!

8.

- Si amen aba but shave, haj but sheja!
- Chi na bunusar more, so o Del dela!
Pala kodi o phuro manush gelastar,
O rom haj e romnyi ande gindura sas.

9.

Haj o drabaripe chacheske kerdyilas,
Chorro romnyako per lokhes 'pre barilas.
Sar nachon le kurke, kade vi le shona,
Haj jekhar pe jekh dyes rakhadyilas Zoga.

10.

Losshajlire le rom pe gavesko agor,
Po baro bolipe akharde le nyamon.
Sas kothe but roma, vi le gazhe avile,
Xaline haj pile barvale haj chorre.

11.

Zhijekh kurko sas kado baro bolipe,
Sakon vojake sas, but gilyabe, khelde.
Jekhar feri agor sas le bolipeske,
Le nyamura, gazhe gelintar kehere.

12.

O cino Zoga lokhes opre barilas,
Sar nachon le bersha, shukar shavo avlas.
Lesko dad haj leski dej bares losshajle,
Ke platniko sas, sakon kamlas le shaves.

13.

Kamelas o Zoga o vuneto cheri,
Le zeleni vasha, le malya zeleni.
Sako roma haj vi Zoga de kamelas
Shukar slobodipe, pacha, bukurija.

14.

Le Zogaske phrala haj le Zogaske phenya
Ando shalin beshle, chi kerdine butya.
De butivar phendas kothe lenge mama,
- So keren shaven, so avla tumenca?

15.

Kana Zoga deshoxtu bershengo avlas,
Leske phenya haj phrala aba khere nas.
Sa familija kerdas, haj kothe beshle,
O phuro haj e phuri Zogasa asle.

16.

Tale suno dikhlas pe jekh ratyi mama,
Haj peski lyindra Zogaske avri phendas.
- Muro shavo, ashun kathe, haj dih kathe,
Somnakuni shej avilas ratyine mande!

17.

- Phen – ta majdur mama, soski sas kodi shej?
- Shukar sas muro shavo, somnakuni shej,
Po kham shaj dikhelas, de pe late na,
Phanglyi sas kodi shej, nasul ingrelas la!

18.

Kana Zoga ashundas kadale vorbi,
Bi vorbako phirelas haj nashlas avri.
Opre beshlas pe pesko grast haj les mardas,
Kana reslas pe mal, kaj jekh kasht tordyilas.

19.

Kado kasht sas baro, but patrin sas leste,
Avri phurdas pes, haj jekh glaso ashunel:
- Jaj de kolo som, chi zhanav tele te zhav,
Kon zhutija mange, me naisarava!

20.

- Koni kothe koni kothe? – Zoga pushlas,
- Me som jekh phuro manush! – paj o kasht phendas.
Muro phuro gazho, me tuke zhutija,
Bandyu tele haj de kathe tye vastora!

21.

Haj o shavo zhutisardas le phureske,
Tele las les haj kasht, shutas pe phuvate.
- Aketa sam manusha, hodinisar tut!
- Najis tuke muro shavo, zhukardom tut!

22.

Phenav tuke muro shavo bariduma,
Me drabardom tyira dake, tu avesa.
Feri atunchi tu baxtalo avesa,
Te zhutisa vi kavren, len patyivisa.

23.

Haj akanak haj e lyindra phenos vorba,
Kames opre te rodes le krajeska sha?
- Kamos mure manusha phen majdur vorba!
- Kathej jekh galbi, pe leste si mushura!

24.

- Nasul zor xutyilel la, haj ingerdas la,
but pharipe resela tut karing zhasa.
Majbut tuke nashtig phenav, godyaver san,
Ker kade tyi butyi pe tute le sama!

25.

- Najis tuke muro phuro dad, de kaj san?

Chi das vorba o phuro, aba gelastar.

Zoga krujal dikhlas, numa kasht sas kothe,

Opre xuklas pe pesko grast, gelas khere.

26.

- Phen-ta muro shavo sostar nashlan kathar?

- Somas avri pe mal, zhanglom avri rama!

Jekh phuresa maladyilom avri pe malya,

Kado galbi lom lestar, zhav ande luma!

27.

- Na muk amen kathe, ke ame phure san!

- Na xojajve pe man, ke trubul ma te zhav!

- So te kerav muro shavo, so te phenav!

- Na phen mange khanchi, me na pa but avav!

28.

Mishtoj muro shavo, zhanesa tyi butyi,

Azhukar jekh cerra, te pekav bokolyi!

- Zhavtar muri mama ande bari luma,

Opre rodav opre, le krajasicka sha!

29.

- Vulusar kethane tyiri zajda Zoga,

Haj le sama pe tu ande bari luma!

- Haj zhas muro shavo? – phenlas Zogasko dad,

Si kathe jekh rolyi, mure dadeski sas.

30.

Per rolyi somnoj, sa baxtalo somno,
T'avel tuke baxtalyi pe tyo lungo drom!
- Akanak aba zhavtar, ashon Devlesa,
Gindisaren pe man haj te na bistren man!

31.

Angalyi das Zoga vi peske daleske,
Haj chumidas la mama butivar zurales.
Pala kodi xutyildas dromeski zajda,
Bi vorbako ashlas o romano vajda.

32.

Ke e rolyi vajdaski sas, le paposki,
Zogasko papo vajda sas, mukhlas rolyi.
Kadi rolyi baxt t'anela, somnakuni,
- Avav pe-kh bersh palapale inke te trajij!

33.

Haj o shavo gelestar bare gindonca,
Kale zubonosa, haj mashkareskosa.
Opre las po shero o surro kolopo,
Chi dikhlas palpale, kade phirdas o drom.

34.

Darajlas te dikhel o shavo palpale,
Dake jakha ashile asvenca pherde.
Mistikalni zora le shaves ingrenas,
Avri reslas pe mal, palpale glasos shundas:

35.

- Baxt te ingrela tut, o Del tusa shave,
Na ker nasul butyi, ker baxt tuke lashe!
- Najis tuke phure, te ashos Devlesa!
Avav me palpale te Del avla amnca!

36.

O drom vorta zhalas pashaj zeleni vesh,
Le khameske razuri aba nachile.
Le vesheske patra mishkisardine pen,
Zoga chi darajlas nume zhalas angle.

37.

Jekhar avilas angle leste variso,
Anda cino kher hajkam feshtila phabol.
Kothe zhalas Zoga choral pashaj o kher,
Ando tunyariko sung mardas le shaves.

38.

Fajno xamaskoski sung mardas le shaves,
Kothe zhal kaj o vudar, phuro sas andre.
- Lashi ratyi t' del o Del, mure paponna!
- Drago muro shavo vi tut lashe ratya!

(...)

VI. Ande somnakajesko them

271.

O drom vorta zhalas kaj le bare barra,
Pala kodi chi zhal majdur, plaj muklo sas.
Chi kothe chi jekh dyi, chi phiren chiriklya,
Sakon darajline zuklyane sapestar.

272.

Mulo sas o plaj, haj vi le xara, malya,
Le manusha geline sapestar daran.
Zhuklyano sheresko sap shavorazhenen
Mudaras, haj e robija pherdyarelas.

273.

Tordyile kaj le bare plajengo punro,
Haj chi zhangline te zhan bi zhutisardos.
Angle las o Zoga le sapeski siti,
Phurdas la, haj avilas sap, kon amal si.

274.

- Avilom, ke akhardan, phen tyi vorba,
Inke jekhar shaj akhares, haj me avav.
Pala kodi manusheske kerdyuvava,
Haj apol chi zhanav tuke te zhutija!

275.

- Kathe samkaj si granyica, le plaja,
Sar trubujas perdal te zhas, so phenesa?
- Xutyil man, vi Bobosko vast, de zurales,
Kothe urasas kaj o kham pekel tates.

276.

De dyes Zoga khameske, ke voj phutyardoj,
Chi kamav khamester te avo phabardo!
Mishtoj muro vortako, shaj zhasa aba!
- Bobo xutyil vi tut e Zogas, haj uras!

277.

Kana kothe urajline kaj sas o kham,
O Zoga le khameske kade dyes delas:
- Te del o Del lasho dyes, t'aves baxtalo,
Le manushenge inke but bersh de tato!

278.

Muk te barol o dyiv, e char le romenge,
Te trajisaravel tatoso mal, phuv vesh.
Vi tut Zoga sa lasho, te na resel dosh!
T'aves pe tyo drom zuralo haj baxtalo!

279.

Daba nachilas jekh chaso, o sap phendas:
- Dikh! Kathe sam kaj si somnakajesko than.
Krujal dikhlas Zoga, kon si pe vulyica,
Cerra zhene phirde, sa brigasle sas.

280.

- Man trubuj te zhav, nachilas muri vrama,
Chi zonav majbut Zoga tut te zhutija.
Le bengengo them aba naj, me khere zhav,
Rodav opre mura da, hajkam rakhav la!

281.

- Najis tyo lashipe, kana malduvas?

- Kana tu avesa kraj, haj aba keras!

Le trine them aba jekhipe kerena,

Le roma tut palpale azhukarenas.

282.

- Zha sidyar Zoga, Baxtale droma majdur,

K esi inke pharp drom, le sama pe tut!

Haj Bobo haj o sap sigo gelinetar,

Korkoro ashlas Zoga, Haj jekh sufla las.

283.

Zhi jekh cerra vrama tordyilas kothe voj

Apol las peske, zhalas kaj vudar dyizosko.

E vajdaski rolyi zurales xutyildas,

Haj le dyizosko vudar vastesa mardas.

284.

- Koni avri, kon marel dyizosko vudar,

Kana akorde chi phirel chi beng chi raj!

- Me som terno shavo, muro anav Zoga,

Aba andre phirdom but phuva, but thema!

285.

- Sostar avilan kathe, tu lingaro shavo?

- Tele mardom le bengen, chi sap chi tajol.

- Chi patyav me tuke, de putrav o vudar!

Av manca, pala mande kaj beshel o kraj!

286.

Perdal po lungo koridoro geline,
Haj sakaj ablyilas le but somnakune.
Le gornyike tordyile kade sar kile,
Telaj o somnakaj numa sas siklyipe.

287.

Lokhes kothe resline kaj o kraj beshlas,
Zoga tela las pesko kolopo, dyes das.
- Raja tyo krajipe, mure dadesko kraj,
Me avilom kathe perdal pe bare plaj.

288.

Muro anav Zoga, romano shavo som,
But thema phirdom, Devlesa kathe reslom!
- Lasho tyo dyes muro shavo, phen tyi vorba!
- Lungo drom phirdom, haj reslom but paguba.

289.

- Dikhaj mishto muro shavo, dural avlan,
Tye khera prahaslej, vi tye shor barilas.
Kothar avilan, karingal avilan-tar,
Urav tut perdal, haj phen tyi paramicha!

290.

Le krajeski slugi Zogas ingerdine,
Kale khere shukar gada dine leske.
Kane palpale gelas kaj le krajesto,
Chudisardas o kraj, haj das vorba kade:

291.

- Kon san tu muro shavo, kothar avilan?
- Avilom perdal pe thema haj pe thana.
Le panzhe ab sas mure dromesko agor,
Haj zhutisardas man jekh sap haj jekh bengoro.

292.

Aba jekh phirav paj thema paj thema,
Zhutisardas man kadal trin objektura.
Si kathe jekh rolyi, anglustyi haj taxtaj,
Somnura si pe lende, so kerdas jekh kraj.

293.

Muro papo sas jekhar romano vajda,
Voj das mange e rolyi, te zhutija man.
Pala kodi phurestar anglustyi lomas,
Haj mardom le sapes, lestar taxtaj si man.

294.

Tele mardom le bengen, haj nasul sapes,
Ande robija shuton le nashul rishes.
Pala kodi perdal avolom pe le ab,
Zhukalyano sheresko sap v'aba mardo sas.

295.

- Murok raj! Si inke ma jekh bari butyi,
De zurales chorro som, shaj phenav avri?
- Phen avri tromanesh muro drago shavo,
So manges mandar, ma akarso kothe dos!

296.

- Muri mama suno dikhlas, phendas mange,
La shukara krajeska sha kames te les?
Jekh phuro sikadas ma shaki musura,
Voj das mange anglusty, haj drom sikadas.

297.

Kathe si po galbi, dikh la sha sar ablyol,
Voj sas mange esperenta pe lungo drom!
- Kadi shej murij, de naj aba mande,
Bengengo kraj manglas, de me chi dom leske.

298.

Beng xojarnyiko kerdyilas, ingerdas la,
Mure manushengo jilo siklosardas.
O bang buzhanglo sas, haj kade kerelas,
Somnakajendar bijileske manushaj.

299.

Chi jekh manush chi kamlas te zhal pala la,
Haj chi me chi zhanav te zhav, te zhutijas.
Tu platniko san haj zuralo me dikhav.
Rode opre mura sha, slobodisar la!

300.

Zhuklyano sheresko sap butivar sas kathe,
Kana somnakaj dikhlas, gelastar khere.
But somnaka ingerdine, but xamasko,
Ch'avilas zhutipo, xalas o chorripo.

301.

- Me akanak aba korkoro zhav kathar,
Kon man zhutisardas, aba kathe muklas.
Chi zhanav pe sav odrom trubuj ma te zhav,
- Phenav tut muro shavo, pe tut le sama!

302.

Xa thaj pi akanak, ke tyiro drom lungoj,
Dav tuke jekh xanro, kado somjakunoj.
Haj si ma jekh shuko grast, numa zharo xal,
Kadalenca baxt te ingren pe tye drama.

303.

Trubuj te arakhes p odrom ehta kija,
Ke muri shej phanglyi ehta klidylyikanca.
Pe somnakuno drom trubuj tu te zhasas,
Haj ande angluni xajing si kija.

304.

Pala kodi kaj si barr, kothe resesa,
Zha ando barr, kaj dujto kija dikhesa.
Pe kheresko podoj trito, shtrato kija,
Kothe glasuri ashunesas, na dara!

305.

Chi jekh vorba chi phenes, akarso dikhes,
Numa zha opre po grdicho tromanesh.
Ando baro paji si e panzhato kija,
Bari zhamba beshel pe late, le latar!

306.

Shovto kija kaj le bengengo kher si,
Haj eftato kija kaj bengengo kraj si.
Majdur chi zhanav te phenav muro shavo,
Phir baxtyasa pe tyo drom, av pale sigo!

307.

- Najis tyo lashipe raja tyo baripe!
Haj anav tyira sha, sidyarav palpale.
Tele uzharav mure shuke grastes,
Pala kodi zhavtar kiji te rodav len.

308.

Kana Zoga krajeske grastes uzhardas,
Grast kinosardas pes, haj nyevo kerdylas.
Mucisaljas Zoga kathar bari rama,
Haj kana o grast le Zogaeske del vorba:

309.

- Najis tuke mo vortako, chacho rom san,
Tu kames le grastes te aldi o Devla!
Haj o grast kabor xuklas oprepo cheri,
Jekh cerhaj tele pelas losshajlas odyi.

310.

- Besh opre pe muro dumo, mo vortako,
Kade ingrav tut pe tyo drom sar o gindo.
O grast hirmitisardas, nyihaha kerdas,
Chi dikhlas aba o kraj chi grastes chi Zogas.

311.

Brigasle jakhenca dikhlas pala Zoga,
Te zhutij les o Del, palpale t'avela.
Krajeske fajisardas tromano Zoga,
Hajkam krajesko zhamutro voj avelas.

312.

O kraj chi bunusardas, hoj Zoga rom si,
Ke voj mishto dikhlas si les barvalo dyi.
Pala Zoga bishaldas baxtaj sastyipe,
Haj lasho drom, azhukardas les palpale.

(...)

IX. Khere

400.

Chi majbut chi trubusardas le romange
Haj sigo kethane kide lenge tramce.
Andre astrade ande vurdonu grasten,
Vi o Zoga astardas peske grastores.

401.

Opre beshade Mozola, Kales, Phures,
V'e karajasica beshlas Zogas opre.
Kana kothe resline kaj sas e sirka,
O phuro le romenge kade das vorba:

402.

- Tordyon feri romale, anen but gono,
Ke kathe si but somnakaj, sa Zogaskoj.
Anda love anda rupune te keren
Nyeve khera, forura, gava niposke.

403.

Zhan le roma vurdonenca p odrom angle,
Gazhes chi muklas Zoga, kethane gele.
Kana kothe resline kaj o paji sas,
V'kavre phure manushes pesa ingredas.

404.

Perdal po paji gelastar kumpanija,
Sakon rodelas peske than, kaj beshela.
Zoga kothe tradas kaj bengengi dyiz sas,
Rama dikhlas, ke Bobo kothe tordyilas.

405.

- Avilom palpale, chi zhav kaj le benga,
Vi muri dej kathej, kamav tusa t'ashav.
- Losshav tuke, ke but butyi si akanak,
Zha kaj muro sasuj, len kathe akhar-tar!

406.

Haj kana avilas o kraj, haj o shavo,
Vi menca avilas le krajesko nipo.
Sas kothe bari lossh, haj vi bari voja,
Zhi ehta bershende vojjsarde roma.

407.

Kabor baro abav kerde kothe le rom,
Vi le phure manusha khelde kothe von.
Maladyile jekhavresa le durutne,
Sa rom kethane sas, sa-sa losshajline.

408.

Zoga chacho kraj sas, haj vi leski romnyi,
Mihto krajisardas, e phuv sas barvalyi.
Sakon kamlas Zogas, haj leska romnya,
Avilas pe roma pacha, bukurija!

409.

Gelom, gelom lungone dromenca
Maladyilom baxtale romenca

Ke romale kothar tume aven,
Le cerhanca, baxtale dromenca.

Hej romale, hej savale!

Zogaski gilyi

410.

Me somas romano Zoga
Andre phirdom sako thema,
Somas butvar ande bida,
Del o Del man zhutisardas.

411.

Arakhlom la krajeska sha,
Kethane xutyildom thema,
Te trajin le rom pachasa,
Lenge shave 'pre barona.

412.

Amaro them t'avel baro,
Vi le mal t'avel zeleno,
O cheri t'avel vuneto,
Haj e rota t'avel lolo.

413.

Sako rom te avel phrala,
Sagda jekhavres zhutisa,
Kade avla amen pacha,
Baxt thaj zor thaj bukurija!

